

Iltapuhteeksi I, by Santeri Ivalo

The Project Gutenberg EBook of Iltapuhteeksi I, by Santeri Ivalo This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: Iltapuhteeksi I Kokoelma pieniä kertomuksia

Author: Santeri Ivalo

Release Date: July 28, 2008 [EBook #26141]

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ILTAPUHTEEKSI I ***

Produced by Tapio Riikonen

ILTAPUHTEEKSI I

Kokoelma pieniä kertomuksia

Kirj.

SANTERI IVALO [nimellä Santeri Ingman]

Werner Söderström, Porvoo, 1891.

SISÄLLYS:

Puolukassa Rajoilla Koulutyttö Vanha juttu Ruiskahvi Hännätön vasikka Hienoa rakkautta Tulo kotiin Itkuja Mesenaatti Kunnia olkoon Viides päivä heinäkuuta Sillalla Nuku rauhassa Juopunut Huoneen haussa Siltä väliltä Viimeisessä tingassa Ystäväni ulkolainen Kummituksia Huonemies Vielä siihen mitä rakkautta...!
Kuun pimeneminen Matalassa

PUOLUKASSA.

-- Taasko nuo lapset ovat olleet aholla luvatta laukkomassa. Ei niille näy olevan apua, jos ei joskus vitsaa heilauta. Siellä rämpivät päiväkaudet, liottavat vähätkin kenkäpahasensa, repivät vaatteensa ja saavat siellä kylmässä syksysateessa yskät ja muut taudit.

-- Mutta mehän olimme marjassa, äiti.

-- Marjassa te... Sinäkin Mikko marjassa, tuommoinen nassakan tappi, joka tuskin yllät marjaa varresta ottamaan! Mutta sitä pitää juoksennella toisten isompain jäljissä, vaikk'ei matkassa pysyisikään.

-- Pysynpähän. Noin ison ropposellisen olen poiminut.

-- Näytä, -- no kaikkia! Eikö lie rikkoja ja raakasia astian täydeltä. Jos nyt joskus kävisittekin ja toisitte oikeita marjoja, mutta mitä noista puolukan pahasista on, vaikka niitä kapoittain kantaisitte. -- Niin, nyt värisette vilusta, raukat!

Lapset seisoivat lieden luona ja lämmittelivät kontettuneita käsiään. Siinä tungeskeli pikku Mikkokin pyylevänä ja teerevänä toisten joukossa ja taputteli kiukaan laitaan luonnottoman suuria saappaitaan, joissa vesi sisällä lotisi. Mutta ilo loisti silmästä, ja tyytyväisenä hän piteli kädessään tuohista, jonka hän ihan yksin oli poiminut kukkuroilleen puolukoita. Eikä hänen järjentykensä riittänyt mitenkään käsittämään, ettei hänellä siinä olisi todistus miehen työstä. Toiset, vanhemmat, joilla oli paljon suuremmat astiat, mittailivat niitä ja kinailivat, kenellä enin.

Äiti oli olevinaan suutuksissaan, toruili ja tuskaili, mutta sen näki sentään, ettei hän kovinkaan tosissaan ollut vihaisena. Hän vain tahtoi ylläpitää perheessään tarpeellista kuria ja järjestystä ja esiintyi senvuoksi ulkonaisesti ankarana ja taipumattomana, niinkuin tulee kelvollisen kasvattajan. Hyppiessään tuvassa edestakaisin moninaisissa toimissaan hän nuhteli lapsukaisia ja opetti:

-- Ja kenelle te luulette olevan hyötyä noista puolukoistanne? Kuka niitä syöpi muut kuin te itse ja porsaat? Jos te johonkin kykenisitte, niin tarvittaisiin teidän apuanne tässä talossa todempaankin kuin juoksentelemaan pitkin soita ja kankaita.

Mutta vaari, joka istui ikkunan pielessä ja paikkaili nuotan perää, hän otti puolustaakseen pienokaisia.

-- Antaa lasten juosta, hän sanoi, kunhan jotakin ovat tekevinään, parempi se on kuin jos joutilaina kylällä vetelehtisivät ja oppisivat laiskuuteen ja kaikkinaiseen ilkeyteen. Eihän noista vielä pahaisista ole nuotallekaan eikä muuhunkaan vakavampaan, marjassa ovat aivan omiaan.

-- Marjassa jos olivat tai eivät, yks'kaikki. Jo on tuo vaarikin leikkisä: mitä se luulee merkittävän noilla raakaisilla puolukoilla, joita kantelevat kakarat.

-- Vaikk'ei merkittäisikään, kunhan ovat toimessa ja tottuvat jotakin tekemään. Vielä se koituu heillekin vakavamman työn aika, ja silloin on hyvä, että omasta halustaan ovat lapsuudesta saakka harjaantuneet matkassa olemaan. -- Kerätkää vain, lapset, marjoja, kerätkää paljon. Kauppamiehessä jo kuulutaan ostettavan puolukoitakin, maksetaan parikymmentä penniä kapalta, hyvä on sekin lapsen ansioksi.

-- Maksettaneenko mitään tuommoisista raakain sekaisista, en usko.

-- Miksei, kun perataan, erotetaan rikat pois ja raakaset.

-- Ja silloin ei taida jäädä paljon jäljelle. Ei, vaari kulta, ei taida sekään lyödä leiville.

Vaari ei vastannut mitään, solmi vain äänetönnä nuotan silmukoita. Hänellä nyt kerta oli oma ajatuksensa asiasta, eikä hän viitsinyt siitä ruveta sen enempää kinaamaan. Kestää sitä kinata akkain kanssa, jotka pieksävät suuta saadakseen olla äänessä! Kotvasen kuluttua hän virkkoi kumminkin puoliääneen:

-- On sitä aikoinaan oltu marjahaluisia itse kukin, sinäkin ja muutkin.

-- On oltu, mutta kun syyskylmässä rämmitään muka puolukassa päiväkaudet pitkin kankaita, niin se on jo toista.

Koettamalla oli äiti koettanut saada mieltään ja ääntään pidetyksi vihaisena. Sehän kävisi hänen hallitsijanarvolleen, jos hän kesken heltyisi. Mutta heltynyt hän kumminkin jo oli. Sangen viatonta huviahan tuo nyt sentään oli lapsille ollut, marjassahan nuo raukat olivat olleet olevinaan. Sentähden hän puheensa lopettajaisiksi ja leppyneellä äänellä varoitteli, että vasta pysyisivät kiltteinä ja kuuliaisina eivätkä enää lähtisi juoksentelemaan syysmärkään.

-- Mutta kun siellä on lysti, äiti, marjassa, selitti pikku Mikko, kun näki, että hänkin tässä jo uskaltaa ruveta äännähtelemään.

-- Vai lystikin vielä, -- no lapsen mieli ja lampaan pää! Äiti silitti jo aivan leppyneenä nuorimpansa pyöreätä liinapäätä. -- Saattehan te vastakin puolukkaan mennä kun lupa annetaan ja sää on kaunis...

RAJOILLA.

Kun hän iltapäivällä istuskeli kahden kesken äitinsä kanssa, näperrellen jotakin mutkikasta koruompeletta, suuttui hän aina, kun alettiin puhua hänen tulevaisuudestaan.

-- Mitä siitä nyt huolehtii, enhän minä nyt missään tapauksessa nälkään kuole... Eikähän nyt kaikkien ihmisten tarvitse mennä naimisiin ... äiti elää vielä siinä vanhanaikaisessa uskossa... Ush!... Ei suinkaan sitä nyt tarvitse pelätä, että minusta kerjäläinen tulee...

Mutta itse hän kumminkin aina tietämättään johti puheen sille tolalle, joutui siihen, jos mistä olisi puhuttu.

-- Kerjäläinen, -- Jumala varjelkoon! Onhan sinulla, Anna, siksi varakkaita sukulaisia ... eikähän nyt vielä ole syytä noin ajatella. Mietin vain, miten sinä, lapsi parka, järjestäisit elämäsi, jos minä esimerkiksi nyt heti laskisin vanhan pääni lepoon.

-- Äiti puhuu aina niin traagillisesti. Mitä varten kuvitella turhia, mehän olemme molemmat vielä terveitä ... niin, niin, eihän sinun sairaalloisuutesi toki hengenvaarallista ole, täällä elämme onnellisina hiljaisessa kodissamme... Ja pojistakin tulee virkamiehiä, onhan Edvin jo hyvällä alulla ja Oskarkin...

-- Oskar raukka, mikä hänestäkin vielä tulee! Ja Edvin, veloissa kiireeseen asti, ja vielä kihlasi tuon köyhän...

-- No mutta, luuleeko äiti, että minä olen riippuvainen velimiesteni armopaloista...

-- Ei, enhän minä, mutta kun sinä mainitsit...

-- Ja miksen voisi omin nokkinikin tulla toimeen, voinhan kirjoittaa ... ja osaanhan kieliä...

-- Niin, osaathan kylläkin...

Äiti ojensihe lähemmäs lamppua selittelemään solmun paikkaa kutimessaan. Siihen hän katkaisi sanottavansa, sillä hän ei tahtonut sanoa, mitä ajatteli. Ei tahtonut repiä esille sitä vanhaa arkaa paikkaa. Kuinka nöyryyttävää olisikaan hyvän ja ennen rikkaana pidetyn perheen tyttärelle, jos piti kulkea talosta toiseen ja päivällisestä antaa kieli tunti jonkun kaukaisen sukulaisen lapsille ... eli sillä nimellä saada se päivällinen armosta. Kirjoitustyötä hän tiesi Annan jo salaa ottaneen ja iltamyöhillä sitä harjoittelevan -- arvonsa ja säätynsä mukaisiin vaatteisiin oli tyttöparan vaikea saada rahoja, -- mutta hän kirjoitteli vielä yksinäisyydessään, ettei sitä kukaan hänen tuttavistaan huomaisi...

Äiti katsahti kerran toisensa perästä tyttärensä puoleen, joka siinä rauhatonna ja tyytymättömän näköisenä ompeli ompeletaan. Olihan se vielä viehättävän näköinen, hieno hipiä ja pulskan korkeat olkapäät, näppärä käytös ja hyvästä perheestä kotoisin... Eikähän se nyt vielä niin vanhakaan ole, vasta seitsemänkolmatta, eihän se nykyaikaan ole ikä eikä mikään... Hm ... on se jo rajoilla. Mistä se nyt tulee kosija, kun ei ole ennen tullut... Ja tarkemmin kun katselee, niin onhan niissä jo jotakin väsynyttä noissa hienon kalpeissa kasvoissa, silmätkin sen jo ovat ikäänkuin sammumaan ja mietonemaan päin, ja muodoissa näkyy jo selvään tuota kankeutta ja kulmikkautta, joka aina tulee esille, kun tuorein ja mehevin nuoruus on ohi... On se jo rajoilla ... sen hän tietää itsekin, yhä selvemmin joka päivä...

-- Enkähän minä mikään ikäloppu ole, siitä ei vielä tarvitse huolehtia, alkoi Anna taas hetken kuluttua ja viskautui hermostuneesti tuolilla.

-- Ethän suinkaan, päinvastoin...

-- Ja vaikka olisinkin, niin mikä sitten. Eihän naiminen ole mikään ainoa korkein onnen määrä.

-- Ei olekaan.

-- No, mitä siitä sitten myötään jankuttaa...

Äläpäs nyt onnikin, kun miehelään meno, hän koetti lohduttaa itseään, huolia vain ja kärsimyksiä ja orjuutta... Mutta hän ei saanut karkoitetuksi mielestään sitä kuvaa, joka niin kauan ja niin usein oli vallinnut hänen mielessään ja muodostanut hänen tulevaisuutensa tuntemattomasta rakkauden onnesta ja sittemmin yhä selvempänä ja todellisuudenmukaisempana elämän päämaalina. -- Se palasi tuo mielikuva omasta, rauhaisesta ja rakkaasta kodista uudelleen ja yhä uudelleen hänen mieleensä. Ennen tytön unelmissa se koti oli ollut piirteiltään epäselvä, mutta komea ja suuri ja täynnänsä kaikkea maallista ja taivaallista yltäkylläisyyttä... Se oli sekin aikaa! Sittemmin siitä oli vuosi vuodelta joutunut tingittäväksi haavekerros mukavuutta ja autuutta toisensa perään, tuo tulevaisuuden kodin kuva oli hämärästä korkeudestaan laskeutunut askelen toisensa jälkeen alaspäin maaperää kohden, kunnes se vihdoinkin oli joutunut ihan todellisuuden kylmänkovalle kalliolle. Silloin siinä ei ollut enää jäljellä muuta kuin pieni, sangen pieni ja vaatimaton koti, rajoitettu määrä maallista onnea ja hyvin epäilyksenalaista taivaallista... Mutta sekin olisi nyt ollut sen entisen uhkean ja yltäkylläisen arvoinen, jos se olisi ollut tuossa todellisena edessä... Mutta tuokin vähä, mitä oli jäljellä, tuntui joka hetki ikäänkuin murenevan käsiin ja mielivän jättäytyä jäljelle... Jokohan tuo menisi toteutumattomana sinne, mistä oli tullutkin, unelmana ja haavekuvana kadotettujen joukkoon... Siinä se oli rajoilla... Todellako vanhaksipiiksi? Ei!

-- Ei, tuo on tuskallista, kun minä rupesinkin sille Akselille tätä mattoa ompelemaan, suuritöinen kuin hyväkin, ihan silmät menee, ja saapiko siitä sitten suurta kiitostakaan.

Hän viskasi ompeluksen syrjään ja oikoi hermostuneesti kokoonkyyristynyttä vartaloaan.

-- Niin, miksi ryhdyitkin, lapseni, noin vaikeaan ja aikaa vievään työhön, olisihan joululahjaksi pienempikin kelvannut... Ja pelkään vain, ettei serkkusi sen arvoa ymmärrä, ja hän on muutenkin käynyt niin omituiseksi viime aikoina ja epäkohteliaaksi sinua kohtaan.

-- Samahan se minulle on, miksi hän on käynyt... Vai luuletko, äiti, että minä millään tarkoituksella tätä ompelen ... hyi, se on halpamaista!

-- No, mutta mitä sinä ajattelet, kuinka sinä noin, Anna, päästät pahan tuulesi ilmoille!

-- Voi, älä suutu, äiti, en tahtonut loukata ... minä olen tänään vähän hermostunut ja ärtynyt... Ja suuttuttaa, kun kaikki ihmiset aina viittaavat, että minä muka olisin joka miespuolisen vaivainen, jonka kanssa joudun tekemisiin. -- Hän rupesi taas jatkamaan ompelustaan. -- Ja mikä se Akselikin sitten nyt on olevinaan... Kelpasi tuolle ennen minunkin seurani...

-- Muut isommat tuttavuudet, ei välitä enää köyhistä sukulaisista...

Akselikin, kaikkea nyt! kiukuttelihe Anna itsekseen vetäessään hienoa kultalankaa edestakaisin kankaan läpi ja tähystellessään mutkikkaaseen kuosikaavaan. -- Kaikkea! Hänetkin olisin ennen voinut vaikka kerä kerälle, jos olisin tahtonut, mokoman paksupäämoukan, ja nyt tämäkin jo alkaa kartella »vanhaa serkkuaan» ... juuri kuin hänkin luulisi saavansa nuoren ja kauniin... Hänelle nyt en menisikään, ennen olen omillani ... ja mikä on ollakseni...

Mutta se oli omituista, että aina, kun hän rupesi ajattelemaan sitä omillaan olemista ja elämistä, niin kuvastui tulevaisuus hänen eteensä valottomana, karuna taipaleena, jonka toisesta päästä ei ollut tietoa ja jossa virstanvälit näyttivät autioilta, ikävän pitkiltä ja yksitoikkoisilta. Yhtä iankaikkista näpertelemistä ja nuhertamista, yhtä turhaa keikottelemista ja hassuttelemista vuosi vuodelta pysyäkseen nuorena ja viehättävänä, -- ja säännöllistä vanhenemista ja tylsistymistä. Yhtä väritöntä ja sisällyksetöntä päiväin viettämistä, jommoista jo oli alkanut olla tämä viimeinen aika. Ja minkälaisissa oloissa? Sata markkaa vuotuista korkoa isänperinnöstä, kaksi eläkettä, neljäs kirjoituksista ja viides kielitaidosta, -- elä sillä ja pysy nuorena ja kauniina! -- Ja sitten vanhemmuuttaan rupeaisi uskovaiseksi, pukeutuisi vanhanaikaiseen pukuun, jota sukulaisten lapset pelkäisivät. Ja nuoret rouvat panisivat toimeen arpajaiset »köyhiä säätyläisiä» varten ja toisivat aina hänellekin kymmenmarkkasen tai kaksi...

-- Prrr... Siellä soitti joku eteisen kelloa. Anna hypähti kiireisesti pystyyn, heitti neuleen syrjään, oikaisi vaatteensa ja vetäisi liiviä useita kertoja alaspäin, jotta se rinnoilta olisi täytelämmän ja pyöreämmän näköinen. Hänellä oli solakka vartalo, leveät lanteet ja kaareva selkä. Ohi mennessään hän viivähti hetkisen kuvastimen edessä, tasoitteli otsalta ja ohimoilta hienosti käheröivää tukkaa ja painahutti kämmenellä poskia, jotta niihin tulisi vähäisenkään väriä. Sen hän teki kaiken silmänräpäyksessä. Sitten hän meni ja avasi.

-- Hyvää iltaa, onko Oskari kotona?

-- En tiedä varmaan, käykää sisälle, minä katson. Ei, ei hän näy olevan huoneessaan, mihin lie mennyt, mutta varmaankin hän kohta tulee.

-- Tuleekohan?

-- Niin luulen varmasti. Käykää tänne sisälle istumaan niin kauaksi, me olimme juuri aikeissa ruveta teetä

juomaan. Istukaa, olkaa hyvä.

-- Kiitos...

Se oli vanha tuttu taloon sekin, Oskarin ikäisiä tovereita. Tämän tulo muutti Annan yht'äkkiä kuin taikasauvalla. Synkkämielisestä, elämäänsä väsyneestä naisesta tuli iloinen, sukkelakielinen, keikaileva tyttölapsi. Silmät saivat entisen veitikkamaisen kiiltonsa, kangistuneet piirteet suun ympäriltä tuntuivat sulautuneen hymyyn, ja sirotekoinen jalkaterä pistihe viekkaasti esiin hameen alta ja takoi keveästi lattiata vasten vallatonta tahtiaan. Anna oli tyttönä ollut kaunis ja oli vieläkin, milloin vain pääsi entiselle tyttötuulelleen. Ja hän asettui sille tuulelle -- tuo oli jo tullut hänen tavakseen -- aina kun joutui vierasten, varsinkin nuorten miesten seuraan.

Nämä katselivat häntä, nauroivat hänen kanssaan, viihtyivät hyvin ja vähältä jo lämpesivät, mutta jäähtyivät taas. Hän ei voinut hetkeä kauemmaksi heitä kiinnittää, hän ei voinut jättää syvempää vaikutusta heidän mieliinsä. Tämänkin nuoren miehen hän oli jo monesti valloittanut, mutta aina kadottanut.

-- Minä ompelen tässä joululahjaa serkulleni, Akselille. Säikähdin oikein äsken, kun te tulitte, että jospa onkin hän.

-- Onko hän sitten niin pelättävä?

-- Onhan tuo vähän karhumainen, kömpelö ja juro, muttei sentään juuri peloittava. Tämän työni vuoksi vain pelkäsin...

-- Saapipas hän komean keinutuolinmaton.

-- Pitäähän hänelläkin olla jotakin komeata. On sitten jotakin edes kodikasta hänen vanhanpojan pesässään.

-- Kodikasta kyllä -- ja kenties muutakin.

-- Mitä muuta?

-- Niin, kenties tuo ei olekaan pelkkä joululahja eikä pelkkä serkunlahja.

-- Mitä vielä ... te erehdytte perin pohjin. Ei, katsokaas, hänestä tulee vanhapoika ja minusta vanhapiika, se on tähdissä niin päätetty. Ja se onkin parasta, minä puolestani olen siihen ajatukseen jo aikoja piintynyt ja mieltynyt. Ihminen on niin riippumaton, niin vapaa ja itsenäinen, kun kulkee omaa tietään...

Hän vilkutti viekkaasti silmiään kulmain alta, keikutti päätään ja naureskeli. Hän oli oikein hurmaava, kaikkea muuta hän näytti olevan kuin vanhanpiian ehdokas. Ja se nuori mies lämpeni taaskin hetkeksi.

-- Lyönpä vetoa, ettette ajattele, mitä puhutte.

-- Lyökääpä! Minähän olenkin jo sitäpaitsi aikoja kulkenut yli rajan. --

Oskaria ei kuulunut, ja vieras lähti. Äiti oli jo uupunut ja käynyt levolle, Anna korjasi ompeleensa pois, söi seisoltaan voileivän, sammutti tulet ja meni hänkin makuuhuoneeseen.

-- Yli rajan, -- niin, oikeastaanhan hän jo oli ylikin rajan, hän tuumaili itsekseen riisuutuessaan. Sehän näkyi tänäkin iltana, näkyy selvemmin joka päivä. -- Hän haukotteli, katseli väsyneesti ja tylsästi eteensä; avasi sitten valokuva-albuminsa ja silmäili siitä tuttavias entisiltä ajoilta. Oli niitä ollut ihailijoita jos ihailtujakin! Olivat menneet. -- Siinä oli hänen omakin kuvansa kymmenen vuotta sitten: terveet, iloiset kasvat, paksu

palmikko niskassa... Silloin sitä olisi pitänyt iskeä, jos olisi ymmärtänyt... -- Huu! Oikeinpa vilusti, piti viskata huivi hartioille yönuton päälle.

Anna kiersi paperiliuskoja hiuksiinsa, kähertääkseen huomiseksi kiharoita otsalle ja ohimoille. Välinpitämättömästi hän sitä teki, melkein vastenmielisesti. Tuota kähertämistä hän nyt oli jatkanut joka ilta monta herran vuotta ... ja mitä varten? --

Lukitusta pöydänlaatikosta hän otti esille kirjoitustyönsä, levitti arkit pöydälle ja alkoi kopioida. Kirjoitti puolen sivua ja heitti kynän pois, nojautui selkäkenoon tuolia vasten. Siinä oli suuri kuvastin hänen kupeellaan seinällä, ja silmät osuivat sattumalta sinne. Hän säpsähti, vetäytyi taapäin. Tuossa kuvastimessa hän oli aivan näkevinään vastaisen kuvansa: laihat, kalpeat kasvot, väsyneet ja jäykistyneet piirteet, himmeät silmät. Kummallisina kuvioina hämärsivät tuossa laimeassa valaistuksessa tukan omituiset lisäkkeet, ja tuo huivi hartioilla, sepä vasta oli kuvaava...

Kylmyys ja kyllästyminen tuntui koko ruumiissa. Tuossa se siis oli hänen tulevaisuutensa! Noin hän siis istuisi yksin yönutussa pöytänsä ääressä kirjoitellen iltamyöhällä kokoon yhtä markkaa, jolla sitten ostaisi kahvinaulan tai ehkä kulturalankaa serkun keinutuolinmattoon... Ei enää vailla muuta kuin olisi yömyssy ja paksusankaiset silmälasit!

... Niin, hän oli jo varmaankin käynyt yli rajan, oli varmaankin...

Huih, kun vilusti ja värisytti! Yö olikin niin kamalan kolkko ja kylmä...

KOULUTYTTÖ.

Aino oli vielä koulutyttö, vaikka olikin jo naiskoulun ylimmällä luokalla, sillä luokalla, jolla hameen helmat jo lasketaan polvia alemmas ja jolla toverielämä, yhteishenki ja pienet naiselliset salaisuudet »siskojen kesken» puhkeavat kauniimpaan kukkaseensa. Vielä koulutyttö, vaikka jo tyttöyden sillä asteella, jolla elämän todellisuuden, sen ihanuuden ja surullisuuden ensi esimaku maistetaan, haaveksitaan rakkautta ja tuumitaan tulevaisuutta, käydään sentimentaalisisina istumassa »vapaamuurarin haudalla» ja teetetään toverimerkiksi hopeainen kysymysmerkki, jotta siihenpä elämä vastatkoon... Niin, niin, siitä alkaa jo lapsen leikki olla poissa, vaikka ei elämällä vielä olekaan sitä varmaa suuntaa eikä periaatetta, jota se hakee ja luulee löytävänsä.

Niissä vuosissa oli Aino. Hän käherteli salaa tukkaansa kiharoita otsalle ja ohimoille, että ne tekisivät runollisen vaikutuksen, käveli kadulla vakavana ja arvokkaana, jottei häntä suinkaan luultaisi koulutyttöksi ja illoilla hän istui myöhään yönutussa ylhäällä ja luki ajattelevaisena Heinen runoja, viivasi sieltä täältä jonkin säkeen, jossa hänestä oli sattuvasti kuvattu elämän suurta kysymystä, ja mietti syväasteista ongelmaa kauan, -- kunnes nukahti.

Hän oli näet rakastunut -- tietysti. Rakkaus kuului välttämättä hänen luontoonsa, hänen sukuunsa ja ikäänsä, -- olihan hän yht'aikaa nainen ja lapsi.

Mutta hänessä lapsi vielä voitti naisen. Hän ei voinut rakkauttaan kylliksi salata eikä osannut vielä niitä oikkuja ja temppejuja, joita nainen tietää käyttää tunteensa viehättävinä apulaisina. Hän oli vielä luonnostaan naiivi.

Hän oli rakastunut. Hänen sielunsa ihanne oli pitkänsolakka, harteikas, mustaviiksinen mies, kolmannella kymmenellä oleva, lempeäsilmainen, sukkelakielinen. Akseli hän oli nimeltään, ja hän kävi usein Ainon kodissa, sangen usein, ja oli aina kohtelias ja ystävällinen, puhutteli Ainoa neidiksi ja puristi kättä lämpöisesti, -- niin ainakin Ainosta tuntui.

Joka kerta kun Akseli tuli heille, kävi Aino iloiseksi ja puheliaaksi, nauroi ja ilvehti ja kertoi pitkät jutut koulustaan ja muista kokemuksistaan, ja toiset kuuntelivat ja nauroivat. Akselikin nauroi, nauroi niin miehekkäästi, mutta samalla lempeästi.

Mutta eräänä iltana he jäivät kahden saliin istumaan, ja silloin Ainolla ei ollut mitään puhuttavaa eikä kerrottavaa, Akseli sai yksin olla äänessä. Mutta hän puhuikin kauniisti ja sujuvasti ja katseli niin lämpimästi, ja kun hän sitten kohta lähti, tuntui erityinen hellyys olevan hänen äänessään hänen hyvästellessään ja erityinen kuumuus hänen kämmissään... Vai olisiko se ollut Ainon omassa kämmissään?

Sinä iltana Aino istui kauan ylhäällä ja luki Heineä. Mutta kesken sitä lukuaan ratkesi hän itkemään. Itki kiihkeästi, itki kauan, tietämättä mille itki, mutta kun hän vihdoinkin herkesi, tajusi hän sen, että olikin rakastunut, tajusi sen selvästi ja tunki...

Hiljaa hän hiipi toiseen huoneeseen, jossa hänen vanhempi ystävättärensä juuri asettautui levolle, hiipi tämän vuoteelle ja puhkesi taaskin itkemään.

-- Mitä itket, lapseni, mikset asetu levolle, miksi itket? 3

Nyyhkytysten keskeltä soperteli Aino:

-- Mi-minä olen ra-kastunut.

-- Sinäkö, Aino, ja keneen ja milloin?

-- Tänä iltana, Akseli oli täällä, me jäämme kahden ..

-- Ja sinä rakastuit. Puhuiko Akseli sulle mitään?

-- Puhui, paljon, vaikk'en tiedä mitä. Luuletko, Anna, luuletko, että ... että hän voi minusta ... pitää ... tämmöisestä.

-- Lapsi raukka, mistä minä tiedän. Kaiketi hän sinusta pitää, pidämmehän me kaikki, mutta hän on mies ja sinä vasta koulutyttö.

-- Niin, koulutyttö ... niin, hän ei voi minua rakastaa, minä tiedän sen, hän ei voi. Voi minua hullua ... mutta minkä sille teen, minä tunnen sen, minä olen häneen rakastunut...

-- No, se menee ohi, sinä pieni hupakko, rauhoitu vain ja mene nukkumaan kyyneleet silmistäsi. Sinä haaveksit, ystäväni.

-- En. Minä en ole enää mikään lapsi. Minä olen rakastunut, minä sanon sen sulle enkä kenellekään muulle, ja minä vien sen rakkauteni salattuna muassani hautaan. Hän ei voi minua rakastaa -- no, ei pidä hänen myöskään saaman tietää, mitä minä hänen tähtensä kärsin.

-- Kärsit, ystäväni! Mutta kenties hän sinua rakastaakin...

-- Ei, ei...

Murtunein sydämin, tuska mielessään Aino poistui vuoteelleen, itki siinä vielä hetken ja nukkui nyyhkytyksiinsä.

Kun Akseli sen jälkeen heille tuli, ei Aino näyttänytkään, tai jos näyttäytyi, käveli hän vakavana, surullisena

ohi, vastasi jäykkänä tervehdykseen, eikä puheisiin koskaan puuttunut niinkuin ennen. Hän tunsi saaneensa maistaa elämän todellisuuden ensi karvaan palan, mutta hän tahtoi niellä sen alas arvokkaasti ja kestävästi. Hän tahtoi kärsiä yksin, ja kärsiä perin pohjin, sillä tuossa kärsimyksessähän se hänen elämänsä sulouskin oli. Toverit ihmettelivät koulussa hänen muuttumistaan, kuiskailivat yhtä ja toista, huomasivat sitten, mitä tautia hän poti, ja koettivat ystävyydellä ja säällillä saada häntä tunnustuksille. Kauan hän vastusteli, mutta vihdoinkin se lohkesi, tuska tunki pakostakin esiin, ja hän kertoi vihdoinkin salaisuutensa parille parhaalle ystävälleen, kertoi kaikki, koko kaihonsa ja pettymyksensä, ja yhdessä sitten itkettiin tämän elämän viheliäisyyttä ja kurjuutta, kurjuutta... Tytön jaloja, syviä, hehkuvia tunteita tuo karkea mies ei voinut käsittää, hän ei ollut niiden arvoinen, hän oli halveksittava raakalainen, mutta kumminkin häntä täytyi rakastaa, täytyi...

Akseli oli salakihloissa Annan, Aion vanhimman ystävättären ja asuntokumppanin kanssa, vaikkei siitä kukaan tiennyt. Tämä kertoi sulholleen Aion yöllisen tunnustuksen. Yhdessä he nauroivat sille jutulle.

-- Koulutytön haaveita.

-- Lapsen houereita.

Ja kun Akseli sitten leikillään rupesi Ainoa hyvittelemään, välähti tässä sammunut toivo uudestaan. Hän tahtoi tutkia, oliko siinä toivossa perää, ja samalla hän tahtoi itse näyttäytyä niin hyvässä valossa kuin suinkin. Ja hän rupesi taas iloiseksi, reippaaksi tyttölapseksi.

-- En minä ole koketti, hän puhui kerran, kun he taas salissa kahden istuivat, -- vaikka ehkä siltä näytän.

-- Kuka sitä on sanonut! Te olette naiivi.

-- Tytöt sanovat koulussa, että minä hivutan kämmenselällä poskiani päästäkseni punakaksi, mutta siinä ei ole perää.

-- Ei ole, sanokaa te tytöille niin, että semmoisiin metkuihin te olette vielä liian lapsi. --

Kaikki toivo oli lopussa, Akseli kohteli häntä niinkuin koulutyttöä, niinkuin lasta! Tuo uusi havainto olisi Aion kerrassaan murtautunut, ellei se olisi häntä niin perin pohjin suututtanut, ettei hän kiukulta tuskaansa muistanutkaan. Hänkö lapsi, joka jo oli niin paljon kokenut ja kärsinyt sieluntuskia, ja kenen tähden kärsinyt? Oi sinuas, sinä kiittämätön sukukunta!...

Ystävätär, asuntoveri, matkusti pois, ja kohta Aino sai kihlakortin, hänen ja Akselin. Hän sulkeutui huoneeseensa, ei lähtenyt iltasellekaan, istui vain siellä yksin pimeässä nurkassa mustissa tunteissaan. Hänen rakkauttaan oli törkeästi pilkattu, häväisty ... hänen toiveensa olivat kaatuneet ja ystävättärkin oli ollut niitä kaatamassa! -- Aino istuutui kirjettä kirjoittamaan, ystävättärelle kirjoitti. Kirjoitti onnittelevansa heitä, toivotti ikuista onnea ja autuutta sille yhteydelle, joka teki hänen, Aion, elämän autioksi korveksi. Mutta hänäpä olikin kovin vähäpätöinen, mitätön henkilö tässä maailmassa, häntä ei ainoastaan saanut pettää ja loukata, hänen pyhimpiä tunteitaan sai kuka tahansa törkeästi pilkata ja ivata... Hänhän oli ainoastaan koulutyttö...

Hän kirjoitti pitkälti, kolme arkkia täyteen ja vielä reunat ristiin, kirjoitti itku silmässä, niin että kyyneleet, jotka tunkivat esille, monesta kohden liottivat paperin... Mutta sen paremminpahan näkevät, mitä hän kärsii, lie tuostakin lysti heille. Ja kun hän vihdoinkin oli lopettanut, olivat kyyneleetkin lopussa, ajettunein silmin hän sulki kirjeen ja viskautui vuoteelle... Elämä oli kurjuutta!...

Aamulla, kouluun mennessään, hän otti kirjeen mukaan postiin viedäkseen. Mutta hänen portaita laskeutuessaan häntä alkoi epäilyttää, ulko-ovella hän jo pyörähti takaisin, juoksi kamariinsa, viskasi kirjeen tuleen ja katsoi, kuinka se siinä hiiltyi.

Hiiltyköön, mitäpä hän turhia rupeaa lörpöttelemään, vielä nauravat... Ja mitäpä hän joutavia rupeaa suremaan, onhan sitä ajattelemista paljon muutakin, lukemista paljon, joululuvat tulossa iloineen, mitäpä maksaisi pitkiä suruja kantaa, hänhän on vain -- koulutyttö.

VANHA JUTTU.

Hauskaa perheiltamaa oli juuri vietetty sulhasen kodissa, jossa hänen ja morsiamen lähimmät sukulaiset olivat olleet koolla. Iltanen oli syöty ja useimmat vieraat olivat menneet. Naisista olivat toiset jo käyneet levolle ja toiset korjailivat ruokailuhuoneesta ruokia pois ja sammuttelivat tulia. Mutta poikien huoneessa istui vielä muutamia miehisiä vieraita jutellen kahvikuppien ja punsilasien ääressä; sulhasen ja morsiamen velimiehiä ne olivat, ja niitten joukossa parhaana miehenä Oskar-eno, vanhapoika.

Hänelle oli ilta ollut kuivanlainen. Hän oli näet, tuo juro, naisarka, elähtänyt poikamies aina vähän pahalla tuulella noissa pitkäpiimäisissä perheiltamissa, joissa tupakatkin piti varkain polttaa, piti istua salissa tyttöjen naurunkappaleena, juoda teetä, syödä makeisia ja joissa sattumalta vain totitilkan sai. Mutta annas kun naiset oli saatettu nukkumaan, kun iltamyöhällä istuttiin lasien ääressä noinikään miesten kesken -- silloin oli hänkin taas poikaa. Nuorten miesten parissa hän parhaiten viihtyi, sillä silloin oli hänellä, vanhimmalla, aina etuoikeus olla äänessä, ja hän oli hyvin mielellään äänessä. Hän kertoi juttuja toisen toisensa perään, nauratti toisia ja nauroi itse, niin että vesi valui harmaista silmistä.

Mutta toisinaan, kun Oskar-eno tarttui suustaan kiinni puheen päähän, ei siitä toista päätä näyttänyt tulevankaan. Siinä alkoivat jutut ja sukkeluudet tulla kahteen kertaan esille, ja silloin hän oli vaarallinen mies. Hänestä oli silloin ihan pääsemättömissä. Istua piti ja kuunnella -- ja hän pani hyvin pahakseen, jos haukotteli! Eikä häntä taas kukaan tahtonut suututtaa suurin surmin, tietysti ei, rikasta, rakasta enoa.

Nytkin hän näytti merkeistä päättäneen olevan vaarallisella puhepäällä. Hän oli koko illan näyttänyt ikäänkuin surumielisenä hautovan jotakin vanhaa muistoa, ja varmana saattoi pitää, että siitä sitä nyt lähti tulemaan. Tuumailtiin vain, että lähteköhän sieltä nyt uutta vai vanhaa ja minkä verran. Punssiakaan ei ollut kuin pullo puolillaan, kovin uhkasi käydä surulliseksi, jos juttua hyvin kauan kestäisi.

Vastoin tavallisuutta ukko istuskeli kauan aikaa äänetönnä, maistellen silloin tällöin lusikalla kahvia. Oli toisillakin kerran puhevalta. Ja siinä jo ajateltiin, että kenties hän hyvinkin noinikään heittänee puhumisensa.

Mutta äkkiä eno käännähti, katsoi Anttia, sulhasmiestä, tarkoin ja kysäisi:

-- Milloin sinä Antti oikeastaan päätit kosaista tuota tyttöäsi?

-- Milloinka? Sitäpä on vaikea sanoa, sillä monta monituista kertaa olin ajatellut sen tehdä.

-- Niin mutta ... älä kiertele. Milloin se sinussa noin oikein varmaksi kypsyi, että nyt kosin.

-- Kypsinytkö lie tässä mennä kesänä, kun minun heinäkuussa piti lähteä reserviin keskeltä kesän hauskimpia huviretkiä ja pois tyttöni lähitienoilta. Silloin tuo ainakin tuntui pakolliselta. Kun yksin lähdin laivalla ajamaan ikävään kasarmiin ja siinä istuskelin kannella katsellen, kuinka tuttu ranta häipyi niemien taakse, sillä hetkellä päätin varmasti kysäistä tyttöäni, -- jos eno haluaa niin perin tarkkaa ajanmääräystä.

-- Ja silloinko kirjoitit?

-- Kirjoitin sitten vähän myöhemmin.

Ukko särviskeli taas hetkisen lusikallaan kahvia ja oli ääneti. Hän oli harvinaisen vakavalla tuulella, melkein juhllallisella, näytti aivan siltä kuin hän olisi mielessään märehinyt joitakin vanhoja surumielisiä muistoja.

Sitä katselivat nuoremmat kummissaan: jos eno nyt vielä rupeaa haaveilemaan, niin silloin vie hiiteen kerrassaan!

-- Jos se multakin kerta olisi tullut kirjoitetuksi, niin yhtä kaikki ei istuisikaan Oskar-eno kuivana vanhanapoikana nyt teidän parissanne lörpöttelemässä joutavia yön kuluksi. -- Noin puheli ukko miltei ujolla äänellä, kohottamatta silmiään kahvikupista, jota hän lusikalla hämmenteli.

Tuossa se siis oli, mitä hän oli miettinyt ja mitä hän nyt aikoi kertoa. Mutta siitähän lupasi tulla hauska juttu. Eno kun kertoisi omista lemmenseikoistaan ja kosinta-aikeistaan, sehän olisi harvinaista, jotakin uutta!

-- Ajattelitteko tekin kirjoittaa tytölle ja kosia?

-- Kertokaapa siitä eno!

-- Ajattelinhan minäkin kerran... Mutta mitäpä noista vanhoista jutuista jaarittelemaan, myöhäinenkinhän nyt jo on...

Oli se nyt kerran ihmeeksi enollekin myöhäinen. Tavallisesti hän istui ja pärisi sivu puolen yön eikä tahtonut mitenkään maltaa heittää, vaan puhui vielä ulos mennessään, jotta kadulta kuului loppusukkeluuksia hänen kulkiessaan. Ja nyt hän ei viitsinyt jaaritella!

Mutta näki sen sentään, että hänen itsensäkin teki mieli käydä kertomaan, eikä hän olisi sitä nyt kertomatta heittänyt millään ilveellä, vaikka oli hiukan arastelevinaan. Hieman vain kun kehoiteltiin ja kyseltiin, niin jo alkoi.

* * * * *

-- Vai niinkö te luulette, etten minä olisikaan koskaan ollut rakastuneena, puhui hän heittäytyessään keinutuoliin takanojaan. Hohoi! Olin kerran jo puolikihloissakin, ja hamaan kolmanteen kymmenenteen vuoteeni saakka olin sitäpaitsi rakastuneena säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa, syksystä ja kevästä, vaikken niistä viitsinyt puhua kenellekään. Mutta tämä kirjeen kirjoittaminen oli sentään eri juttu.

Tietysti minä olin nuori ja ylioppilas. Silloin noita ylioppilaita ei vielä ollutkaan joka kuusen juurella, niin että minä olin herra, enkä ainoastaan omasta mielestäni, vaikka olinkin iältäni vasta parissa kymmenissä. Ja kesä oli luonnollisesti kauniimmillaan, kentät kukoistivat ja puut vihannoivat ja linnut lauloivat -- niinkuin te sen kaiken hyvin tiedätte rakkauskertomuksista. Olin viettänyt alkukesän Karjalassa ja matkustin sieltä kesäsydännä kotiini Pohjanmaalle. Laivalla olin tullut Kuopioon, mutta en jatkanut sieltä suoraan Iisalmelle, vaan pyöräytin Tuovilanlahdesta mutkan Pielaveden kirkolle, sinne pappilaan ativoihin. Siellä oli häät talossa, ja suoraan tunnustaakseni olinkin sovittanut matkani niin, että minun sopi pistäytyä matkan varrella sukulaistalossa ilopäiviä viettämässä.

En ole näet elämäni pitkään viettänyt sen huolettomampia enkä vähemmin rasittavia päiviä kuin vieraillessani nuorena ylioppilaana kerran kesässä viikon päivät isossa sukulaispappilassa. Siellä eletään herroiksi, mutta ei rasittavan herroiksi. Levätään pitkään ja levätään hyväksi höllyvillä höyhenpatjoilla, syödään rasvaista, maalaista ja makeata; kupit ovat kookkaat ja vehnäviipaleet paksuiksi leikatut. Sillä välin käydään ongella, uimassa ja ajelemassa, istutaan varjossa puutarhan pehmeällä, nuorella nurmikolla ja poltetaan tupakkaa pitkävirtisista letkapiipuista...

Mutta tällä kertaa oli häät tulossa taloon. Siellä touhua ja juoksua, siellä meteliä ja hämminkiä, leivottiin, paistettiin, leikeltiin, keitettiin. Ihmistä kiehui kuin kattilassa pitkin portaita, pihvoja ja puutarhoja. Mutta mitäs me nuoret siitä. Me vietimme omia ilojamme missä milloinkin miellytti, venehissä vetten päällä, koivikossa niemen kärjellä ja kalmistossa kirkkomäellä. Siellä oli nuorisoa kappale -- etäisiä sukulaisia oltiin toisilleen

melkein kaikki, -- iloista, tervettä, reipasta nuorisoa, joka ei muuta ajatellut kuin sen kuluvan hetken huvia. Oli tultu kokoon ilopäiviä viettämään ja nautittiin nyt elämästä kuin kepeät kesälinnut, laulettiin, naurettiin, kisailtiin ja karkeloitiin. Isännät ja emännät antoivat meidän vapaasti iloita, hyvä kun emme olleet jaloissa vastuksina. Ja me ahmimme nuoruuden elämäntäyteistä iloa, ahmimme joka huokaisulla, joka liikkeellä. Hiki juoksi päästä uutukaisten valkolakkien alta ja puna hehkuili koreina kukkasina tyttöjen terveillä, mehevillä poskilla.

Se oli aikaa satumaista.

Siellä oli tyttöjä monenkinlaisia, oli hienohipiäisiä, hoikkaisia kaupungin neitejä, oli maalaistyttöjä, pullevia ja tukevia. Soudeltaessa, käveltäessä ja leikittäessä järjestyttiin aina tietysti parittain, ja kukin valitsi toverikseen oman mieltiettynsä, jota hän enemmän kuin muita piteli hellänä.

Minun osalleni lankesi nuori ja näppärä maalaistyttö, tuores kuin keväinen tuulahdus. Teoltaan hän tosin ei vielä ollut saanut viimeistä silitystä, muodot olivat kyllä pyöreät, mutta näyttivät toisinaan -- vika saattoi olla kotitekoisessa puvussakin -- hiukan tasaantumattomilta ja kömpelöiltä; kasvot oli ehkä liiankin punakat, kun ei tyttö vielä ollut saanut tottuneeksi myötään käyttämäänsä päivänvarjoa; kädet ja jalat olivat tarpeettoman suuret ja luisevat. Mutta silmät, ne olivat kirkaat kuin kauriilla, huulet kuin mansikat päivän puolella ahoa, ja paksu lettitynkä, joka selälle roikkuili, oli väriltään ja muodoltaan väärentämätöntä, turmelematonta, luonnon omaa tekoa. Sillä palmikolla minä en koskaan malttanut olla leikkimättä, joko sitten istuttiin vierekkäin soutoteljolla taikka iltaviileällä levähdettiin päivän vaivoista puutarhan seinänviereisellä kiikkulaudalla. Mutta hän ei tuosta suuttunut: sitä myöten oli leikki sallittua. Hän vain nauroi, nauroi niin puhtaasta ilosta, että kyynel kimalteli silmän nurkassa, hampaat välähtivät valkeina punaisten mehupeitteiden alta ja koko vartalo hytkähteli notkeasti, viattomasti, luonnollisesti.

Hän oli minun naurava sulottareni. Ja minä nauroin tietysti myöskin, riemuitsin oikein sydämeni pohjasta.

Hänen nimensä oli Iida. Siitä ajasta on minussa omituinen myötätuntoisuus kaikkia Iidoja kohtaan. Minusta siinä nimessä jo kajahtaa jotakin hempeää ja naisellista. Asettelin mielessäni rinnakkain nimiä Iida ja Oskar: olihan toinen niin naisellisen pehmeä ja toinen niin miehevä ja luja.

Ensi päivänä olimme kohteliaita toisillemme, toisena sinuttelimme toisiamme ja riitelimme, ja kolmantena jo hieman ujostelimme toisiamme, kun katseet osuivat vastakkain. Siihen aikaan oltiin vielä herkkiä punastumaan.

Neljäntenä päivänä oli häät. Jo tuli kokoon oman kylän vieraita, outoja meille matkustajille, jotka jo olimme kuin yhden perheen jäseniä. Siitä me ikäänkuin vetäysimme lähekkäämmäs, tutustuimme, veljistyimme. Kuiskailimme salavihkaisesti, heitimme katseita, pidätimme naurua, ymmärsimme toisemme. Mieliälä kävi vihkimätilaisuuden lähestyessä juhlalliseksi. Tytöt olivat pukeneet hienot hääpukunsa ylleen ja näyttivät pä niissä nyt ihan moitteettoman siroilta. Iidallakin oli valkoinen puku, ihan vasiten tehty muotien mukaiseksi. Se taipui sulavana hartioille ja uumille, solui pehmoisena ja sivelevänä ruumiin mukaan, tehden äsken kömpelön näköisen vartalon solakaksi ja säännölliseksi. Oliko siihen nyt apuna käytetty kureliiviäkin, sitä en tullut ajatelleeksi. Mutta sen puvun vaikutuksesta hänen liian punakkaat kasvonsakin näyttivät nyt hienommilta: käsissä oli hansikkaat, jaloissa vaatekengät ja tukkaan oli sidottu sinervä nauha.

Me seisoiimme vastakkain morsiusparia vihittäessä. Hän oli heti huomannut, että hänen uusi pukunsa vaikutti minuun voittavasti. Sen kaupunkilaispukunsa mukana hän näytti saaneen kaupunkilaisnaisen terävyyttä ja tarkkuutta ja naisellista viekkautta ja juonta, joka hurmaa saman verran kuin maalaistyttö viattomuus ja viehkeys.

Minä pikeysin yhä enemmän. Hääpäivän iltana koko hääjoukko oli kävelemässä; käytiin näköalaa ihailemassa läheiseltä vuorelta. Katseltiin, kuinka päivä laski ja ilta vähitellen vaihtui yöksi. Kastekin laski ruohikkoon ja

ilma kävi viileäksi. Iida taitteli kanervan oksia, taittoi yhden mullekin ja pisti takkini napinläpeen, ja katsoi sitä tehdessään veitikkamaisesti silmiini. Ja me riitelimme siitä, oliko kanerva onnen kukka; hän sanoi että oli, minä että ei. Siitä riitelimme vielä, kun toiset laskeutuivat alas kukkulalta ja maantieltä huutelivat meitä. Me lähdimme vitkastellen laskeutumaan jäljestä, kävelimme vierekkäin hiljalleen yösumun laskeutuessa järvelle ja niityille...

Sinä yönä minä valvoin ja kirjoitin runoa, varkain kirjoitin makuullani vintillä, veljesvuoteella, toisten nukkuessa. Mitä Iida teki toisessa ullakkokamarissa, tyttöjen sisarvuoteella, sitä en tiedä. Arvatenkin hän nukkui. Silloin olin varma, että hänkin valvoi ja ajatteli minua niinkuin minä häntä, ja tuo varma luulo teki minut autuaaksi. Kirjoitin pitkän runon muistikirjaani. Aamulla minun piti antaa se Iidalle sopivassa tilaisuudessa ennen lähtöäni.

Niin -- ennen lähtöäni. Aamulla minun näet täytyi lähteä. Laivakulut, matkatoverit, mitkä lienevät pakottaneet, mutta minun täytyi lähteä. Täytyi erota noin lämpimimmiltään, jättää toiset nuoret vielä moniksi päiviksi iloista elämää jatkamaan, heittää Iida...

Kun aamulla tulin puutarhaan, olivat tytöt jo siellä minulle kukkaskimppua sitomassa. Näin selvästi kuinka Iida kävi hakemassa lemменkukkia ja pisti ne sinne kätköön toiseen laitaan; -- ne ovat minulla samoin kuin kanervan oksa vieläkin tallella. Minusta tyttö oli melkein itkeneen näköinen, -- vai olisiko uni ollut aamuvarhaalla vielä silmässä. Ei puheltu muusta kuin niistä iloista, joita yhdessä vielä pidettäisiin, jos minä jäisin. Ja minun täytyi lähteä, hevosta pantiin jo valjaisiin! Olisin itkenyt, jos olisin miehuudeltani ilennyt. Mutta koska olin mies, koetin nauraa tuska sydämessä. Iida ei enää nauranut. Hän sitoi kukkasvihkoa, katseli alas ja oli ääneti.

Se hetki oli surun hetki. Se oli heräämisen hetki ihanista unelmista kylmään ja pakolliseen todellisuuteen.

Ei -- runoani en voinut antaa, se liian kylmästi, liian huonosti tulkitsi sen, mitä tunsin ja mitä tahdoin sanoa. Minulla oli sanottavaa niin äärettömän paljon, sydän kukkuraa myöten täysi. Minun piti kirjoittaa kirje Tuovilanlahdesta, kirjoittaa kaikki, selittää kaikki... Jo annoin siitä Iidalle viittauksen. Hän katsoi kummastuneen näköisenä -- oli näet muita läsnä -- mutta näin selvästi, että hän ymmärsi -- ja hyväksyi.

Vanhemmat ihmiset hymyilivät hiukan, kun hyvästellessä ei meidän -- Iidan ja minun -- kättelystä näyttänyt loppua tulevankaan, mutta hymyilivät suosiollisesti, niinkuin viattomasti leikkiville lapsille. Hän heilutti vielä liinaa veräjän pielessä, kun kärryt tienkäännteessä vierivät näkymättömiin. Ja minä vilautin valkoista lakkiani.
--

Se oli tukalata matkaa. Päivä poltti tulena niskaa, maantie pölisi yhtenä pilvenä, kyytimies nukkui ja hevonenkin laiskistui helteessä juoksemasta. Ja minut kuljetti kova kohtaloni virstan virstansa perään poikemmas siitä paikasta, jossa kerran ihmeeksi olin saanut nauttia täysin siemauksin nuoruutta ja onnea ja jossa minua ikävöitsi kirkassilmäinen, hellämielinen tyttö, jonka parista säälimätön pakko oli minut kesken ilojen maailmalle kiskaissut. Mieleni oli apea, minua suututti ja kirveli, mutta ei auttanut muu kuin ajele pois yksinäisyyteesi ja ikävääsi, josta nyt olit neljäksi päiväksi saanut silmäillä onnellisten asuntoihin.

Olin yksin, yksin tunteeni vallassa. Kirjoittaa aioin työlleni, mietin jo alun ja lopun ja keskelle mehevät paikat. Siitä olisi tullut lämmin, kaunis, liikuttava rakkaudenkirje. Mutta siitä ei tullut mitään.

Kievarin kynät olivat kelvottomat, paperia ei ollut kunnollista, väsytti ja suututti. Mutta se ei olisi estänyt. Jo muutamanlaisen kirjeen heti kirjoitin, mutta repäisin sen huonona ja aloitin toista. Ja silloin rupesi järki-vähäinen pelaamaan. Rupesi tutkimaan. Mitä minulla oli muka mielessä tehdä? Kihlatako tyttö? Kihlatako outo nainen nelipäiväisen tuttavuuden jälkeen, tuntematta vanhempia, sukulaisia, tuntematta itseäänkään. Ja saattoiko luottaa tuollaiseen hetken tulistumiseen? Eikö olisi vääryys tyttöäkin kohtaan, jos kirjoittaisin, kihlaisin, ja se unelma sitten kumminkin tulisi rikotuksi. Olinhan pelkkä keltanokka...

Semmoista se järki opetti lukemattomin vaihteluin, kun kerran pääsi ääneen. Koettihan tunneraukka pitää puoliaan, ja monesti se jo oli voitolla, kun jokin satunnainen muisto taas elävästi kuvasi Iidan lempeän muodon eteeni. Silloin taas kirjoitin ja revin. Ja vaikka sen ottelun aikana rakkauteni yhä vahvistui ja vankistui, niin siihen määrään olin saamaton, että kirje jäi lähettämättä. Saatanhan sen vastakin lähettää, ajattelin, kunhan mietin. Ja odotustunti kului.

Laiva tuli, kyytimies palasi, minä laskin kohta laivalla täyttä vauhtia Tuovilanlahdesta pohjoiseen päin. Ja siihen loppui minun unelmani. Tosin olen sen uneksunut uudelleen ja uudelleen vuosien kuluessa muinaisuudenmuistona, mutta vieläkään en voi uskoa tehneeni oikein, kun sen kirjeen jätin kirjoittamatta. Kuvittelen, että siitä olisi lähtenyt kahdelle onnea. Sillä joskaan ei ole varmaa, että Iida nyt olisi emäntänä omassa talossani -- kuka voipi tutkia kaikki mahdollisuudet! -- niin olisi se ainakin sangen luultavaa.

Mutta minä olen aina miettinyt tunnin liikaa...

* * * * *

Ukko ryypäsi punssin lasistaan ja kaatoi uutta. Yö oli taaskin kulunut yli puolen, mutta ihme kyllä, aika ei ollut käynyt siksikään pitkäksi, ei ketään nuorista kuulihoista ollut haukotuttanut. Ja punssitilkkinen oli hyvin riittänyt, kun harvoin muistettiin lyhentää ryypyn-välejä. Oli istuttu ääneti ja kuunneltu. Jokainen tunsu, että eno oli kertonut toden tarinan, sillä vastoin tavallisuuttaan hän oli tullut kertoneeksi sen lämpimästi, vakavasti, paikoin oikein juhlallisesti.

-- Mutta eihän se ollut niinkään itkettävä historia, selitti eno iloisemmalla äänellä, kun hänen nuoret ystävänsä eivät oikein tahtoneet päästä erilleen kertomuksen tunnelmasta. -- Sehän oli vain tavallinen vanha juttu. Terveeksi sen päälle!

RUISKAHVI.

Pohjanmaalla se oli ensiksi syntynyt tuo aate ja sieltä mahtavana virtana vierinyt yli kaiken Suomen niemen.

Nimittäin ruiskahvi-aate.

Se oli vaikuttanut kaikkiin kansanluokkiin, voittanut alaa »syvissä riveissä» ja läpitukenut nekin kerrokset, jotka pinnemmalla kelluvat. Luonnollisesti. Sillä uusilla aatteilla on aina vastustamaton, mukaansa tempaava voima.

Ja nyt se oli päivän polttavana kysymyksenä puheessa ja käytännössä Ahmaistenkin kirkolla.

Siellä oli tuota aatetta ensiksi ruvennut käytäntöön panemaan kansakoulunopettajan rouva, sitten sitä oli -- koetteeksi vain -- yritetty lukkarissa ja siltavoudissa, ja sen jälkeen oli siihen ryhdytty muutamissa isommissa taloissa, joissa jo oltiin toisista siksi edellä, että niissä saattoi huoletta käydä uusiin rientoihin käsiksi, -- välipä tästä, jos muut pienemmät vähän veistelivätkin.

Mutta vauhtinsa sai Ahmaisissa ruiskahviliike vasta, kun sitä tunnetulla innolla ja taidollaan rupesi ajamaan valtiopäivämies, esitellen tämän liikkeen syvempää, jalompaa, suorastaan isänmaallista tarkoitusta, jonka eteen kyllä ansaitsee panna sekä voimia että uhrauksia. Väsymätön hän oli kehoittamaan ja kertomaan -- hän oli aina väsymätön puhuessaan köyhän kansansa eduksi --, ja hänen menestyksensä olikin suuri, kun häntä vielä kansakoulunopettaja kannatti kaikilla apuneuvoilla, joita tieto antaa. -- Kohta keitettiin niinhyvin nimismiehessä ja henkikirjurissa kuin melkein kaikissa kirkonkylän pikkutaloissa ja mökeissä pelkkää ruista.

Julkisesti tuota liikettä ei kukaan uskaltanut vastustaa. Mutta äänetöntä vastustusta oli kumminkin, salakähmäistä, ja sehän se olikin kurjinta. Tämän vastustuksen laajuutta, sen voimaa ja kestävyyttä punnittiin

tarkoin Antin päivänä lukkarissa.

Sinne oli kylän rahvasta lukuisasti saapunut, ja kaikki tahallaan edeltäpuolisen, koska tettiin, että nyt ensi kertaa suuremmassa, yleisessä kestissä tarjotaan ruiskahvia. Eipä siis kumma, että keskustelu enimmäkseen pysyttelikin tämän nuoren, suosituksen seutuvilla. Kaikenlaiset muut kylänjuorut ja torat unohtuivat. Valtiopäivämies -- hän oli myös kunnan esimies --, joka ei ollut seurustellut lukkarissa sitten kun tämä viime keväänä oli uskaltanut vastustella häntä kuntakokouksessa, saapui ystävällinen hymy huulillaan, ja nimismiehen ja henkikirjurin rouvat, unohtaen täsmälleen vuoden vanhan kinansa, tervehtivät toisiansa lämpimästi. Kauniiseen sopusointuun yhdisti kaikkia sama innostus, pienehköt kylmyydet ja katkeruudet se lääkitse pois sydämistä, sillä nyt kun ryypättiin ruiskahvia vehnäsen kera, niin tunnettiin selvästi, ettei siinä ollut kysymyksessä paljas nautinto, vaan myöskin aate.

-- Todenteolla, sanoi kansakoulunopettajan rouvalle valtiopäivämiehen emäntä -- häntä ei rouvaksi sanottu, -- tämä maistuu verrattomasti paremmalta kuin mitkään ostokahvit. Onhan tämä vain puhdasta...? Hän kääntyi kanttorin rouvan puoleen.

-- Ihan selvää kotipellon ruista, tämä vakuutti. Ottakaa vehnästä ... no, enemmän.

-- Kiitoksia, riittää jo. -- Ja kun ei ennen ole hoksannut kukaan...

-- Sanokaas muuta, puuttui puheeseen kansakoulunopettaja, jonka rouva oli Ahmaisissa aatteen pannut alulle, olisipa luullut jonkun jo ennen ymmärtävän...

-- Vaikka muistan minä ennen lapsuudestani, että naurettiin, kun muutamin paikoin polttivat ruista kahvinsa jatkoksi, vaikka ei ne sitä toki humalavedessä liottaneet.

-- Niin, siinäpä se onkin erotus.

Siltavouti laski kuppinsa pöydälle ja kumarsi. -- Suuri kiitos. Ja tuskin ne sitä nytkään edes kaikin paikoin hoksaavat, ja miksei ne hoksaa, mutta eivät tahdo. Tuollakaan Leskelässä ei kuuluta uhallakaan pantavan pannuun murustakaan ruista.

-- Entä Kelalassa!

-- Kuuluvat vain sanovan, että on sitä heillä toki siksi vielä varaa, että suovat kupillisen puhdasta kahvia itselleen ja palkollisilleen.

-- Niin, onhan sitä varaa velkaisella. He, he! -- Sille naurettiin, ja toinen kuppi tarjottiin ja juotiin.

-- Entäpä nämä Tyynelän vanhat mamsellit, ei suinkaan nekään...?

-- Niistä nyt ei puhettakaan, vanhatpiiat, ikuiset kahvin särpijät!

-- Eihän siitä semmoisille apua. Mutta kun monet mökkiläisetkään eivät voi pysyä muuta kuin paljaissa ostokahveissa.

'-- Juuri meidän kauppamiehemme heitä pilaavat, selitti lukkari. Koettavat aina kahden kesken tehdä pilkanalaiseksi koko puuhaa ja sen puoltajia.

-- Mutta tiedetäänpä se, mistä syystä he sen tekevät, virkkoi siihen valtiopäivämies, -- eivätkä ne syyt juuri kauniita ole. Sinne uhkaavat jäädä makasiineihin happanemaan ja rottain ruoiksi koko heidän syksyllä tuottamansa runsaat kahvivarastot, käsistä on luikahtaa sekä pääoma että voitto, eikäpä siis kummakaan, että

he koettavat kaikilla epätoivon yrityksillä taistella tätä nuorta liikettä vastaan ja tappaa se jo kehtoonsa. Mutta turhaan potkivat tutkainta vastaan.

-- Turhaan, todisti kauppias Tuppurainen, jolta lukkari, henkikirjuri ja nimismies ostivat tavaransa. Hän oli jo ajoissa myönyt kaiken kahvivarastonsa polkuhinnasta naapuripitäjän kauppamiehelle -- siellä ei ollut liike vielä aivan laajalle levinnyt -- ja pannut puotinsa ikkunaan ilmoituksen, että »valmiiksi paahdettua ruiskahvia on myötävänä 10 pennillä naualta». -- Turhaan, sillä kuka hullu nyt enää ostaisi ulkomaan sotkuja, kun parempaa kahvia kasvaa oma pelto, kotipelto.

-- Syrjäkyläläiset sitä vain taitavat enimmäkseen ostaa, tiesi nimismies.

-- Ja oletteko kuulleet hullumpia! jatkoi hänen rouvansa, -- sanovat muka Jumalan viljan tärväämiseksi, jos kotipellon ruista kahviksi paahdetaan.

-- Sitä taikuutta! -- Lukkarin rouva löi käsiään yhteen. -- Mutta eikö maistu rouvalle vielä ... no ottakaa, kotikahvia!

-- Kiitoksia, enpä jaksaisi, mutta koska se on niin hyvää... Hän otti kolmannen kupin.

172

-- Niin, pimeys on vielä suuri kansassamme, puhui valtiopäivämies. Ei se ymmärrä omaa etuaan. Sitä täytyy vähitellen valistaa: ei merta pisaroitta soudeta. Ja meidän on velvollisuus sitä neuvoa esimerkeillä ja sanoilla, ja senhän teemme mielellämme, kun siten voimme hyödyttää kansaamme ja isänmaatamme.

Ja henkikirjurinkin rouva otti kolmannen kupin hyvin omintunnon. Siitä ei ollut paljasta nautintoa, siinä oli aate.

-- Ka, rovastihan sieltä ajaa röökynöineen, ilmoitti muudan, ja kaikki kiiruhtivat ikkunoihin. Oli se ilmoitus vähän omiaan innostusta laimentamaan. Kaikki näet tiesivät, että pappilassa rehoitti vielä vanha, tuhlaavainen ulkomaan kahvin juonti, ja siinä se juuri oli suurin syy, mikseivät syrjäkyläläiset yhtyneet uuteen aatteeseen, koska siihen vastoin pappilan esimerkkiä eivät täysin voineet luottaa ne, jotka eivät kyenneet asioita itsenäisesti arvostelemaan. Ja valtiopäivämies tiesi kyllä, kuinka kiihkeästi papisto aina vastustaa kaikkea uutta, olkoon hyvää tai huonoa, niin että sieltä päin siis ei ollut odotettavanakaan kannatusta tuolle nuorelle liikkeelle.

Sentähden rovastin tultua mieliala menikin vähän jäykäksi. Täytyi ruveta puhumaan muista asioista, mutta se ei oikein luistanut. Juopa tuntui olevan toisinaan välissä. Ja kun kohta erottiin, niin monikin nyt vasta ymmärsi valtiopäivämiehen sanat: ei merta pisaroitta soudeta.

Mutta pappilankin nuorista neitosista oli jo kauan tuntunut raskaalta tuo muista kyläläisistä eroava asema kahvikysymyksessä. Neiti Augusta, joka paljon seurusteli nimismiehessä, oli siellä sekä aatteellisesti että käytännöllisesti imenyt itseensä ruiskahvin jalon tarkoituksen, ja jo viikkokausia hän oli mielessään hautonut päätöstä heittää kotonaan pois koko kahvin juonti. Ainoastaan äidin huomautukset, että moisesta mielenosoituksesta toisinaan isä suuttuisi, olivat pidättäneet häntä päätöstään toimeenpanemasta. Ruustinnan itsensä tosin tiedettiin salaisesti kallistuvan samaan suuntaan, mutta julkisesti hän ei koskaan tehnyt mitään vastoin herransa ja miehensä tahtoa. Ja rovasti itse oli pysyttäytynyt kamalan äänettömänä koko asiasta; jos siitä puhumaan ruvettiin, hän käänsi vakaana ja vaiti ollen selkänsä.

Mutta kun hän eräänä iltapäivänä astui ruokasaliin päivälliskahville, huomasi koko kokoontunut perhe, että jo on jotakin tekeillä. Eikä kukaan sanaakaan virkkanut, ennen kuin rovasti vetäistyään piipustaan pari sakeata savua rykäisi ja lausui:

-- Minä olen jo vanha mies, eikä ole minun asiani siis enää sekautua niihin uusiin tuumiin, joita tässä maailmassa milloin miltäkin kolkalta esiintyy.

Neiti Augusta huokasi: niinkö siis!

-- Mutta kumminkin olen kykenevä omistamaan uusistakin sitä, mikä on todella järkevää ja hyvää, ja minä tunnen velvollisuutenikin sen esimerkin tähden, jota olen muille osoittamaan asetettu.

Rovasti vetäisi taas arvokkaasti pari henkisavua ja jatkoi hetkisen syvän äänettömyyden jälkeen: -- Ja minä toivon, ettei tästä hetkestä meidän talossa käytetä kahviksi muuta kuin ruista, pelkkää kotipellon ruista. Minä toivon niin ja tiedän, että tahtoni täytetään.

Rovasti loi tuiman ja päättävän katseen ympärilleen, nousi, kuppiin koskematta, ja astui vakavin askelin ulos huoneesta. Hän tiesi, että hän oli uhrannut jotakin isänmaan alttarille.

-- Oi kun hän on hyvä, tuo isä! Lähden heti häntä suutelemaan. -- Neiti Augusta ihan riemusta hypähteli.

-- Niin, lähdetään, minä myös, puheli nuorempi syleillen sisartaan.

-- Älkää menkö, neuvoi äiti, ei isä pidä semmoisesta. Menkää mieluummin paahutamaan hiukan ruista, niin saamme hänellekin piankin kupin...

-- Sen teemme. -- Neiti Augusta löi käsiään yhteen. -- Eikä enää ostokahvia ajatellakaan. Ja nyt seuraa meidän jälkeen koko kylä ja koko pitäjä.

-- Ja koko maailma, lisäsi nuorempi, ja tanssien he riensivät ulos.

Mutta pappilan nuori maisteri, joka vasta oli Helsingistä saapunut kotiin, hymähteli salavihkaa viiksiään väännellen ajatellessaan tuota maalaisten lapsellista ja pienenmoista innostusta ja heidän rientojaan. -- Ruiskahvia! Olisipa sentään hullua, jos esimerkiksi Kämpissä tilaisi ruista avec'in kanssa.

Kovin häntä nauratti tuota ajatellessaan.

Tieto pappilan päätöksestä levisi kuin vihuri yli kylän ja täytti rinnat riemulla. Ja sanomalehtiin kirjoitettiin Ahmaisista, että siellä tuskin enää tapaa muuta kuin ruiskahvia. Seurattava esimerkki.

* * * * *

Ja niin se elettiin Ahmaisissa talvi kevätpuoleen asti, ja ruiskahvia juotiin. Mutta semmoista se on maailman meno: into laimeni. Tuli väliin muitakin harrastuksia, kaikenlaisia, eri mielipiteitä syntyi kohta tapahtuvasta kappalaisen vaalista, heräsi arpajaisintoja ja torvisoittokuntaintoja, ja puolueet Ahmaisissa jakautuivat piankin ihan uusien periaatteiden mukaan. Ja niinhän tuo tuntuikin vähän lapselliselta ja naurettavalta elää riidassa kyläläistensä kanssa kahvikupista, olipa tuossa nyt mitä tahansa, eihän sen tähden kannattanut olla naapuriensa kanssa seurustelematta.

Niin ainakin tuntui lukkarin rouvasta, ja kun Kelalasta kerta kevätpuolella heille tultiin, niin ostokahvissa ne sovinnot juotiin, vaikka valtiopäivämiehestäkin satuttiin käymässä olemaan. Lukkari ja valtiopäivämies taas heittivät koko kysymyksen naisten asiaksi, keittäköönpä akkaväki ja juokoon mitä tahansa, yks'kaikki, on sitä toki miehisillä miehillä vähän tärkeämpiä ajattelemisia. Mutta pikkuista pilaa he eivät voineet olla Tuppuraisesta laskematta hekään, ja toisilla kauppamiehillä oli naurua koko kevääksi.

Kun nimismieheissä eräänä kevätpäivänä oli koolla pelkkiä herrasnaisia, muistui mieleen entinen

ruiskahvihomma.

-- Kyllä minä sen heti älysin, ettei se voi olla edes terveellistäkään tuo musta, sakea velli, mutta join kumminkin mieliksi sitäkin, kun tarjottiin. Eihän sitä tahtonut riitautua niin joutavista asioista, selitti henkikirjurin rouva.

-- Hyvin vastenmielisesti minäkin sitä join, sanoi nimismiehen rouva, -- kupin enintään, ja kotonani pidin oikeata kahvia ainakin puoleksi ja enemmänkin.

-- Samoin minä. Silloin se karvaus toki ei niin tuntunut.

-- Nyt en ole tilkkaakaan pitänyt ruista pitkiin aikoihin. Gustavkaan ei sitä suvaitse, vaikka emme sitä heti tahtoneet ilmoittaa ja loukata kyläläisiä.

-- Niin, ne olivatkin kovin kiihkoisia talonpoikaiset, valtiopäivämies esimerkiksi.

Ruustinna selitti, että hänestä se aina oli tuntunut niin hieman lapselliselta puuhalta, kun Augusta oli siitä puhunut, mutta kun hänen miehensä oli esimerkin vuoksi taipunut siihen suostumaan, niin oli heillä ruiskahvia pidetty, varsinkin palvelusväelle, mutta aina oli toistakin ollut.

-- Jaa, ja kyllä se hyvä saattoi ollakin tuo tuuma köyhille syrjäkyläläisille, joilla pennit ovat niin lujassa.

-- Niille se kyllä on hyvinkin terveellinen ja maistuneekin -- suolattuna.

Ja pappilan nuorilla neitosilla oli niin paljon puuhaa arpajaisista, niin äärettömän kiire, etteivät he joutaneetkaan ajattelemaan niin maallisia asioita kuin kahvia.

Mutta kun vihdoinkin kaikki oli arpajaisia varten valmiina ja kansakoulunopettaja juhlatilaisuudessa piti puhetta, niin hän lopetti sen seuraavilla sanoilla: »Ja isänmaata palvellessamme emme saa eksyä vähäpätöisiin harrastuksiin, syrjäpoluille, vaan meidän täytyy omistaa koko sielumme, kaikki työmme kansallemme ja isänmaallemme».

Monikin ymmärsi, että hän syrjäpolulla tarkoitti ruiskahviliikettä.

1890.

HÄNNÄTÖN VASIKA.

P:n pikkukaupunki ei ollut enää ihan viimeisiä meidän maassamme, ei hetikään. Sillä oli jo oma sanomalehti ja oma kirjapaino, ja niitä on kaupunkeja, joissa ei ole kumpaistakaan.

Niin -- oli kirjapainokin, ihan uusi ja uutta muotia, ulkomaan tekoa. Mutta yksi siinä oli vika: ei ollut mitään painaa. Sanomalehteenhän sitä nyt meni kaksi iltaa ja kaksi aamua viikossa, mutta sillä välin kone seisoikin laiskana ja happani öljyynsä, ja kirjapainopojat vetelehtivät joutilaina nauttien palkkaa käyttämättömästä taidostaan, vetelehtivät ja juopottelivat muitten harmiksi ja herättivät yleistä pahennusta.

Oliko se nyt laitaa?

Kirjapaino-osakeyhtiö oli jo pitänyt parikin kokousta siitä, että mitähän sitä painettaisiin. Oli puhuttu sinne ja tänne, oli tiedusteltu sieltä ja täältä, oli tehty esityksiä ja tutkittu tarjouksia, moitittu esityksiä ja hylätty tarjouksia, eikä ollut päästy päätökseen. Paino jörötti joutilaana neljä viikonpäivää.

Taaskin oli kokous, mutta siinä yritti käymään niinkuin edellisessäkin. Painettavaa ei tavattu semmoista, joka olisi ollut kaikille mieliksi, sillä ainahan siihen jollakulla oli jokin mutka moitteeksi nakata, ja asia raukesi. -- Vihdoin Niiranen, nahkuri, jolla myöskin oli osake, mutta joka ei tähän asti ollut pitänyt itseään kypsyyneenä ottamaan osaa kirjallisiin arvosteluihin, hän nyt nousi ja lausui:

-- Käskee se olla kirjapaino, joka joutilaana töröttää, ja saapi se olla kirjapainoyhtiökin, joka kahdesti kuukauteensa kokoontuu, mutta ei saa tuon luotuista toimeen. Enkä minä älyä, mikä niissä lie vika kaikissa painettavissa, kun ei ne passaa. Mutta minä esitän semmoisen, jossa ei pitäisi olla vikaa mitään, minä ehdotan, että me työn kaunistukseksi alamme alusta ja painatamme Aapisen.

Aapisen. Se oli jotakin uutta. Ja se saavutti heti suosiota.

-- Minä pyydän lämpimästi kannattaa tätä tehtyä esitystä, sanoi postimestari, joka muuten varsinkin oli ollut kärkeä moittimaan ja hylkäämään esityksiä. Tämä kelpasi. -- Ehdotan vain lisäksi, että siihen tilataan kuvat Saksasta.

-- Minä suostun myöskin, vakuutti Rihkanen, kauppias. -- Tämä on yritys, josta ei missään tapauksessa voi tulla tappiota, vaan joka voipi ajan pitkään hyvinkin lyödä leiville. Painokustannukset eivät pääse kovin suuriksi, jospa vaikka kuvatkin tilattaneen, eiköpä tarvis tekijälle paljon palkkiota maksaa, mutta menekki on yhtä taattu kuin lehtitupakan.

Kansakoulunopettaja Posio, joka yleensä katseli kaikkia asioita vähän korkeammalta, vähän ihanteellisemmalta kannalta kuin kaikki muut, puolusti sitä myöskin:

-- Minun mielestäni meidän kaikkien pitäisi olla kiitolliset ehdotuksen tekijälle tästä sopivasta keksinnöstä, ja pitäisi innolla ryhtyä yritykseen. Sillä alkavaisia kun olemme tässä työssä levittäessämme kansalle valoa, sopii meidän myöskin alkaa vaatimattomasta alusta. Ja kumminkaan se ei ole mikään mitätön yritys. Päinvastoin se on yritys, joka...

Hän piti pitkähkön ylistyspuheen. Ja vielä puolustivat asiata viskaali ja rehtori, eikä tohtorikaan pannut vastaan, vaikka vähän partaansa myhäili.

Puheenjohtaja, kaupungin ainoa kauppaneuvos, kuunteli pitkiä keskusteluja tyynen kärsivällisesti, ja maisteri kirjoitti utterasti pöytäkirjaa. Vihdoin, kun keskustelu hetkeksi herkesi, nousi puheenjohtaja:

-- Tässä on meille tehty hyvin huomioon otettava ehdotus, joka on saavuttanut runsasta kannatusta ja suosiota, eikä sitä ole tietääkseni kukaan vastustanut. Saan siis ensiksi kysyä herroilta: aletaanko, niinkuin tässä on ehdotettu, alusta?

-- Aletaan.

-- Tehdäänkö aapinen, kuva-aapinen?

-- Tehdään.

-- Ja kuvat tilataan Saksasta?

-- Saksasta.

Puheenjohtaja iski kurikan pöytään ja pyyhkäisi hien paljaaksi kuluneelta pääläeltaan. -- Vihoviimeinkin oli siis tehty päätös, ja tuntuipa oikein kepeältä, kun tuo vaikea alkua oli saatu meneilleen. Pirteä, sovinnollinen mieliala pääsi valloilleen, ja tieto siitä, että johonkin sentään kyettiin sekä sen tiedon tuottama rohkea

luottamus tulevaisuuteen valtasi mielet. Sentähden, sitten kun oli valittu toimikunta -- viisi jäsentä ja kaksi varajäsentä -- päätettiin yksimielisesti lähteä seurahuoneen puolelle juomaan yhteinen malja uuden yrityksen menestymiseksi. --

Kului kuukausi, toista. Tekstit kirjoitettiin, -- pistettiin vanhan sekaan uuttakin; kuvat tilattiin Saksasta ja saapuivat. Ja taas kuulutettiin osakeyhtiö kokoon, kuulemaan toimikunnan ehdotusta ja tekemään lopullista päätöstä.

Kymmenkunta aapiskuvan valmista vormua -- sanoivat klisseiksi -- oli vasta tullut, jotta älä muuta kuin paina. Niitä kuviahan siinä kokouksen aluksi ensiksi katseltiin ja ihmeteltiin. Oli siinä muudankin kuva, Jooseppi paimenessa.

-- Siinäpä on sarvipäätä, lammasta jos lehmääkin.

-- On. Ja vasikka, totta vieköön, täydessä laukassa, häntä pystyssä.

Niin todella, häntä pystyssä ja vähän käppyrässä.

-- On se vähän tarpeetonta, että on kuvattu vasikka tuolleen, häntä siivottomasti pystyyn. Se nyt ei juuri kuvaa kaunista. -- Niin tuumasi heti postimestari, jotakin moittiakseen.

-- Hyvin tarpeetonta, se on minusta suorastaan sopimatonta, se ei loukkaa ainoastaan kauneuden tunteita, vaan vieläpä kainoudenkin tunteita. -- Niin Posiosta.

-- Johan tämä nyt loukkaakin, vasikan häntä, olipa tuo miten päin tahansa, arveli Niiranen, nahkuri, ja ojensi paperin rehtorille. -- Kuva on minusta hyvä, häntä myöskin.

-- Minä olen ihan vastakkaista mielipidettä enkä ymmärrä, miten ne ovat lastenkirjaa varten voineet lähettää tuommoisen hävittömän kuvan. -- Rehtori laski pahantuulisena kuvan pöydälle ja naputteli sormellaan sitä puhuessaan siinä juuri vasikan hännän kohdalle. -- Tuommoista me emme voi aapiseemme painattaa, ja minä ehdotan sen vuoksi, että koko kuva jätetään pois.

-- Se ei käy laatuun, selitti Rihkanen, kauppias. -- Me olemme tilanneet kuvia Saksasta saakka, maksaneet rahat, ja sitäkö varten, että ne hukkaan heitettäisiin. Johan tässä nyt joutavoimaan! Kun ne kerta on ostettu, niin tottapa ne pitää myödäkin. Ja mitä vasikan häntään tulee, niin ei paineta koko kapinetta, jos se on niin ilkeä kappale. Lykätään pois koko häntä, -- se on hyvin sievään tehty.

-- Sitten siihen tulisi hännätön vasikka, huomautti maisteri, kohottamatta päätään kirjoituksistaan.

-- Niin tulisi, ja mikä sitten. Vähemmin loukkaisi.

Tehtäisiinkö hännätön vasikka? Puheenjohtaja oli vähän epävarmana missä muodossa hän sen ehdottaisi äänestettäväksi. -- Silloin nousi tohtori.

-- Tämähän on selvää hassutusta. Onhan ihan luonnollista, että häntä on kuvattu pystyyn vasikalle, kun se nyt kerta on semmoinen suruton mullikka, joka hyppien ja potkien karjassa hilpeyttään karkaa, tömistelee vallatonna ja laukkaa vauhkona pitkin tantereita, jotta häntä suorana perässä. Luonnotonta olisi, jos se olisi mitenkään muuten kuvattu -- iloinen vasikka. Tuo juuri osoittaa taiteilijan herkkyyttä ja hienoa havaintokykyä, ja se olisi mielettömintä hupsutusta, jos me sen takia heittäisimme kuvan pois, ja vielä mielettömämpää ja naurettavampaa, jos häntä lyhennettäisiin. Kuva on semmoisenaan sievä ja luonnollinen.

-- Luonnollinen, tietysti se on luonnollinen, puhui rehtori, joka jo alkoi kiivastua, -- mutta onko se sopivaa

luonnollisuutta? Onhan se luonnollista, että koirakin kysii kylkiään ja että sika ryömii rapakossa, mutta onko se taidetta, ja onko se semmoista taidetta, että sitä sopii tarjota lapsille, kansan lapsille? Minä vain kysyn.

-- No, no, puuttui puheeseen postimestari, joka oli koko vasikanhäntäkysymyksen eleille herättäjä, mutta joka ei ollut ajatellut tätä kysymystä aivan noin ankarassa muodossa ja sitä paitsi oli hyvin muuttelevainen mielipiteiltään. -- Eihän sitä nyt tarvitse noin rumalta kannalta katsoa, eikähän ne lapsetkaan sitä niin katso. Ja jos oikein asiata ajattelee, niin näkeehän ne lapset joka kesäpäivä vasikkain noinikään pelehtivän kujassa ja tanhualla, eivätkähän ne kuvassakaan sen vaarallisempia saata olla.

-- Vai ei, huudahti Posio ja pani painon kummallekin sanalle. -- Me olemme mielestäni käsittäneet tehtävämme aivan väärin, ja olisi paljoka parempi, jos emme ensinkään olisi ryhtyneet koko aapisen painattamiseen emmekä yleensä kirjain tekemiseen, jos meidän todella on tarkoitus levittää tuommoista siivottomuutta. Ja minne me sitä levitämme? Kansan vielä turmeltumattomiin, syviin riveihin, sinnekö aiomme levittää viheliäisintä ryönää ja törkyä. Tämän kansan lapsiltako todella aiomme turmella heidän onnellisen, puhtaan lapsellisuutensa, ja siten koko kansamme tulevaisuuden ja sen siveellisen voiman!

-- Onhan se irstas ja rietas tapa, että vasikka noinikään pitelee häntäänsä. -- Sen myönsi jo nahkuri Niiranenkin mielellään. -- Mutta minusta tuo ei ole niin vaarallista juuri sen vuoksi, että se on vasikka, pariviikkoinen paimaturpa, jolta nyt ei voi vaatia suurta elämäkokemusta. Toista olisi, jos se olisi raavas sonni taikka vanha lehmä, mutta vasikalle voisimme antaa anteeksi.

-- Oho, puhkesi viskaali Spets puhumaan. -- Onko tämä järjestystä, onko tämä enää siivoa: vasikatkin tässä alkavat häntä pystyssä pröystäillä, mitä sitten muut. Ja semmoisia kun jo lapsille näytetään, niin minkälaiseksi muuttuu sitten heidän oma käsityksensä järjestyksestä ja siivosta!

-- Minä sanoin jo äsken, että tämä on hassutusta, selitti tohtori. -- Tuommoisesta asiasta, vasikan hännästä, jauhetaan tuntikausia, ja siihen sotketaan siveellisyydet ja järjestykset, -- vaikka olisi muita tärkeitä ja kiireellisiä asioita ratkaistavana. Heitetään jo lemmessä tuo vasikka.

-- Tässäpä ei olekaan kysymyksessä enää yksi ainoa vasikan häntä, tässä on kysymyksessä koko se periaate, jolle tämä meidän osakeyhtiömme on rakennettu ja jonka mukaan sen tulee toimia levittäessään tietoa ja sivistystä. -- Rehtori tulistui yhä enemmän. -- Tässä on kysymyksessä vielä paljon suuremmat periaatteet, ne samat, joiden välinen taistelu jo valitettavasti on Suomenkin niemellä alkanut, taistelu toiselta puolen jalojen ihanteiden ja valon palveluksen, toiselta sen mädännäisyyden välillä, joka luonnollisuuden ja todellisuuden viattomien nimien suojassa on näkynyt tunkeutuvan jo tähän meidänkin rauhalliseen, syrjäiseen yhtiöömme. Minä pyytäisin varoittaa yhtiötä päästämästä tätä myrkyä turmelemaan meidän kaunista työtämme.

Tohtori kävi rauhattomaksi. Sen huomasi puheenjohtaja, ja hänenkin mielestään keskustelu jatkui ja laajeni arveluttavassa määrässä. Sitä piti ehkäistä.

-- Tahdon ystävällisesti huomauttaa, että ei pitäisi antaa keskustelun haaraantua kovin monelle taholle, sillä siten emme koskaan pääse mihinkään päätökseen. Asiat olisi kai yksitellen selvitettävä, ja jos minä olen keskustelua oikein ymmärtänyt, niin on meidän ensiksi saatava ratkaistuksi kysymys tästä kuvasta, tästä -- vasikan hännästä. Onko niin?

-- Niin on.

-- On tullut esille kaksikin ehdotusta, toinen, ettei tätä mainittua kuvaa ensinkään painettaisi, toinen, että ainoastaan häntä lykättäisiin pois, mutta tätä jälkimmäistä ei ole tietääkseni kannatettu.

Viskaali Spets pyysi puheenvuoroa.

-- Tarkoitukseni oli äsken juuri sitä ehdotusta puolustaa, eikö lie tullut sanotuksi. Juuri tuo häntähän siinä on siivottomin kohta, eikähän sitä nyt siltä kumminkaan tarvitse hylätä Jooseppia ja koko hänen karjaansa.

Nahkuri Niiranen vastusti hännättömiä vasikoita ja muita vaivaisia elukoita. Postimestari samoin, ja keskustelu leimahti uuteen liekkiin. Kansakoulunopettaja vei asian taas yleisempiin näkökohtiin ja esitti korkeammalta kannalta niitä vaaroja, joita, jos johtopäätökset tehtäisiin, seuraisi kansalle ja isänmaalle. Rehtori tuli keskustelun kuumuudessa lausuneeksi, että sen, joka luonnollisena ja jokapäiväisenä puolustaa törkeyttä pienemmissä asioissa, hänen siveelliseen kantaansa ei ole suuremmisakaan paljon luottamista, hänen käsityksensä sopivaisuudesta ja kainoudesta ovat sekaisin.

Tuosta suuttui vihdoinkin tohtori. -- Ja se siveellisyys, joka punastuu vasikan häntää, on hyvin epäiltävää laatua. Puhtaalle on kaikki puhdasta, mutta näkyy myöskin olevan päinvastoin. Sillä näet täytyy olla jotenkin saastainen mielikuvitus, joka näkee jotakin irstasta siinä, että vasikan laukatessa häntä oikeaa suoraksi; semmoista ei ole kansalla, vielä vähemmin sen lapsilla, sitä on ainoastaan semmoisella, joka riettaudessa on mielikuvituksensa niin araksi ärsyttänyt.

Tuo oli jo liikaa. Puheenjohtaja varoitti menemästä mieskohtaisuuksiin ja käski pysyä asiassa. Mutta rehtori oli jo noussut, noutanut hattunsa ja keppinsä. Mennessään hän lausui matalalla, murtuneella äänellä, että hänen täytyi haikein mielin nähdä töiden, joista hän oli luullut siunausta versovan, muuttuvan kiroukseksi. Mutta hän puhdisti tomun jaloistaan eikä enää voinut kuulua semmoiseen yhtiöön, missä sallitaan miestä, joka suoraan ja vihatta lausuu vakaumuksensa, solvattavan tavalla semmoisella, ettei siitä voi jatkaa keskustelua muualla kuin -- oikeustuvassa.

Hän meni. Ja häntä seurasi kansakoulunopettaja ja viskaali. Muut jäivät, mutta sinne jäi myöskin raskas, painava mieliala, murtuneet yhteistyön toiveet ja tuskallinen epävarmuus tulevaisuudesta.

Ja siihen kaikkeen oli syynä vasikan häntä eli hännätön vasikka.

Ja tämäkin asia jäi auki. Oli kaksi -- oikeastaan kolme -- niin vastakkaista mielipidettä, ettei ollut enää rohkeutta äänestämällä tehdä päätöstä, jos ei mieli tehnyt antaa surmaniskua yhtiölle, ja täytyi se sen vuoksi lykätä vastaiseen kokoukseen, kun jo yökin oli kulunut sivu puolen. Niiraseen esityksestä päätettiin sillä välin kysellä muitten, yhtiön ulkopuolella olevien vaikuttavien henkilöiden mielipidettä asiasta, etenkin pormestarin ja kirkkoherran.

Näitten neuvoa kysyttiin, ja lyhyen miettimisajan jälkeen he molemmat laittoivat kirjallisen lausunnon. Pormestari vastasi, että jos esimerkiksi kaupungin kadulla tapahtuisi jotakin semmoista -- nimittäin että vasikka laukkaisi häntä pystyssä, -- ja joku isommasta maailmasta olisi näkemässä, niin se ei suinkaan olisi kaupungille kunniaksi, päinvastoin. Mutta tuommoisessa rahvaalle aiotussa lastenkirjassa se nyt ei voi olla niin vaarallista. Rovasti taasen ei ollut löytänyt Raamatusta yhtään paikkaa, jossa sitä olisi nimenomaan kielletty, ja hänen täytyi siis otaksua, että se oli luvallista. Sillä jos se olisi kiellettyä, niin siitä varmaankin jossakin paikassa puhuttaisiin.

Näitten neuvojen mukaan se aapinen vihdoinkin painettiin ja kävi ulos maailmaan levittämään valoa, ja vasikka sai pitää häntänsä. Mutta kaikesta vastuusta vapauttivat itsensä rehtori, kansakoulunopettaja ja viskaali: he möivät osakkeensa enimmänsä tarjoavalle.

* * * * *

Mutta sillä aikaa kun miehet osakeyhtiön kokouksessa vasikan hännästä riitelivät ja riitautuivat, rouvat istuivat ikävissään kotona ja odottivat ja kummastelivat, että missähän ne nyt taas viipynevätkään. Kunhan vain eivät taaskin olisi poikenneet yhteistä maljaa juomaan! Ne miehet! -- Tohtorin rouva ajatteli, että näin kai se istuu rehtorinkin rouva ... ja hän päätti äkkiä kysäistä telefonissa -- P:n kaupungissa oli näet jo sekin --

olisiko tämän mies hyvinkin jo koteutunut. Eihän hän raukka siinä surkeudessaan muistanut, ettei sitä telefoniakaan toki pidetä kaikin ajoin auki, eikähän hän vielä tiennyt, että se heidän hyvä väli rehtorilaisten kanssa oli ikipäiviksi juuri loppumaisillaan tai jo loppunut.

Mutta pianpa sen sai kuulla sekä hän että muut, ja jo aikaisin aamulla sen tiesi koko kaupunki. Syitä he eivät oikein tienneet. Heille tosin kerrottiin, että syynä olisi ollut vasikan häntä eli hännätön vasikka, mutta arvelivat kumminkin, että siinä mahtoi olla jokin syvempi salainen pohjimmalla.

Vielä vähemmin siitä tiesivät kaupungin piit, jotka torilla ja kaivolla seisoivat emäntäinsä harmiksi tuntikausia yhdessä tukussa ja juttelivat tuosta merkillisestä tapauksesta. He eivät tienneet koko asiasta muuta kuin -- hännättömän vasikan. Nuo sanat. Mutta ne samaiset sanat olivatkin sen syksyä kovin kuuluisat ja käytetyt P:n kaupungissa, niitä muistivat nuoret ja vanhat, sillä niistähän johtui suuria mullistuksia kaupungin sisällisissä oloissa.

Samoin näet kuin rehtori ja tohtori olivat riitautuneet, samoin riitautuivat muutkin, naapurukset, nahkuri Niiranen ja viskaali Spets etupäässä; ja vaikka he eivät oikeastaan tienneet, mistä heidän välillään oli ne vihat, niin se kuului asiaan. Heidän talonsa olivat vierekkäin, aita, matala lautalankku vain oli välissä, ja sentähden heidän lapsensa olivatkin ennen aamusta iltaan yhdessä leikkineet vuoroin kumpaisenkin pihamaalla. Mutta nyt nekin tapella natustivat portilla ja kadulla ja haukkuivat toisiaan aidan yli, jotta: hännätön vasikka! Niirasen, nahkurin, pikku Eerokin, nelivuotias kakara, joka ei vielä aidan korkeudelle ylettynyt, hänkin kiipesi tynnyrin päälle, hännäsi sieltä kepakolla viskaalin lapsia ja huusi:

-- Hännätön vasikka, hännätön vasikka!

HIENOA RAKKAUTTA.

He olivat kihloissa, Alfons ja Ines, ja rakastivat toisiaan niin äärettömästi. Ja se rakkaus oli hempeää ja se oli tulista, niin että se sekä uinumaan vaivutti että hehkumaan kuumensi. Se oli puhdasta, pyhää autuutta, ja samalla se oli hekumaa ja nautintoa, ja juuri sen tähden se olikin niin kaunista, että se syrjäistäkin liikutti.

Kesäaika se oli, jäljestä juhannuksen, jolloin pellolla ruis heilimöipi ja heinä pientareella käypi terään, ja oli poutapäivän illansuu. Tuuli oli tyyntynyt ja päivä oli vaipumassa ja kaste laskehe nurmelle. Senkin tähden se rakkaus oli niin kaunista, sillä lepoon vaipui luonto, taivas ja maa oli sopusoinnussa, ja rakkaushan on sopusointu. Se helähtelee syrjäiselle kuulumattomin sävelin, mutta sen äänetön kaiku siroittaa sivuilleenkin tyyneyttä ja sopua.

He istuivat illan yöhön puiston lehvistössä, kahden istuivat Alfons ja Ines, sillä he olivat kihloissa ja rakastivat toisiaan, ja heidän rakkautensa oli puhdasta ja hienoa. Se oli todellakin hienoa, se oli toista kuin tavallinen kankea talonpojan rakkaus. Se ei loistanut ainoastaan silmistä kultareunaisten rillien takaa; iltapäivän hohteessa se kajasti kellonperistä ja kenkäinkin soijista. Eikä se uskonut kultasormuksisten kämmenten puristusta, se sinkoili kaarevista käsivarren liikkeistä ja pulppusi poven kuohunnasta povea vastaan ja huulen painannasta huulta vastaan. -- Se oli sitä oikeata imelää herrasrakkautta.

Säännöllisesti koristetun puutarhan siimeikkäässä lehtimajassa he näin lempien viivähtivät, istuivat kauan siinä tuolilla lähekkäin ja toisiinsa nojaten; tuulen olivat jo istuneet lepäämään ja linnut vaikenemaan, ja istuivat vielä punoittamaan läntisen taivaanrannan ja sulkemaan suurten istuskaskukkien terälehdet. Eivätkä he paljon puhuneet, ääneti nauttivat onneaan; väliin vain sana pulpahti kuiskeena esiin täyteläästä sydäimestä.

-- Oi Alfons, jos näin sais sinä lempien iäti rinnallasi istua tässä tyyneessä lehvistössä, -- juuri näin. Elämä olisi autuutta, taivasta!

-- Sinä olet autuus, ja sinä olet taivas!

Ja taas notkahti rinta rintaa vasten, ja huuli venähti huulta vasten. -- Mutta rusko taivaalla kelmeni, varjot tummenivat ja notkosta nousi kostean viileähkö illanhenki.

Silloin he ihmettelivät, että miksikähän se Mari ei tullutkaan nyt iltaselle kutsumaan, ei ensimmäistä kertaa, sillä ensi kutsuahan heidän ei sopinut totella, kun kihloissa olivat ja rakkauden maailmoissa elivät. Jo olisi ollut aika, mutta ei kuulunut Maria. Sitä he ihmettelivät ja tuumivat taas, että kyllä he mahtaisivat olla onnellisen näköisiäkin, jos nyt joku kulkija sattuisi illan suussa vilahdukselta näkemään heidät vierekkäin istuvina siinä tuuhean lehtimajan piilottavassa siimeksessä. Se kai olisi ihana näky, jos tuosta noin oksien välitse katselisi heitä syrjäinen. Ja silloin taas käsivarret likistivät tiukemmalle. He olivat onnelliset, he rakastivat toisiaan ja saivat rakastaa, ja heidän rakkautensa oli kaunis, oli hieno. Ja kun lauhkea illan henki heilautti lehteä ja nuokautti heinän vartta ja ohimennen tuoksuttaen kukkasten lemua vienosti pyyhkäisi polttelevia poskia, silloin tuntuivat taas sielu ja ruumis, luonto ja tunne sulautuvan yhteen sopusointuun, yhteen autuuteen, yhteen hekumaan. Sillä rakkaus oli levittänyt siunaustaan kaikkialle, ja se rakkaus oli kaunista, oli hienoa.

Tuo se vain oli kumma, että miksei Mari tullut iltaselle käskemään, ei ensimmäistä kertaa, ja yö jo oli tulossa. Pakostahan heille oli poislähtö, kun kahden olivat ja yö läheni. Poispa he lähtivätkin, hyvästit suutelivat hurmaavalle lehtimajalle ja astelivat hiekoitettua käytävää pitkin kartanoa kohden, verkkaan kävelivät ja seisautuivat usein päät vastakkain toisiaan silmiin katsomaan: lemmen elävä lieska niistä sinkoili.

Siinä kävellessään he näkivät piikatytön, Marin, seisovan nojautuneena puutarhan aitaa vastaan; hänet oli kyllä nähtävästi lähetetty iltakutsua viemään, mutta hän oli unohtunut taipaleelle lämmintä kättä aidan yli puristamaan. Ja kummako että unohtui, kun Janne työstä palatessaan juuri oli kulkenut siinä aidan kuvetta, huutanut luokseen ja sanonut, että »haepas nyt tyttö ne neljäkymmentä markkaa säästöjäsi, nyt niitä tarvittaisiin, että saisi siemenruista ostaa tynnyrin pari ja kylvää siihen peltotilkkuun mökin rojun liepeelle». Ja tyttö oli juossut luhasta ne neljäkymmentä markkaa, jotka olivat riepuun käärittyinä säästymässä pyhähameen taskussa, lopannut ne Jannen kouraan, ja siihen samaan kouraan se unohtui käsikin hetkeksi viipymään. Tuli siinä näet taasen tuumatuksi, että jos kekriin asti elettäisiin, niin saattaisi silloin jo ehkä mennä yhteen, sillä mökkikään ei ollut enää kuin uunia ja ikkunaa vailla, mutta tiilet olivat kalliita ostaa eikä itsekään polttamaan joudettaisi kiireen työn aikana, ja laseista ei ollut tietoa, mistä nuo säätäneekin, vaikk'ei monta palasta tarvittaisi. Perunat olivat jo nousseet päälle, mutta ne kaksi koivua, jotka Mari oli keväällä istuttanut siihen ikkunan alle, näyttivät kuivuvan. Kuivukoot, on puuta metsässä, eiköpä tuo kaukana lie.

Niitä jutellessa se Marin käsi oli liian pitkäksi aikaa unohtunut pystyaidan ylitse lepäämään Jannen kouraan, ja ne neljäkymmentä markkaa rievussa olivat siinä välissä. Ja juuri sen tähden saivat Alfons ja Ines suureksi ihmeekseen lähteä kutsumattomina illalliselle.

Mutta kun he ehtivät sille kohdalle, jossa Mari ojensi kättä Jannelle, niin he nykäisivät toisiaan, naurahtivat viekkaasti ja rykäisivät. Kun tyttö heidät silloin huomasi, hän säpsähti äkkiä, heitti Jannen hyvästit matkoihinsa laputtamaan ja juoksi punoittavana anteeksi pyytämään. Anteeksi hän saikin, sillä rakkaus on jalomielinen. Ines sanoi vain noin puoli leikillä, että ei pidä unohtua toimissaan.

Mari juosta viiletti töihinsä keittiöön, ja sydän läpätti pelosta tuon viipymisen takia. Mutta onnelliset kihlautuneet jatkoivat matkaansa entistä verkemmin, painautuivat kyljikkäin entistä lähemmäs ja kietaisivat käsivarret tiukemmin toistensa ympäri; siten se tuntui yhä lämpimämmältä, yhä hurmaavammalta, yhä autuaammalta. Sillä he rakastivat toisiaan, ja se heidän rakkautensa oli tulista, oli kaunista, oli hienoa.

TULO KOTIIN.

Joskus pitkästä ajasta palaa tuo vanha koti niin selvästi mieleeni. Näen aivan kuin elävin silmin edessäni matalan talon pikkukaupungin laidassa, näen sen edessä epätasaisen kadun, vinon portin ja sen läpi vanhan lasikuistin, josta harmaja vesimaali jo monen kesän sateissa on lionnut hienoksi ja jonka portaat ajan hammas

on syönyt kuopille.

Tuosta talosta, jota ennen vanhaan olin tottunut kodikseni kutsumaan, olen jo aikoja vieraantunut, olen kierrellyt maailmaa paikassa jos toisessakin, koteutunut yhteen ja taas vieraantunut ja toiseen puuttunut. En ole osannut vanhaa kotipihaani enää kodikseni kutsua, se on minulle omana enää ainoastaan hiljaisten hetkieni muistoissa. Oikeutta ei ole enää minun kaivata tuota vanhaa kotitaloa eikä ikävöidä sinne.

Ennen se oli rakas minulle, tuo kotitalo. Kaipaus oli mielessä siitä lähtiessä, sinne rauhaiseen piilopaikkaan halusi mieli, kun myrsky kävi maailman merellä ja taistelussa väsyi tarmo, ja ilonhetki oli ollut se, jolloin aina vuoden kuluttua sain palata sinne, joskin ainoastaan niin kuin sotamies lyhyelle lomalle.

Mutta nuo mieliteot olivat ennen kumminkin salaisia. Mieshän sitä mukamas oli olevinaan, kun nuorena ylioppilaana eleli Helsingissä, täysi mies, jolla ei saanut olla mitään hempeitä, naisellisia tunteita semmoisia kuin koti-ikävä tai muuta lapsellista kaipausta. Ei, niitä ei saanut julkisesti olla, eikä saanut niitä tunteita näyttää, jos olisi ollutkin, ei ainakaan niistä toiselle puhua, vaikkapa olisikin joskus ikävänä iltahetkenä mieli niin pehmoiseksi sulanut, että kotikaipuu olisi sen vallannut. Lähtiessä kotoa piti lähteä miehenä, huolettomana ja iloisena, ja kun taas sinne palasi, piti tulla tunteettomana ja kylmänä, niinkuin maailmassa kokenut ja karaistunut, josta oli sama, tulipa tuota tai oli tulematta. Mikäs tämä nyt kun koti? Kotipihalle piti ajaa kuin kieverin pihalle, maksaa rauhallisesti kyytihevonen -- eihän siinä kiirettä ollut, -- oikaista ruumis ja haukotella, kerätä kampsut kärryistä ja sitten verkalleen astua kuistia kohden, jäykästi ja miehevästi.

Ja kun kotiväki, äiti ja sisaret, juoksivat alas pihalle ottamaan vastaan, niin ihan tynnosti sitä piti mennä kohti, paiskata kättä ja maltillisesti selittää, että eihän sitä kuulunut mitään erikoista.

Se oli elämänviisautta tuommainen hillitseminen, miehevyyttä se oli, kun osasi tukahduttaa kiihkeämmän tunteen. Ei edes itselleen saanut tunnustaa, että mieli olisi heltynyt, kuta enemmän koti lähenei, että sydän olisi ilosta hytkähtänyt, kun kärryt kääntyivät sisälle tuosta vinosta portista ja äitimuorin rakas, koukkuun painunut vartalo ilmestyi sisältä keittiön portaille.

Mutta muistupu mieleeni sentään eräs kotiintulo, jolloin mieli ei pysynytäkään noin kylmänä, ei väkisinkään, ja jolloin teeskennelty miehuus suli innokkaan kaipauksen alta.

Oli yö, kesäyö noin vähää ennen juhannusta, kun ajettiin viimeistä taivalta kotikaupunkiin. Yhteen kyytiin olin ajanut rautateillä ja laivoilla, ja nyt oli enää vain toista penikulmaa maantietä kotiin. Yö oli lempeä. Tuores tuoksu levisi nuoresta lehdestä lehvikosta ja terve lemu nousi nurmesta niityillä ja ojanpartailla. Päivä oh laskenut, mutta pimeys ei päässyt voittamaan eikä kylmä saanut valtaa. Vilpoista oli tosin ilma, mutta lempeätä, yökasteesta senverran kosteata, että se ikäänkuin pehmeästi hiveli ihoa ja painoi pölyn maata vasten.

Ajettiin alas mäkeä Vieremän hovin kohdalla, ohi tynnen, matalasaarisen sisäjärven; pellot ja niityt jäivät mäkirinteelle vasemmalle kädelle, kun laskeuduttiin tuuheaan, korkealataiseen koivikkoon. Kyytimies nuokkuili puoliunisenä, nykki suitsia ja maiskautteli suullaan muka hevosta kiirehtiäkseen; mutta tämä tapa oli hänelle jo niin muuttunut toiseksi luonnoksi, että hevonen hyvin tiesi, mitä se merkitsi, eikä ollut milläänkään, jos ei kiirehtiminen käynyt sen tiukemmaksi; hölkkäili vain omia aikojaan ja vanhaa tasaista tahtiaan. Kärryt notkahtelivat säännöllisesti sileällä maantiellä. Hervotonna heiluilin minä kärryjen tahdissa, katselin tiedottomasti tien vieren maisemaa. Se oli yksitoikkoista, korkeaa koivikkoa; silmä seurasi koivunrunkoja, kantoja, kiviä, aitoja, notkoja ja kukkuloita, seurasi väsyneesti sitä myöten kuin matka kului ja kuva edessä verkalleen vaihteli. Ruumis oli vaipunut puoliunen horrostilaan. Ajatus oli kuin seisahdunut, vain mielikuviutus teki työtä. Se loi esiin kaikenlaisia, kirjavia unikuvia, tauluja liiteli kuin panoraamassa editseni, ajelehti pitkässä, epäselvässä jonossa.

Kotoni näin edessäni, näin sen lapsuuteni ajoilta, joilta yleisen hämärän joukosta aina jokin selvempi tuokiokuva puikahti esiin. Oltiin kotipihalla eräänä hiljaisena aamuhetkenä kesällä. Isävainaja istui avarassa

yönutussa portailla ja veteli savuja pitkävartisesta piipusta. Äiti ripusteli pihalla pesuvaatteita nuorille kuivamaan. Jalo-koira makasi päivänpaisteessa nurmikolla, tapaili hampaillaan kiinni kärpäsiä. Kiikkulaudalla seinän varjossa istui sisar ompelemassa ja toruskeli minua, joka avopäin seisoin ja kartulla kolistelin pihalle kaadetun ammeen kylkeen, niin että se kumeasti kajahteli. Äiti tuli, tarttui lempeästi leuan alta kiinni: »Tule pois poika, haetaan hattu päähän», sanoi hän ja lähti taluttamaan...

Hepo herkesi kävelemään, kun nousi vastamaata mäelle. Kyytimies havahtui nykäisemään suitsia ja varomaan, ettei hevonen, joka kiivetessään kierteli maantien syrjästä toiseen, sysäisi kärryjä ojaan. Hetkisen huokasi hevonen kunnaalle päästyään. Sieltä näki laajalti näreikön yli, joka vihantana kasvoi rinteellä ja jonka välisissä notkoissa vaaleampi lehtimetsä näytti iloisilta saarekkeilta. Kukkula nousi kukkulan takaa, kunnes etäisin hämärtyi yhteen yön kelmenevän taivaanrannan kanssa.

Taas soluttiin tasaisemmalle taipaleelle, ja ruumis vaipui jälleen notkumaan kärryn tykytysten tahdissa, ja mielikuvitus lähti taaskin muistojen varastosta kaivamaan esiin uusia kepeitä unikuvia.

Se vei minut kotiin erääksi syysillaksi. Isä oli silloin jo kuollut. Äiti täytteli lattialla matkalaukkuani, latoi sievästi ja sileästi rinnakkain liinavaatteita, kaulustimia ja sukkia pohjalla olevain kirjojen päälle. Pöydälle oli laskettu matkarahat, laskettu tarkoin punniten ja määrän päästä. Minä näin, että äidillä oli kyynel silmässä; hän pyyhki sen pois, mutta toinen valahti sijaan. Aamulla piti pojan lähteä ensi kertaa yksin maailmalle: löytyneekö tuo sieltä koskaan enää vai sinnekö hämmentynee joukkojen sekaan taipaleelle... Äitimuori koetti olla rohkeana, mutta yhä useampi vesihelmi tipahti sinne liinavaatteiden lomaan. Minä olin istuvinani illalliselle, mutta pala ei luistanut kurkusta. Lähdin ulos ja seisoin hetkisen portailla koettaen terästää luontoani, joka uhkasi sulaa niin pehmeäksi...

Jo saavuttiin Tuokslahden myllylle, ja hevonen, joka siinä aina oli tottunut hetkisen huokaamaan, pysähtyi nytkin. Mutta kohta kyytimies repäisi suitsia, arveli, että eiköhän paineta, ruuna, yhteen kyytiin, viileähän sinun on nyt yö helkytelläksesi, välemmin pääset laiturumelle lepäämään ja me nukkumaan. Soo, -- nyki menemään.

Ruuna luimisteli kahden puolen oudoksuen tuommoista tavattomuutta ja lähti vihdoinkin verkalleen, hyvin tyytymättömän näköisenä vetämään edelleen. Kyytimiestä nukutti, hän halusi päästä vuoteelleen, ja minä olin siitä hyvilläni, sillä hyvin haluton olisin nyt ollut katkaisemaan taivalta. Vajaan tunnin matka oli enää kotiin, ja sinne rupesi tekemään mieleni aina enemmän joka lähemmältä virstalta. Paikat kävivät tutummiksi. Tuon kosken alla olin monesti uistinta vetänyt; tuossa niemen takana olimme kerta kesäasuntoa olleet. Tätä väliä olin kulkenut niin monta, monta kertaa kotiin. --

Olisihan siinä voinut syöttää ja maata muutamia tunteja ja sitten aamulla levänneenä miehenä saapua kotiin ihmisten nousuaikana. Niin olin joskus tehnyt, kun yöllä olin tullut. Mutta en nyt: levätä en nyt malttanut ennen kuin kotikaton alla kotoisilla patjoilla.

Tuntui kuin olisin ollut koko tuon pitkän vuoden yhtä mittaa taipaleella, matkalla kotiin päin. Sinne olin nyt juuri saapumaisillani ja halusin ennen uuden päivän koittoa saada loppuun levottoman kiertokulkelämäni ja alkaa aamuni tyynesti ja rauhallisesti omaisteni keskellä, kodin huojentavassa helmassa.

Ajettiin käyden poikki Liikolan salmen sillan. Järvi oli rasvatyynnä, salakat vain hyppivät kaislikon rinnassa. Hienoinen virta, joka salmessa kävi, kieraisi muutamia pyörteen solmuja sillan yläpuolella, ja alta kuului veden huuhdonta kiviä vastaan. Kun siitä törmälle noustiin, hämärti jo etäällä Rauskunvuoren tumma hongikko, jonka juurella kotikylä oli.

Suon yli jos olisi porrasta myöten suoraan lähtenyt kulkemaan, ei olisi ollut kuin parin virstan pyörähdys kotiin. Nyt oli kierrettävä puolen penikulman mutka. Jos olisi päivä ollut, olisin ehdottomasti lähtenyt oikaisemaan. Olisin ehättänyt lukkarin ruispellon pientareita pitkin, lepikon läpi kasarmin kentälle ja sen yli

aitoja kiipeillen hevoshaan poikki ihan kotikadun kulmaan. Siitä olisin takaportin kautta puikahtanut pihaan, tullut sisään huoneisiin kuin uintiretkeltä taikka pieneltä aamukävelyltä. Ja kotona olisivat hämmästyneet, että pilvistäkö se mies siihen pyörähti...

Virstat pitenevät, kuta lähemmäs kotoa tultiin. Tuo virsta ennen kuin Tuhkalaan saavuttiin tuntui varmaankin kahdeksi venyneen; oli se joskus ollut liiankin lyhyt! Hevonen näytti väsyvän loppumatkalla, vai muutenko lie ilkeyksissään heittäytynyt laiskaksi -- minun kiusaukseni. Otin ruoskan ja sivalsin pari kertaa pitkin kylkiä. Vauhti lisääntyi, kyytimies heräsi ja nykäisi hankin suitsia unisesti. Mutta höyry loppui jo hautuumaan nurkassa, ruuna herkesi taas vanhaan tasaiseen hölkkäjuoksuunsa. Taas vaivuin nuokkumaan karrryn nykäysten mukana, katselin kiviaidan yli vainajien hiljaiseen kalmistoon, josta kuusten keskeltä vilahteli tuttuja hautapatsaita.

Mitähän, jos äitimuori olisi kuollut, tai juuri kuolemaisillaan olisi sairaana... Vanha hän oli ja raihnainen... Ei, mistä tuo musta ajatus nyt tuli. -- Mutta kenties häntä on sääli yöllä häiritä. Häntä vaivaa unen puute, raatsisinko herättää... Ehkäpä nostatankin vain palvelijan, käsken hänen kaikessa hiljaisuudessa valmistaa vuoteeni muita herättämättä. Muori saisi vasta aamulla tietää minun olevan kotona. Silloin hän toruisi, että miksei häntä herätetty, juoksisi varpaillaan ja pölyttelisi minun tomuttuneita matkakampsujani, hakisi esiin säilöstään puhtaita liinavaatteita eikä vihdoin malttaisi olla pilkistämättä hiljaa kuin hiiri oven raosta huoneeseeni sisälle, -- se vanha, herttainen muori...

Rattaat tuntuivat pyörivän kuin tervassa. Kaupungin luona oli tie ajettu kuopille, ja niitä myöten rämisivät pyörät, karrut viskelehtivät puolelle ja toiselle. Vihdoin kääntyi tie metsän suojasta ja kaupunki levisi näkyviin -- vanha puoli näet, jonka läpi vielä piti ajaa uudelle puolelle päästäkseen. Hevonen hiljensi hermostuttavasti juoksuaan. Siinä oli muka vähän vastamaata kaupunkiin tultaessa, ja tietysti sen täytyi siinä kävellä niinkuin hyvässäkin mäessä. Ja sitten siellä oli mutkaiset kadut ja kiperät katukivet...

Ei ollut elävän sielua liikkeessä, koko tuo vanha raihnainen kylä tuntui kuolleen lailla lepäävän viattoman vanhurskautensa iankaikkista unta. Siellä ajeli kuin pitkin Pompejin haudoista kaivettuja katuja.

Mutta jo saavuttiin rantakadulle. Aukeni esiin ulappa ja lahden takaa näkyi kaupungin uusi puoli, sen laidasta vilahti toisten rakennusten takaa jo palanen kotitalon matalata kattoa.

Taas heilahti ruoska, ja ruuna lähti hyvää vauhtia kiertämään lahden pohjan kautta omalle puolelle. Laskeuduttiin notkoon, jossa koko kotiranta peittyi näkymättömiin, ja vielä kerran herkesi ruuna käyden nousemaan notkosta. Työläästi se nousi, melkein pysähtelemällä...

Tuossahan se nyt oli se talo. Maali oli vielä entistäänkin vaaleammaksi kulunut, portin pieli oli entistään vinommassa, kuisti näytti entistään harmaammalta. Mutta kukkaset näyttivät ikkunassa ystävällisesti nyökyttävän tervetuliaisiksi ja koko talosta ja pihasta tuntui tuttu lämmin henki lehahtavan vastaani.

Hevonen seisahtui portin eteen, seisahti kuin muuri ja huokui syvästi. Nousin, astuin kankein jäsenen pihalle. Muorin ikkunan edessä oli uutimet; siihen teki mieleni koputtaa, mutta kolkutin kumminkin ensin keittiön ovelle. Ei vastausta. Palvelija nukkui siellä sikeästi kuin ranka.

Jo menin muorin ikkunan alle, kosketin hiljaa ruoskan varrella ikkunan alasyrjään. Heti kuului liikettä, uutimen laitaa raotettiin, ja minuutin ajan kaikki oli ääneti... Odotin... Jo kuului askeleita kuistissa, ovi aukesi ja ulos kurkisti äitimuorin vanha harmahtava pää ja ihastuksesta kiiluvat silmät... Yhdellä hyppäyksellä nousin portaita ylös.

Minä olin kotona...

ITKUJA.

Pohjoiskadun puulaakissa oli elämä koko päivän ollut surullista ja alakuloista, tyystin olivat naurut tyrehtyneet ja ilot näivettyneet. Laulu ei tapansa mukaan kajahtanut, ja pianon kansi pysyi kiinni. Allapäin oli kulkenut itsekukin omissa askareissaan, ja herahantanut oli useamman luomen alta jo kyynelkin noin ikään puoliväkisin ja salavihkaa, ja vaikka niitä oli koetettu pidättääkin, niin kostuneet olivat päivän kuluessa yhä useammat silmät. -- Mikä siinä oli kirjansa ääressä ollut nuokkuvinaan, mikä mitäkin puuhaavinaan, mutta siihen puuhan sekaan oli aina huokaus puhjennut, ja nenäliinaa oli tiheään ollut tarvis.

Se oli ollut semmoista yleistä, hiljaista ja salaista, mutta syvää mielenhaikeutta koko päivän. --

Elsa vain yksin oli ollut siksikin rauhallinen, oli toimittanut kaikki päivän työnsä niinkuin ainakin, eikä ollut itkuun hänen silmänsä taipunut. Hiukan tosin, mutta tuskin nähtävästi oli kelmistynyt hänenkin verevä poskensa, kun hän aamulla oli sen kirjeen kiinni pannut, ja oudon vakava piiru oli ollut suun pielessä, kun hän oli palannut sitä kirjettä viemästä postilaatikoon. Muuten oli ollut kuin ainakin, se vain, ettei hänenkään mielensä suostunut leikinlaskuun.

Mutta toiset tytöt olivat päättään riiputtaneet alaspäin aivan kuin niskasuonet olisivat venähtäneet, olivat huokailleet, olleet surkeina ja karttaneet toisiaan; ja syystä kyllä, sillä jos Sannin ja Mimmin tuskat olisivat päässeet vastakkain jysähtämään, niin ne eivät enää olisi olleet hillittävässä, siitä olisi syntynyt yleinen itku ja parku ja äänekäs äläkkä.

Hyvin tuo oli ollut joutavan näköistä katsella miehisen miehen. Pojat olivatkin hienoksittain kiroilleet akkaväen tuulia, jotka puhaltavat milloin miltäkin kolkalta ihan ilman syytä ja järkeä. Suututtanut oli ensiksikin se, ettei siitä aiotusta aamukävelystä, -- jota juuri tytöt eilen olivat puuhanneet, -- tuon yleisen surkeuden takia tullutkaan mitään, ja sitten tuo itkun pillitys ja pidätetyt huokaukset olivat tärvanneet heidänkin hyvän tuulensa kokonaan ja tympäisseet kerrassaan -- hyih!

Sitä nuhertamista se oli ollut koko aamupuolen, ja kun päivällinen vihoviimein joutui, kävivät pojat oikein vihaisina paistiin käsiksi. Mutta tytöillepä ei maittanut. Niin ottivat eteensä kuin karpäselle, eivätkä sitäkään syödä jaksaneet -- ei mitenkään. Kurkkua myöten olivat täyteläisinä itkuja ja surkeutta, silmät verestivät ja nenä punoitti ja päätä kivisti. Ensin nousi yksi kesken ruokapöydästä, sitten toinen ja kolmas, ja menivät pois nenäliina suun edessä, ja Elsakin, joka melkein loppuun asti istui, tuijotti totisena yhteen kohti, siihen juuri pöytäliinan mutkaan tähysti koko ajan. -- Ei kukaan uskaltanut virkkaa sanaakaan, ei Aatulta edes lohjennut yhtään tyhmyyttä.

Se oli niin perin surullista.

Itsekseen istuivat pojat syötyään, ikävissään salissa tupakoiden, ja tuumailivat, että senkö vietävä niillä nyt taasen on. Kyllähän Eemeli syytäkin vähän arveli, oli nähnyt illalla jo pahoja oireita, kun Elsa oli tullut kotiin, ja hän tiesi myöskin, kenen matkassa se oli tullut, -- Eklundin, maanmittarin, sen saman, joka ennenkin oli niitten matkassa kulkenut ja ollut tyttöjen puheenaiheena. Ja Yrjö oli kuullut sitä samaista itkun pillitystä jo pitkin yötä seinän takaa.

-- Ettäkö olisi kihloihin mennyt Elsa?

-- Tai antanut rukkaset.

-- Kirjeen se vain kirjoitti tänä aamuna.

-- Ja sekö nyt sitten itkettävää olisi, olipa kummin tahansa!

Mutta hämärän tultua se jo kävi ihan sietämättömäksi. Suljettujen ovien taakse olivat tytöt vetäytyneet omiin suojiinsa, ja kun heistä jollekin sattui asiata saliin, niin käväisivät pikimmältään, syrjään katsomatta, juuri

kuin siellä ei muita olisi ollutkaan. Ja kun Aatu kysäisi, että mitä viisautta se tuo nyt taasen on, niin ei tullut halkaistua sanaa vastaan. -- Ka, olkoot omillaan, me vain emme tahdo pakkautua...

Pojat päättivät harmissaankin lähteä kaikin ulos, vaikkapa punssilasin hakuun jostakin kapakasta. Tuota tuommoista nyt ei ilennyt nähdä eikä kuulla.

Ovella tuli heitä vastaan Eeva, tuo ainian suruton lintu, kaikkien yhteinen iloinen lemmikki. Mutta niin meni hänkin ohi kuin ei olisi nähnytkään vastaanulijoita, meni surullisen ja haikean makuisena hänkin; mutta kun tuo haikeus ei hänessä tuntunut oikein koteutuneelta eikä luonnolliselta, niin se teki hienosti naurettavan vaikutuksen.

-- No siinä minä, missä muutkin: tottapa sitä hänenkin näet pitää surra, koska toisetkin!

-- Eipähän ilman, se kuuluu asiaan. Eiväthän ne muuten kanoja olisikaan.

-- Mutta nyt surkoot ja vetistelkөөt aivan maksaa ja sappea myöten meistä nähden, itkekööt nyt lirittäkööt kerran ihmeeksi, niin että piisaa. Saavat he meistä rauhan!

-- Ja vielä ne taas katajatkin pölisevät.

Kun pojat olivat menneet, siirtyivät tytöt vähitellen kamaristaan pimeään saliin, jossa oli tilaa väljemmältä tuskalle. Ja salvattu tuskan tulva alkoi uurtaa läpi tokeensa. Eeva tuli, ja koko varsi värisi, kun hän kiihkoisasti kiersi käsivartensa Elsan kaulalle ja painoi itkusta sykähtelevän päänsä toisen rintaa vastaan. He ymmärsivät niin hyvin toisensa! -- Vihoviimein silloin repesi heltymään Elsankin mieli, joka jäykkänä ja taipumattomana oli tähän asti ollut, sulii jo väkisinkin sydän, jota hän oli koettanut kovaksi karaista, tunne tempasi vallan, ja kyynelvirta, voimakas, raivoisa irtautui pakotetuista pintehistään ja syöksyi esiin hillitsemättömällä vimalla. Eeva sylissänsä hän vaipui vastuksettomana, voitettuna siihen sohvan nurkkaan, itki kiihkeästi, äänekkäästi, itki kauan, niin että jäsenet värähtivät, tunto herposi ja huumaus valtasi. Kilpaa nyyhkytti Eeva hänen sylissänsä, ja Sanni ja Mimmi säestivät ulisemalla kuorossa, niin lähellä kuin suinkin, niin surkeasti kuin suinkin.

Oli se itkua. Ja jo tämä elämä oli viheliäistä, kurjaa, kurjaa! Tämä maailma kummallista, nurinpuolista, käsittämätöntä! Mitä varten piti kaikki, kaikki olla noin umpisurkeata!

Pitkän ajan kuluttua hiljeni itku hetkeksi ja nyyhkytysten keskitse puhkesi katkonaisia lauseita.

-- Voi, ajattelithan sinä, punnitsithan sinä tyystin. Ajattelithan sinä kaikki mahdollisuudet voidaksesi häneen kerran kumminkin suostua?

-- Niin, kuinka lannistunut, kuinka musertunut se poika parka nyt mahtaneekaan olla!

-- Niin ... oih, mutta...

-- Etkö koskaan olisi voinut häntä rakastaa, koskaan?

-- En, oi en koskaan, minä tiedän sen niin selvästi, sen tunnen niin kamalan varmasti. -- Ja taas syöksyi esiin itkujen tulva, voimakas, raivoisa, ja Eeva nyyhkytti kilpaa hänen sylissänsä ja Sanni ja Mimmi säestivät kuorossa.

-- Minä en häntä voi rakastaa, *häntä* en.

Sehän se juuri oli niin nurinpuolista, vinoon kiertynyttä, kummallista tässä maailmassa. -- Elsa kyllä saattoi

rakastaa, ja rakastaa tulisesti, mutta ei *häntä*. Ja hän taas ei muita! Kyllä, kyllä se oli viheliäistä tämä elämä -- kurjaa!

Niin sitä itkettiin, vetisteltiin siinä pimeässä kauan, -- pari tuntia. Ja kyyneleet loppuivat ja uupumus voitti. Lepoon vaipui vähitellen mieli, tyyntyi ja tyytyi. Silloin pani Mimmi tulta lamppuun ja Sanni laski varjostimet ja Eeva ihmetteli vielä itku kurkussa, että mihinkähän ne ovat pojatkin menneet. Pyyhittiin sitten kuiviksi itkusta ajettuneet silmät, jotka karttoivat valoa, korjattiin vaatteet, jotka siinä hötäkässä olivat epäjärjestykseen kiertyneet, ja ajateltiin, että jo tämä elämä on surullista. Mutta eihän se nyt ollut Elsan syy, se oli tämän nurinpuolisen maailman syy. Ja yhtä kaikki se *hänkään* sentään ei niin perin lannistunut, vakavahan se oli ja järkevä, olihan se mies. Kai se lohduttautuu ennemmin tai myöhemmin -- poika parka.

Ja mistä se siihen muuten otettiin parempikaan maailma, vaikka ei ollut tästä nykyisestä paljon haaraa -- ei.

Mimmi haki vanhoja säästöjä, pussillisen rusinoita ja manteleita, ja niitä syötiin, nakerrettiin siinä sitten juteltaessa illan kuluksi, ja ihmeteltiin, että missähän vain ne pojat viiptynevätkään. Soittipa Sanni jo kappaleen pianollakin -- tosin hiukan surunvoittoisen. Näet aina sentään vielä väliin tipahti siihen lautaselle kyynelkin, yksi ja toinen tirahti, -- mutta ne nieltiin alas rusinain ja mantelien matkassa.

MESENAATTI.

Laitoksen johtaja pyyhkäisi hien otsaltaan, ryyppäsi vettä kulauksen, kuivasi sitten partansa ja jatkoi, käännähtäen oikealle:

-- Ja tämän koko laitoksen puolesta on vielä tärkeä ja rakas velvollisuuteni lausua kiitoksen ja kunnioituksen sanat sille miehelle...

(Kunnallisneuvos Kyriakus istui vielä tyyneenä: hän oli vanhastaan tottunut odottamaan kunnes joka lause oli ohi, silloin vasta tuli hänen nousta, silloin hän tiesi nimensä tulevan mainituksi.)

... jota koko tämän laitoksen enemmän kuin ketään muuta aina tulee muistaa ja jota se muistaa perustajanaan, tukenaan. Teille, kunnallisneuvos Kyriakus (tämä nousi, kääntyi päin puhujaa nojaten toisella kädellä pöytään, toisella varta vasten hänelle hankitun, pehmoisen lepuutuolin selkään), Teille tahtoisin, jos sen sanoilla tehdä voisin, tulkita ne lämpöiset, ne sydämelliset kiitoksen tunteet, joita meissä kaikissa tälläkin hetkellä liikkuu, kun taas työvuotemme loppuun kuluttua saamme silmällä taaksepäin, saamme nähdä vuotisen hedelmän kypsyneen niistä touoista, joita Te, herra kunnallisneuvos, olette kylvänyt. Ilahduttavaa on meidän ollut havaita, että Te nytkin olette ottanut sen vaivan päällemme ja saapuneet tähän tilaisuuteen, jolloin meidän taas on suotu nähdä yhden hirsikerroksen kohoavan siinä rakennuksessa, johon Te olette laskenut niin vankan perustuksen. Ilahduttavaa se on meille kaikille siksi, että me siitä huomaamme, että Te ette ainoastaan ole halunnut perustuksia laskea, vaan suvaitsette vielä isänä ja holhoojana edeskinpäin työn jatkumista valvoa. -- Ottakaa vastaan, herra kunnallisneuvos, meidän kaikkien, koko laitoksen vilpittömät, sydämelliset kiitokset.

Seurasi sitten moninkertaiset kumarrukset kummaltakin puolen, kunnallisneuvos istahti taas lepotuoliinsa, johtaja jatkoi puhettaan muista asioista. Oli näet laitoksen, maanviljelysopiston, vuositutkinto ja sen lopputoimitus.

-- Kuka se oli tuo, jota noin kiitettiin, kysyi ovensuussa kuuntelijoista eräs vieressään seisovalta.

-- Kukako? Oletteko te ainoa muukalainen...?

-- Suokaa anteeksi, minähän olen matkustaja, oliko se joku hallituksen puolesta, vai...?

-- Hallituksen -- ei -- kuulittehan te, kunnallisneuvos Kyriakus, hän itse.

-- Todellakin sen nimen kuulin, mutta en tunne häntä nimeltäkään. Kuka hän sitten on?

-- Ei, mutta minä häpeän teidän puolestanne. Tulkaa tänne eteiseen, niin kerron. Kunnallisneuvos Kyriakus on mies, jonka nimeä koko tämä paikkakunta kunnioituksella, rakkaudella ja ylpeydellä mainitsee, hän ei ole ainoastaan perustanut tätä laitosta, vaan myös...

-- Onko hän tämän laitoksen järjestäjä vai onko hän keksinyt jonkin uuden suunnan maataloudessa ja karjanhoidossa, koska hänen työstään sanottiin hedelmän jo kypsyneen?

-- Ei, niihin hän ei puutu, vaan hän on lahjoittanut laitokselle puolenmanttaalisen maan rakennuksineen, kaikkineen.

Kertoja katsoi sen sanottuaan matkustajaa silmiin säälivästi ja tuikeasti, että eikö tuo jo ymmärrä hävetä tietämättömyyttään. Mutta eihän tämä siksikään, sanoihan vain:

-- Vai niin, suuri mesenaatti siis, lahjoittaja.

-- Niin, lahjoittaja, puuttui puheeseen kolmas henkilö, joka tuli kuumasta salista ulos vilvoittelemaan. -- Ja harvat ihmiset osaavat viljellä maataan niin hedelmälliseksi kuin hän. Siitä puolesta manttaalista hänelle nyt vuosittain kypsyvät kolmet, neljät sadot kiitoksia, kunnioituksia ja siunauksia.

Ensimmäinen kertoja meni takaisin saliin, ja matkustaja huomasi heti, että tämä uusi oli nyt taas semmoinen viheliäinen virnistelijä ja koiransilmä, jolle ei ole mitään pyhää eikä kallista tässä maailmassa eikä tulevaisessa. Mutta hän halusi kuulla lähemmin kunnallisneuvoksesta.

-- Epäilemättä hän sentään on tehnyt lahjoituksensa jalossa tarkoituksessa, ja täytyyhän aina kunnioittaa niitä, jotka, hankittuaan suurehkot varat, niitä ylevämielisesti käyttävät yleishyviin ja isänmaallisiin tarkoituksiin.

-- Kaikella kunnioituksella, minä puolestani kiemurtelen aina matona hänen jalkainsa juuressa ja siunailen sitä sielun ylevyyttä. Siitä määrästä, mitä hän ei talven kuluessa ole saanut Pariisissa ja Roomassa menemään vaimovainajansa perintöjen koroista, hän ei pane kaikkia pääomaan, vaan lahjoittaa aina väliin pienen prosenttiin kotiin tultuaan johonkin yleishyödylliseen yritykseen, ja lukee sitten mielellään paikkakunnan sanomalehdissä, että »kunnallisneuvos Kyriakus on taasen tunnetulla anteliaisuudellaan» jne., niinkuin tiedätte.

-- Hm, te olette ankara tuomioissanne. Mutta jos niinkin olisi, kuten sanotte, kaikki miljoonanomistajat eivät tee senkään vertaa yhteisten asiain hyväksi.

-- Sepä se. Sattuu esimerkiksi olemaan tämmöinen kivikkoniemi liikaa maata, josta nyt ei juuri suurtakaan rahaa saa, mutta toinen möisi sen sittenkin ja lainaisi rahat korkoa vastaan; toinen antaa sen uudelle maanviljelysopistolle ja laskee, hitto soi, semmoisen perustuksen, johon kestää joka vuosi rakentaa hirsikerroksia, kunnes siitä tulee Jaakopin portaat taivaaseen asti, niinkuin sen itse äsken kuulitte. Ja sitten mesenaatin nimi -- siinä se on erotus.

Matkustaja älysi, että tällä miehellä on lahjoittajaa vastaan jotakin vanhaa kaunaa, ja kuulikin myöhemmin, että hän oli kerran saanut lainanpyyntönsä kieltävän vastauksen, ja sai sitä paitsi vielä varmalta taholta tietää, että mies muutenkin oli järkipäästään vähän löylyn lyömä. Semmoisen kanssa hän ei siis tahtonut puuttua pitempiin pakinoihin, hymyili vain ja kääntyi toisaalle katsomaan, kun ihmiset toimituksen päätyttyä jo ulos lappoivat. Siinä tuli kunnallisneuvoskin; suorana ja pöhevänä oman arvonsa tuntien hän asteli, ja johtaja ja muut korkeimmat herrat hääräilivät hänen kupeillaan, puolella ja toisella, ja ihmistungos, joka eteisen täytti, hajausi kahtialle nöyrästi ja kunnioittavasti. Takin ylle auttajia oli montakin, yksi toi hatun, toinen kepin, ja niin saatiin neuvos vaunuihin, jotka, kaksi mustaa, venäjänrotuista oritta edessään, odottivat portaitten

edustalla. Mutta neuvos ei tahtonutkaan istua yksin, viittasi sormellaan opiston johtajaa viereensä, ja niinkuin orava tämä kapusi lakki kourassa ylös ja istahti täpärälle siihen toiseen nurkkaan neuvoksen rinnalle, yhäti kumarrellen kunniasta, joka hänelle suotiin. Ajaja nykäsi suitsia, hevoset oikaisivathen menemään ja vaunut lähtivät pyörimään tupruttaen pölyä ja hiekkaa vasten silmiä maantiellä kulkijoille, jotka olivat lakit kädessä ja polvet notkussa seisahuneet tiepuoleen.

-- Raharuhtinas, näetten, mesenaatti, puhua paapatti taas se samainen koiransilmä, joka oli ehittänyt ulos matkustajan rinnalle kävelemään.

-- Ja nyt siellä tulee hänen hovillaan päivälliset semmoiset, ettei niiden vertaa ole nähty kolmenkymmenen penikulman piirissä sittenkun mennä kesänä sillä samaisella hovilla. Eivätkä ne päivälliset maksa enempää kuin parin kolmen pienen tilallisen maat tai muutamain tavallisesti elävien käsityöläisperheiden vuosieläke.

-- Kuulkaa, jos noista teidän mielipiteistänne johtopäätökset vedettäisiin...

-- Niin ne veisivät hiiteen, aivan kerrassaan. Minä vain tahdoin noista päivällisistä sanoa -- minäkin olin niissä ennen, siellä on vain valittu, suosittu seura --, että niissä te vasta saisitte puheita kuulla, -- niin no, ymmärrättehän te sen. Jokainen näet on kiitollisuuden velassa ja maksaa vuosittain sitä velkaa korealla puheella, saadakseen uutta tai ainakin korot kuitatakseen. Hiessä on jo mennessä monen pää, jos ei kuivana lie palatessakaan, ainakaan sisällisesti...

-- Neuvos kai vastaa niihin puheisiin.

-- Vastaa? -- ei. Asianlaita on näette se, että hänen päässään ei ole mitään, ei edes täitäkään, niinkuin eräs hänen torpparinsa on sanonut. Sanoo vain esimerkiksi näin: »No, moron, mikä käteen, se kärsään», ja istuu taas tuolilleen pöydän päähän, kuuntelee laitoksiaan, sivelee viiksiään ja tuntee syvästi sydämessään, että hän on, niinkuin on sanottu, suuri, jalo, ylevä mies. Siitä hän viittaa sanomalehden toimittajan luokseen ja kuiskuttaa tälle kaikkien kuullen, että hän on päättänyt antaa 300 markkaa kansakoululle taikka kirkon urkuihin.

Jo kävi matkustajalle aivan selväksi, että koiransilmän päässä oli liian paljon muutakin kuin täitä sekaisin, ja hän nosti siis lakkia ja kääntyi tienhaarasta toisaalle. Mutta tuon lörpöttäjän ajatuksenjuoksusta oli häneenkin jo tarttunut kaikenlaisia tuumia, joita hän ei heti saanut mielestään karkaamaan. Tuli siinä esimerkiksi vastaan mies lehmää taluttaen, akka jäljessä vitsalla hosuen, molemmat -- nimittäin mies ja akka, ei lehmä -- hyvin surullisen näköisiä, ja silloin heti pisti päähän ajatus, että tuossahan se nyt kunnallisneuvoksen torppari viepi viimeistä lehmäänsä kaupunkiin myötäväksi saadakseen rahaa isännälleen vuokran maksuksi, ja samaan aikaan neuvos itse julkeissa juomingeissa lahjoittaa 300 markkaa kirkon kynttilöihin; mutta se, näet jälkimmäinen asia, tulee sanomalehtiin asianmukaisten koristeiden kera, edellinen ei tule kuulumaan mihinkään.

Semmoinenkin ajatus pisti päähän, mutta se oli aivan perusteeton, hupsuttelijan aivoista lähtenyt. Kaikki muut ihmisethän sen kiitollisuudella ja kunnioituksella tunnustivat, että kunnallisneuvos oli suuri ja jalomielinen mesenaatti.

KUNNIA OLKOON.

Kuuma oli ilma jo aamusta päivin. Ei tuntunut tuulen henkeä, päivä paahтели vain heloittavana pilvettömältä taivaalta. Se tuntui raskaalta ja painostavalta. Niin hiljaistakin oli kaikki, ei kuulunut risahdustakaan. Käveltiin aivan kuin autiossa erämaassa, ja kumminkin oleiltiin aivan kaupungin vieressä, kaupunkilaisten suosituimmalla kävelypaikalla, vanhan linnan raunioisilla vallituksilla.

Nimittäin Käkisalmen kaupungin ja Käkisalmen linnan. Matkailuretkellä oltiin siellä ja poikettiin tietysti katselemaan linnan raunioita. Siellä nyt kapuiliin ja kiipeiltiin, tutkittiin ja ihmeteltiin kauniina kesäisenä sunnuntaiamun hetkenä.

Tuostakohan lie koko se juhlallisuus tullutkin mieliimme, se haaveksivaisuuteen vivahtava vakavuus ja hartaus, joka meidät pani äänettöminä ja ajattelevina harhailemaan siellä linnanraunion nurmettuneilla penkereillä. Ja juhlallistahan olikin luonto ja ympäristö, eikä ollut ihme, että se meihin vaikutti. Ainahan tuommoiset muistot muinaisilta ajoilta tunkevat ihmismieliin ja herättävät vakavia mietteitä. Mieli tapailee kuvia niiltä entisiltä ajoilta, jolloin nuo nyt kukistuneet muistomerkit olivat vilkkaan ja toimivan elämän keskustoina, jolloin noiden kivimuurien sisällä, jotka nyt jo vuosisadan vuosisatansa perästä ovat seisoneet kosteina, autioina holveina, vielä eleli ihmisjoukko tuntien, ajatellen, toivoen ja toimien niinkuin me nyt eläväiset, ja niinkuin taas ne, jotka kerran kuljeksivat meidän raunioituneiden muistomerkkien keskellä, ja meidän, vainajien, unohtuneiksi nurmettuneilla haudoilla. Nousepa torniin tuon vanhan, raakakivisen linnan, luo sieltä katseesi alas ja ympäristöosi noille vallitusten suojaamille vainioille, joissa nyt rauhallisena versoo nuortea näreikkö, noille kivisille rannoille, joita nyt ihmiskäsien kuivaama virta hiljalleen huuhtoilee, lipuen eteenpäin verkalleen ja ikäänkuin väsyneenä, niin tuletpa ajatelleeksi niitä aikoja, jolloin siellä ja juuri siellä inhimilliset intohimot, viha, vaino ja kosto ihmisten kesken raivoisimmillaan riehuilivat, niinkuin riehuilevat nytkin ihmisten kesken, vaikka toisen muotoisina, ja niinkuin tulevat riehumaan vastakin ihmisten kesken, vaikka ehkä toisella tavalla ja toisessa muodossa.

Ja vaikka et tuota niin selvästi ajattelisikaan, niin hetkeksi vaipuu kumminkin mielesi miettiväiseksi, ihan tahtomattasi käyt vakavatuumaiseksi, melkeinpä juhlalliseksi.

* * * * *

Niin ainakin meistä tuntui, meistä kahdesta matkailijasta nimittäin. Kolmas joukossa, käkisalmelainen, joka meidän seurassamme kulki näyttellessä noita merkkipaikkoja, jotka hän jo lukemattomia kertoja oli nähnyt ja näytellyt, itse ihmeteltyt ja väsymiinsä muille kuvaillut, hän ei tietysti jaksanut seurata meitä tuohon haaveilun partaalle ulottuvaan mielentilaan, vaan tuumaili nähtävästi iva mielessään, että nämä nyt ovat taas maitomielisiä haaveilijoita, jotka luulevat näkevänsä ympärillään noissa kukistuneissa holveissa vainajien haamuja ja ruostuneilla kivillä vihan verta ja sillä pakolla koettavat ärsyttää mieltään ajattelemaan ja tuntemaan elämän vähäpätöisyyttä, tyhjyyttä ja katoavaisuutta. Hän kysyikin, eikö meistä kumpikaan jo istunut alas penkereelle runoa kirjoittamaan. Mutta me, halveksien hänen pilkkaansa, olimme ihan peittelemättä juhlallisina ja haaveilevina; luontokin siihen houkutteli, hiljaista kun oli kaikki, tyyntä ja sopusointuista. Päivä nousi jo korkealle, aamu oli pitkälle ehtinyt, kun kävelimme takaisinpäin vihannan vesakkopuiston läpi ja poikkiesimme toiselle rannalle, uudemman linnoituksen puolelle, jossa nykyään sijaitsee hullujenhuone. Kaupungissa soivat kirkonkellot kutsuen rahvasta jumalanpalvelukseen. Ne kumahtelivat vakavasti, säännöllisesti ja verkalleen, ja kaiku lahdentakaiselta rannalta vastasi heikommin, mutta hartaasti kumisten, melkein kuin rukoillen ja valitellen. Rasvatyynnä oli järven pinta; liekö viettänyt juhlahetkeä sekini vai muutenko lie väsyneenä vaipunut hervottomasti lepäämään arastellen päivän liiksi paahtavia säteitä.

Näyttipä melkein siltä kuin tuo hetken juhlallisuus olisi vallannut hourutkin kopeissaan, lumonnut mielettömäinkin mielet. Syvä äänettömyys vallitsi noissa synkissä kasarmeissa. Tiheän rautaristikon takaa näkyivät siellä täällä aukinaisessa ikkunassa jotkut laihat, kalvakat kasvot, tuuheapartainen leuka, ja silmät, joissa loisti surunvoittoinen kaipaus tai hillitty himo. Vartijamies istui puolinukuksissaan varjossa aukinaisen portin kynnyksellä, vieressä iso villakoira, joka oli oikaissut kaikki jäsenensä niin suoran veteliksi kuin mahdollista.

Seisahdimme hetkeksi mekin siimekseen rikoshullujen suljetun kivivankilan kupeelle levähtämään. Kellojen soitto tapulissa oli juuri tauonnut. Ei elävän liikettä kuulunut kaukaakaan.

Silloin helähti äkkiä ylhäältäpäin kitaran soinnukas, kituva sävel. Hienona, epäselvänä se aluksi väreili, mutta kiihtyi siitä vähitellen selvemmäksi, kirkkaammaksi ja voimakkaammaksi, siksi kunnes se helkkyvinä, puhtaina, vapaina ääninä virtasi ulos äänettömään luontoon, soinnullaan vallaten kaikki. Taas sävel hieman heikkeni, näppäili muutamia kertoja katkonaisesti, hetken väliajoin, juuri kuin odotellen jotakin mukaansa. Ja samassa kuuluikin syvä, miehekäs ääni, joka hartaasti, kiihkeän voimakkaasti messusi: »Kunnia olkoon ... Jumalan kor-keuu-des-sa ..., ja maassa rauha ... ja ih-mi-sil-le ... hyvä tahto...» Lopulta ääni, joka oli kajahtanut mahtavana, kaikki voittavana, hiljeni, tyyntyi, verkalleen ikäänkuin rauhoittuneena nukkui pois; kitara heläytti vielä pari sävelkierrosta ja hiljeni sekin, vaikenä vähitellen, hyvin vähitellen, hienoni, hienoni, kunnes sen ääni viimeisillään värähteli tuskin kuultavana, niin että se tauonneenakin vielä soi korvissa pitkän aikaa, vaikk'ei siitä tiennyt, oliko tuo sointi kitaran ääntä vai kaikua mielikuvituksesta.

Me seisoiimme kuin lumottuina, seisoiimme kauan aikaa äänettöminä katsellen ylös, mistä sävelvirta oli lähtenyt. Se oli tullut eräästä toisen kerroksen ikkunasta. Ikkuna oli auki, mutta sisältä ei näkynyt mitään, ei muuta kuin musta tyhjiys. Soittaja ja laulaja istui kai sivummalla pöydän ääressä.

Hän oli -- niin kertoi oppaamme -- pappi. Hurskas ja innokas pappi hän oli ollut, mutta kerran oli hänen järkensä pimennyt. Uskonnollisessa huomiossaan hän oli saanut päähänsä, että hänen täytyi saattaa veljensä autuaaksi. Salaperäinen velvollisuus, ankara sisällinen pakko käski häntä heti, hetkeäkään viipymättä, rientämään ja pelastamaan velimiestään. Hän lähti matkalle, ajoi parikymmentä peninkulmaa pahaan aavistamattoman veljensä luo, tapasi hänet kotona, istui iltakauden jutellen rauhallisesti kahden kesken, kunnes äkkiä nousi ja iski mukaansa ottamallaan kurikalla velimiestä takaraivoon, niin että tämä kellahti kuolleena istuimeltaan. Sitten meni ja antautui kiinni. Ja nyt hän on jo vuosia istunut rikoshullujen ilottomassa kopissa, jossa hän, ollen vielä toimittavanaan papillista virkaansa, kitaralla säestäen messuille harvinaisen kauniilla äänellään ja veisaa kiitosvirsiä sille Jumalalle, jolle hän luulee veljesmurhallaan tehneensä otollisen palveluksen.

Tämän kertoi meille oppaana oleva käkisalmelainen tuttavamme seisoiessamme siinä seinämällä ikkunan alla. Sillä välin kitaran ääni oli taas alkanut soida, aluksi vienosti, valittavasti, niinkuin itkevän lapsen kituvalla äänellä, sitten yhä selvemällä, kirkkaammalla, helkkyvämällä. Tuntui kuin se ensin olisi arastellut, uskaltamatta oikein esittää ylistysvirttään, mutta sai vähitellen omista sävelistään rohkeutta ja purki sitten kiitosta täpö täyden sydämensä valtavana, intohimoisina sävelinä, kunnes taas tyydytettynä, rauhoittuneena, lohduttuneena hiljeni hienosti soivaan rukoukseen. Ja laulajan ääni, joka taas kajahti syvänä ja mahtavana, sekun tuntui niin vakuuttavalta, niin hartaalta ja sydämelliseltä, kuin olisi hän itselleen ja suurelle, lohdutusta kaipaavalle seurakunnalle julistanut armoa, rauhaa ja sovintoa. »Kunnia olkoon...», se soi niin voimakkaasti ja niin pakottavasti, että se painoi kuuntelijankin sanattomaksi ja hartaaksi ja pani heltyneenä yhtymään kiitosvirteen.

Hän messusi kuin alttarilta, mutta ei niinkuin virkamies ulkokullatuille sanankuulijoille, vaan niinkuin nöyrä, puutteensa tunteva palvelija ylistää Herransa kiitosta koko katuvalle ja armoa kaipaavalle luomakunnalle. Ja hänellä olikin siinä kuuntelijajoukko, joka lohdutusta kyllä kaipasi. Useaan ikkunaan tuossa synkässä talossa ilmestyi vähitellen surkastuneet, intohimoiset ja häiriytyneet kasvot, joille sävelten aikana tuntui hetkeksi laskeutuvan rauhan ja tyydytyksen leima. Rautaristikon läpi pistäytyi silloin tällöin ulos laiha käsivarsi, joka ikäänkuin tavoitteli jotakin, mutta sitten laskeutui hervoton riippumaan. Seurakunta oli vaipunut hiljaiseen kuuntelemiseen. Vartijakin oli pannut kätensä ristiin polville, ja vieressä makaava villakoira oli nostanut päänsä kuuntelemaan asentoon.

Taas nukkui sävel kuin vaikenemaan rukoukseen, ja kitaran säestävä ääni väreili vielä hienon hienona hyvän hetken, ennenkuin verkalleen taukosi. Mutta kun kaikki taas oli äänetöntä, se alkoi uudelleen soida ujoin ja arkaellen, kunnes siitä jälleen kiihtyi helkkyvään ylistysvirteensä, ja laulajan »Kunnia olkoon...» valtasi uudelleen heltyvän luonnon.

Moneenko kertaan hän sen uudisti, sitä en muista. Hän tuntui tarvitsevan paljon lohdutusta, hänen täytyi

virittää ylistysvirtensä uudelleen ja yhä uudelleen herkeämättä. Mutta aina se uudistui hiukan erilaisena kuin edellisellä kerralla, eri vivahduksin, eri värityksin. Ja tuntuipa melkein siltä kuin se joka kerran olisi alkanut entistään hartaampana ja nöyrempanä ja kuin »Kunnia olkoon...» aina olisi kajahtanut entistään kirkkaammin ja sointuvammin. Se oli aina sama, mutta aina myöskin vaikuttavampi ja tuntoon sulautuvampi. --

Luulenpa melkein, että siinä tuntikausi seisottiin kuunnellen mielipuolen harrasta messua. Oli kuultu messua kirkoissa, oli laulua ja soittoa kuultu liikuttavaakin, mutta niinkuin tämä mielettömän messu ei meihin mikään ollut vaikuttanut. Juuri siksikö, että siitä kuvastui hullulle ainoa selväksi jäänyt ajatus ja tunne, joka lähti pakottavasta sydäimestä? En tiedä; mutta sydämeen se tunki.

* * * * *

Jo vihdoinkin lähdettiin. Vielä poistuessamme pysähdyimme vanhan kirkon raunioiden takana viimeisen kerran nauttimaan ja ihailemaan, kuinka sulavasti ja soinnukkaasti laulajan miehekäs ääni ja kitaran vieno säestys heiketessään väreilivät, kun loppusävel »... ja ihmisille hyvä tahto...» vähitellen nukkui pois rauhaan ja sopusointuun. Kauan se kajahteli korvissamme lempeänä ja tyynnyttävänä, kun kävelimme keskipäivän paahlavassa helteessä rantatietä takaisin Käkisalmen pienen kylän keskustaan.

Iloisessa illanvietossa haihtui meistä kumminkin pian tuo harras vaikutus. Semmoistahan se on nuoren kevyt luonto; pian se haihduttaa ja unohtaa syvimmätkin tunteensa muiden toisarvoisten tieltä. Valssin iloinen ja reipas sävel ja polkan vallaton tahti huuhtoilivat korvistamme ja mielistämme papin messun sulavan soinnun, ja iloisten impien kisoissa häipyi sydämistä tuo hartaus ja juhlallisuus, joka meidät äsken oli tehnyt niin vakaviksi ja miettiväisiksi.

Mutta vielä iltayöllä, kun laivalla ajettiin Kivisalmen rannasta ulos tynelle ulapalle, kun kaikki taas oli äänetöntä ja rauhallista, silloin seisoi vielä kerran mieltivinä laivan kannella katsellen etäisyyteen, jossa laskeneen päivän rusko kelmeänpunaisena kajastui järven pinnasta, ja silloin palasi taas meidän molempien mieliin messun äsken kuultu sävel. Se soi korvissamme hellämielisenä kehoituksena kaukaisuuden mailta, se kajahti voimakkaana kiitosvirtenä kaikesta siitä kauneudesta ja hyvyydestä, jota me saimme nauttia. Ja kitaran lempeä, kirkas ääni helähteli lumoavana tuhansin vivahduksin, värähteli hienona, etäisenä sointuna...

Laivan kone tykytti täysin voimin, takoi vettä ja potki menemään hyvää vauhtia selälle päin, ja ranta häämötti yhä enemmän ja enemmän utuisena ja epäselvänä yön hämärässä. Ja yhä kaukaisemmaksi, yhä vieraammaksi siirtyi virrenkin sävel mielistämme, yhä heikompana ja epäselvempänä värähteli kitaran lempeä ääni.

VIIDES PÄIVÄ HEINÄKUUTA.

Selällään loikoili Tauno sohvalla ja luki. Jo käänsi hän kirjasta viimeisen sivun esiin, silmäili sitäkin hätäisesti, paiskasi kirjan kiinni ja hyppäsi pystyyn.

-- Se oli valhetta, roskaa koko juttu! Kaikkea sitä painetaan ja ihmisille syötetään.

Hän oli lukenut erään noita »uusia» kertomuksia, joita nyt oli alkanut nousta kuin sieniä sateen jälkeen. -- Paljasta roskaa, kaikki mustia ja sakeita kuin terva. Kaikki yhtä maata! -- Tauno muisteli lyhykäisyydessä, mitä nytkin oli lukenut: Niin, tietysti se oli joku ompelijatar tai muu mamseli, joka oli työssä rikkaassa talossa kaupungissa. Kaunis hän oli, -- no, se on selvää, -- ja nuori, mutta kalvakka ja vähän jo kuihtunut, köykysä kun istui aina ja ompeli; ja surumielinen, tumma oli hänen katseensa, milloin hän työnsä yli kadulle silmäili. -- Kovaosainen, tietysti semmoinen... Ja sitten talossa oli vanhin poika, nuori herrassöötinki, vahaviiksinen ja sukkelakielinen. Eipähän ilman. -- Ja tyttöpolo katseli väliin herrassöötinkiä, ja herrassöötinki tyttöä, ja toisinaan illoin tämä tuli istumaan ompelukoneen viereen, puhelemaan ja naurattamaan. Ja talvella hän väliin käytti tyttöä ajelemassa kuutamoiltoina, kun milloin muu herrasväki ei ollut kotosalla. Kuinkas muuten? -- Jonkin ajan perästä tyttö joutui pois talosta -- hm --, maalle minne lie hävinnyt, ja herrassöötinki meni

rikkaisiin kihloihin ja pääsi sijaistuomariksi, myöskin maalle. Ja siellä eräissä käräjissä oli lapsenmurhajuttu esillä -- kuuluu asiaan! Kun syytetty astui oikeuden eteen, tuomari kalpeni äkisti, horjahti eikä saanut sanaa suustaan; ryyppäsi vettä, valitti kuumuutta ja langetti tuomion -- rikollinen kuritushuoneeseen. -- Niin, tietysti sinne, taikka hulluinhuoneeseen, taikka koskeen syysyönä -- mitenkäpäs muuten? -- Sama vanha roskajuttu, vanha valhe!

Taunoa suututti, hän sylkäisi, viskasi kirjan uunin päälle -- mokoman, veti saappaat jalkaansa ja rupesi laittamaan kuntoon siimoja lähteäkseen päivällisen jälkeen eräitä polakoukkuja laskemaan. Ja hän muisti, että nyt oli viides päivä heinäkuuta, haki esiin Runebergin, luki siitä muutaman runon eikä ajatellut koko äskeistä roskakirjaa. -- Jouti uunille...

-- Soudatko sinä Leppälahdelle asti tänään, kysyi äiti, kun Tauno päivällisen jälkeen kantoi pyydyksiään rantaan.

-- Enpä tiedä. Kyllähän näitä koukkuja sinnekin asti riittäisi, ja hyvät kaislikot siellä on. Miksi niin?

-- Muuten vain ajattelin, että jos sinne joudut, niin voisit samalla viedä Könösen muorille pari kappaa perunoita, -- niitä kun meillä vielä on näin kyllitellen, ja eikö heillä lie puute niistäkin.

-- No miksen, kun joudutatte.

-- Odotapas, virkkoi sisar ikkunasta, minä annan vähän liinaompelusta Iitulle, hän on niin sukkela käsistään tekemään. Kiireenlainen niillä olisi. -- Kiire oli näet sisarella niihin aikoihin, paljon oli ommeltavaa, eikähän niitä kaikkia itse ehtinyt, kun kihloissa oli ja häpäpävä lähenei.

-- Vieläkö kiire? Höpsis! Ehtiihän ne häitten jälkeenkin. -- Pikku kiusaa oli Tauno hyvin herkkä tekemään sisarelleen, joka oli sieluaan myöten kiintynyt häätouhuihinsa. -- Tuo, Yrjö, se mytty rantaan, hän virkkoi pikku veljelleen, joka pihalla koiran kanssa pelehti.

-- Ota minut mukaan soutamaan.

-- Ei sinusta ole. -- Oli Yrjö ollut joskus matkassa, mutta ei Tauno hänestä nyt huolinut, haittana se vain olisi ollut.

-- Tulethan iltaselle kotiin, kysyi äiti, perunasäkkiä tuoden.

-- Jos joudun, ja joudunhan minä, kaunispa nyt on sääkin.

Helteistä oli vesilläkin noin keskipäivän aikana, ja Tauno viskasi takin yltään. Mutta herttaista oli, oli keskikesän suloa. Tuskinpa värehtikään järven pinta, vihantina kuvastuivat saarten ja nienten äyräät kirkaaseen kalvoon. Kirkas ja iloinen oli Taunonkin mieli, ja ääneensä hän lausui eräitä säkeitä »Heinäkuun viidennestä päivästä», kun asettui kaislikon rinteeseen maimakaloja onkimaan.

Siinä istuessa ajatukset harhailivat sinne tänne. Viivähtivät hetkisen Könösen Iitussakin. -- Muun työn kesken se tyttö vielä liinaompelusta ehtii näperrellä... Suutari kuuluu isä olleen, mutta nuorena on kuollut, ja köyhänä... -- Kun ei tyttö ole mennyt naimisiin, nätti tyttöhän se on. Kun saisi jonkun nuoren, siivon talonpojan. Saapihan se, nuori tuo onkin vielä. Vähän hienompi hän on muita. Ei se oikein sopiva olisi hänelle tuo Isotalon uusi isäntä, joka siellä kuuluu kulkevan; vanha kettu, kärjäpukari, mikä lie, -- vaikka rikas talo.

Monet kahvit Tauno oli Könösen muorin mökissä kalamatkoillaan juonut, ennen isän kanssa, sitten yksin, ja oli muori sen tautta aina ollut niinkuin pappilan erityisenä suojattina. -- Hoikasta ressusta Iitu oli sillä välin kasvanut korkeaksi, pullevaksi immeksi. Mennä syksynä, kun tyttö kerran saattoi hänet järven poikki, oli

Tauno nauratellut ja leikkiä laskenut Iitun kanssa, ja monesti tämä oli sievästi punehtunut... Omituisesti se oli punastunut nytkin, kun hän keväällä Helsingistä tultuaan oli sinne ensi kertaa poikennut. Taisipa tyttö vähän häneen... No -- kun tulee joku siivo talonpoika... Ei hän soisi muuta kuin hyvää Iitulle, hyvä tyttö hän se oli. -- Ka, voudin venehän siinä soutaa; rysiään kokevat. Niin, huomenna ne on kekkerit voudissa, saapi ehkä tanssiakin... Miellyttävä tyttö tuo voudin Helmi, -- vielä tosin kuin ruusu nupussaan...

Silleen ne kiertelivät siinä ajatukset ympäriinsä asiasta toiseen, ja moneen kertaan kiertelivät, ja kirkkaita salakoita nousi sillä välin tiheään ruohikon rinnasta. --

Koukut oli pantu ja Tauno souti rannalle päin. Ihan lahden pohjukkaan asti hän ei viitsinyt kiertää nientä, vaan laski siihen, missä maantie kulkee aivan rantaa, josta oikotietäkin pääsi Könösen mökille. Rantaan saapuessaan Tauno näki jonkun ajavan aika pöläkkää maantietä -- ka, Isontalon isäntähän se oli, -- kylläpä synkän näköisenä ja juuri kuin häpeissään.

Vähän häpeissään se olikin Isontalon Antti. Jos olisi hevonen ymmärtänyt, olisi se saanut kuulla ukon kiukuttelevan:

-- Perhana, vasikannahat...! Kun minä vielä hupsuttelinkin, vanha mies! -- Kuka olisi uskonut tytönappulaa? Köyhä kuin rotta, mutta näpsäkkä! Peijakas! Eipä olisi uskonut, en minä eikä muut. Onkohan tuolla toinen...? Ja minä jo kehahdin sitä kylässä, että emännän minä siitä Isoontaloon tuon. -- Juutasta! Siitä ne veitikat tietysti narrailemaan rupeavat, ilkeitä niitä kyllä aina on, jotka siten vihojaan purkavat, laulunkin yhtäkaikki tekevät. -- Tuossa pappilankin maisteri. Saa kai sen sekin kuulla, ja muut... Voi sun vietävä! -- Muorikaan ei osaa olla omalle työlleen sen kovempaa, kun tälle vain ei kelpaa isoon taloon emännäksi... Korea tyttö se on. No viisi siitä, kun vain en olisi sitä edeltäpäin tullut maininneeksi... Kun rupesin koko peliin!

Silleen tuskaili isäntä kieseissään ja suomaisi aina hevosta, jotta hittojako se...

Tauno lepäili hiukan ahteella ja pisti tupakan: olihan sitä vähilleen virsta matkaa mökille, mutta menihän se selässä pussi, ja mytty myös... -- Eikö taas lie Könönessä Isotalokin käynyt; niin oli nyreissään. Vaikka lie rukkaset saanut!

Siitä hän lähti kävelemään nurmikon poikki, polkua pitkin. Puolessa taivalta Könösen muori tuli vastaan.

-- Päivää, muori. Minä olin juuri teille tulossa.

-- Hyvää päivää. Ka kalamatkallako?

-- Niin, ja tässä ... äiti lähetti vähän perunoita muorille.

-- Jumala siunatkoon sitä ruustinnaa, köyhiäkin aina muistelee. Minä olin tästä kylään lähdössä, kehruita viemään, pistäytymään...

Hän yritti takaisin kääntymään.

-- Viekää pois. Minä nakkaan vain nämä teidän mökille.

-- Entäpä jos maisteri joisi kahvit, jos keittämään...

-- Kiitos, -- ei tarvis. Minä en nyt joudakaan tällä kertaa. -- Tässä on sisarelta ompeluksia, veisin, jos Iitu joutaisi...

-- Ka, miksei. Eihän sitä taas nyt niin kiirettä ole hänelläkään. -- Minä sitten tästä kylään pistäyn.

-- Hyvästi vain. Hyvästi.

-- Hyvästi. Tuhannet kiitokset ruustinnalle ja maisterille itselleen, kun nyt rupesitte meidän tautta vaivaa näkemään.

-- Eihän tämä vaivaa ole eikä mitään. Hyvästi.

-- Hyvästi. Muori katseli vielä jälkeensä, että komea mies se oli tuo pappilan nuori maisteri, ja hyvin kunnolliseksi sitä kehutaan...

-- Pois meni muorikin, -- tuumi Tauno kävellessään, -- eikö lie Iitu ihan yksin. No, eihän se mitä, pistäydyn vain ja saatan perille nuo viemiset. Myöhäksihän voipi käydä ennenkuin kotiin ehtii, ja näyttääpä vähän kuin alkaisi pilveillä. Eihän siitä Yrjöstä olisi ollut, jos vielä satamaan rupeaa...

Hiukan säpsähti Iitu ja punastui, kun Tauno astui tupaan. Ei hän ollut nähnyt venettä eikä mitään, kun äkkiä ilmautui siihen tuo tuttu, solakka vartalo. -- Silmät oli hänellä vähän punertavat, oli tainnut hieman itkeä pihauttaa.

Ujostellen hän teki hyvän päivän.

-- Minä tapasin muorin tuossa tiellä. Kotoa lähettivät hänelle vähän perunoita, ja sisareni pani ompelutyötä, jos Iitu joutaisi...

-- Kyllähän, istukaa. Joko siellä pappilassa milloin häät pidetään?

-- Elokuussa ne taitaa tulla.

Ei puhunut kumpainkaan kotvaan aikaan.

-- Entä milloin täällä häät tulee, kysäisi Tauno.

Taas Iitu punastui ja painui äänetönnä vaatteita katselemaan. Kaunis hän oli tuossa ikkunaa vasten seisoessaan.

-- Täältäkö se Isontalon isäntä äsken ajoi?

-- Kävihän se täällä. -- Ei tiennyt Iitu mihin katsoa.

-- Taitaa hän täältä emännän viedäkin taloonsa. Vai miten?

-- Ei vie.

Niin, rukkasetpahan oli vetänyt ukko.

-- Se on oikein. Nuori pitää olla ja pulska niinkuin oot itsekin, Iitu.

Iitu katsahti äkkiä ylös ja hymyili. Hän muisti, että oli se maisteri ennenkin tuolleen ilveilnyt, silloin kun järven yli soudettiin.

-- Joiskohan maisteri kahvia?

-- Ei nyt tällä kertaa, kiitoksia. -- Hän nousi lähteäkseen. -- Toisella kertaa taas. Minulla on pyydykset täällä

puolessa.

-- Mitkä pyydykset?

-- Kalanpyydykset, hauinkoukut. Vai mitä pyydyksiä sinä luulit? -- Hän naurahti veitikkamaisesti.

Iitu tuli hämilleen ja katsoi alas, että mitenkä hän taasen noin tyhmästi...

Tauno ojensi kättä hyvästiksi. Mutta niin oli nyt sievännäköisenä tyttö tuossa, että eihän sitä miten malttanut olla suutelematta. Eikä Iitukaan osannut paljon vastaan panna, katsahti vain akkunasta, että tuliko se äiti. Ei näkynyt; eikä Iitu tiennyt itsekään, olisiko hän suonut äidin tulevan vai eikö olisi suonut...

* * * * *

Pilveilemään oli ruvennutkin ja tuulemaan. Päivä oli peitossa, ja harvaksen ropisti vesiä taivas. Tumman synkiltä tuntuivat saaret ja rannat, metsä humisi kumeasti, ja rauhatonna aaltoili järvi.

Oli siinä Taunolla kiskomista vastaiseen. Ei hän nyt ensinkään muistanut, että oli viides päivä heinäkuuta, koettaessaan karttaa salmien suista tulevia ristilaineita. Ja ristilaineita kävi hänen omassa povessaankin. -- Tänne jäivät häneltä Leppälahteen koukut, mutta ei tehnyt mieli palata kohta Könösen mökille. Tyttö parka; Taunostako siis hän piti? Rikkaan talon emännyyden oli hän vasta hylännyt, ja mikä tiesi, millaiseksi hänen elämänsä vielä oli muuttuva, mille tielle hän... -- Taunolle muistui mieleen kirja, jonka hän oli aamulla lukenut, ja yleensä nuo kirjat, jotka päättyvät kuritushuoneeseen ja hulluinhuoneeseen. Ja hän ajatteli, että ehkä se ei ollutkaan niin pelkkää valhetta... Paljon niissä on varjoa ja mustaa, eikä niitä ole hauska lukea, mutta sitä on maailmassakin niin paljon ilotonta ja mustaa... Ihminenkin on niin heikko ja kelvoton, eikähän sitä voinut mennä takuuseen mistään, ei itsestään eikä muista. -- Suuttunut olisi Tauno, jos joku päivällä olisi hänelle sanonut, että hänkin voisi noin käyttää väärin toisen herkkyyttä... Hänestä tuo tyttöparka piti, ja jospa Tauno olisi työstä pitänyt vielä enemmänkin, kuin nyt, niin eihän hän sille mitään voinut. Siellä se istuu ja ompelee pappilan neuleita ja muistelee häntä...

Vaikealta tuo tuntui Taunosta ajatella. Ja siinä soutuessaan vastaiseen illan yöksi vaihtuessa hän mietti taas yhtä ja toista.

Hän mietti, että päivällä oli ollut niin tyyntä ja kaunista, eikä olisi luullut, että siitä niin äkkiä sade nousisi ja vihurituulet. Ja järven selkä oli ollut niin kirkas, sinervä taivas oli siinä kauniisti kajastanut ja hymyilevät rannat olivat olleet vihantana puitteena. Nyt kuohuili myrskyisenä ulappa, sankan hallava oli pilvekäs taivas, ja rannat haamoittivat mustina ja peloittavina. Ja siksi kai tuntuikin luonto nyt vielä synkemmältä, kun se päivällä oli ollut niin kirkas.

Mutta niinhän se on luontokin, että siinä on paistetta ja varjoja.

Ei ollut edes viides päivä heinäkuuta vielä aivan lopussa, kun Tauno tuli kotiin ja hiipi kamariinsa, hiipi hiljaa kuin pahantekijä töitään pakoon. Kauan hän vielä seisoi siellä yksin ikkunan ääressä ja katsella tuijotti miettivänä ulos myrskyävään luontoon.

SILLALLA.

Hyvin se oli säännöllistä maisterin elämä. Niin no, tietysti aamupäivät koulussa, ne olivat enemmän kuin säännöllisiä, ne olivat yksitoikkoisia. Mutta illatkin. Tuossa päivällisen syötyään hän puki vanhan nukkavierun palttoonsa ylleen ja katseli silloin aina melkein hämmästyneenä sitä yhtä napin kohtaa, johon ei ihmeeksikään itsekseen ilmestynyt nappia, -- mutta pysyipä tuo reuhka päällä niine nappeineenkin. Pyyhkäisi sitten, ennenkuin pähänsä pani, kämmenellään pari kertaa pörröistä karvalakkiaan ja silmäili vuoria, että

pysyisivätkö ne sen takana vielä pumpulit, ja ajatteli, että saisihan se olla vähän siistimpikin lakkki. Mutta nuo takajalat ainakin, kalossit, ne pitää ostaa uudet huomispäivänä, -- kun tulisi aikuista. Kepin maisteri pisti jo valmiiksi, koukku vasemmassa kouransilmässä, syvälle taskuunsa, niin että sitä ainoastaan noin vajaan kyynärän verta oli ulkopuolella, -- ja lähti sitten tallustamaan. Käveli kirkon kiviaidan kuvetta pormestarin nurkkaan, siitä viistoon yli kadun pumpun luo, ja niin rantakäytävää pitkin alas sillalle. Olisihan sitä torin poikki suoraankin päässyt, mutta eipä tuota ollut kiirettä.

Niin hän teki syksyllä ja talvella. Siinä sillalla oli niin raikasta ja vilpoista ja rauhallista, että siinä mielikseenkin asteli päästä toiseen ja taas toiseen tuntia pari -- eipä tuota ollut muutakaan tekemistä. Jos kovin kylmästi puhalsi jäinen viima tai lunta pyrytti talvinen taivas, niin hän painoi karvareuhkan syvemmälle korvilleen, nosti pystyyn takkinsa kuluneen samettikauluksen, tukki kädet syvemmälle taskuihin -- ja kiirehti pikkuisen tavallista vitkaista laiskanmarssiaan. Mutta käveli kumminkin. Siellä sillalla oli niin yksinäistä ja rauhallista. Harvoin siellä joku muu kiirehti sillan yli, jonkin kerran leipurin Vendla-neiti, joka juuri sillan korvassa asui, juosta piipotti ohitse ja hymyi ystävällisesti yksin kävelijälle. Kaikki muut kulkijat oikaisivat jättä pitkin joen poikki, ja nuorisohuvittelihe siellä poikemmalla, luistinradalla, josta väliin vain sillalle asti helähti raikas nauru tai joskus sunnuntai-iltoina vaskitorvien tahdikas soitto. Yksin sai maisteri kävellä, ja tyytyväisenä, makein hymy kasvoillaan hän palasi sieltä pilkkaisen pimeässä samaa tietä kaupunkiin, mutta poikkosi pormestarin nurkasta oikealle, pistäysi seurahuoneella, jossa hiljaksen nauttien, sanomalehti edessään ryyppiskeli lämpöistä totia lasillisen, -- harvoin kaksi.

Niin syksyllä ja talvella. Mutta kun kevät tuli ja sulatti rinteet ja laihdutti kinokset, kävi maisteri tyytymättömäksi. Silloin näet kohosi uhkuvesi jäälle ja pakotti jalkamiehet mutkan kautta kulkemaan sillan yli, ja silloin ei maisteri saanut olla yksin. Pilasipa se samainen uhkuvesi luistinradankin ja ajoi nuorukaiset, tytöt ja pojat, toisiaan tapaamaan iltapuhteilla maisterin hiljaisella sillalla, jossa nyt mustanaan alkoi vilistä ihmistä, suurta jos pientäkin. Ja kun myöhemmällä vielä kaupungin rouvatkin rupesivat kävelemään sillä samaisella sillalla, -- niin no, silloin vei hiiteen kerrassaan! Niille nyt tässä olisi pitänyt ruveta nostelemaan lakkia, josta ei tiennyt, milloin sattui tuuli tempaamaan rääsyiset vuorit ja pumpulit, ja paljastamaan siinä kaikkien nähden pään, jonka keskipaikka jo hiuksettoman kaljotti.

Se oli senkin vietävätä.

Jo oli maisteri pari päivää poissa koko sillalta, istui ensiksi kotona ja meni aikaisemmin kapakkaan. Mutta siitä ei tullut ihan mitään. Hän oli pahalla tuulella, ei maistunut ruoka eikä tupakka, eikä yöllä saanut unta silmiinsä. Se kun näet kävi epäsäännölliseksi elämä. Hänen täytyi välttämättä kävellä nuo tuntinsa sillalla; hän ei tullut toimeen, ellei tuuli joka päivä noin ikään viileästi heilutellut tuuheata partaa, ja ellei raikas ilman henki päässyt täyttämään keuhkoja ja muita huokosia, ja ellei...

Maisteri ilmestyi taaskin sillalle ja sai takaisin entiset hyvät tuulensa ja huulilleen vanhan makean hymynsä. Tulkoon nyt, hän ajatteli, kun siinä tutussa sillan toisessa päässä pyöräytti takaisin, -- tulkoon heitä nyt vaikka tuhannen tynnyriä rouvia, hän ei vääjää; ja tyttölapsista, kynsipuhkoista, niistä hän viisi.

-- Ai, ai, onko maisterikin täällä tyttöjä katselemassa, ilveili hänelle henkivouti, kun toiselta puolelta asioiltaan palasi ja yhytti maisterin sillalla vastaansa.

-- Niin, tyttöjä, hehe, naurahti maisteri, eli tyttösiä tyllyköitä, niinkuin runoilija sanoo kauniisti ja kuvaavasti, hehe.

-- Jaa, jaa, himonsa ne on hiirelläkin, veisteli toinen ja jatkoi matkaansa nostaen kättä hatun reunaan.

Maisteri ei ennättänyt tehdä sitäkään, kädet kun olivat syvällä taskussa. Hän vain nyökäytti päätään ja käännähti kävelemään samaista tasaista tahtiaan. -- Niinpä niin, tyllyköistä, hän puheli itseksensä, ja nauroi niin, että kyöneleet tirahtivat silmälasien alta, tyllyköistä, niistähän se hän...

Mutta tytöt, kun tulivat vastaan, katselivat häntä kummissaan ja muikeina, että eiköhän tuo heistä välittänyt, koska ei ollut tietääkseenkään. Eihän se. Silloin he rupesivat hänestä pilkkaa laskemaan, nauramaan, tirskkumaan, vikittämään.

-- Onkohan se leikkauttanut tuota tukkaansa tällä vuosisadalla?

-- Ei ainakaan partaansa, siinä piikit pörröttävät kuin pystyaidassa seipäät.

-- Ja tuo lakki on varmaankin samalta sataluvulta.

-- Silloinkin kai hän sen on ostanut jostakin muinaiskalujen huutokaupasta.

-- Luulisi sitä jo tarkenevan vähän ohuemmallakin. -- Vai tuoko hänellä kesälläkin lie?

-- Kiinni kai se on kasvanut päähän, koska minä ainakaan en ole koskaan nähnyt sen siitä kohoavan.

-- Ei, mutta kas noita housunlahkeita, kun repaleet venyvät...

-- Hi hi hi hi!

Oli siitä tytöillä lystiä. Mutta kun telegrafisti ja apteekinoppilas siinä juuri tulivat vastaan, niin oikaisivathen he suoriksi ja koettivat asettautua arvokkaaseen, mutta samalla vapaaseen asentoon, ja kumarsivat näitten tervehdykseen tuskin huomattavasti.

Rouvat kulkivat siellä taampana ja päivittelivät tuon elukan, maisterin tökeryyttä ja paatumusta, kun ei edes ymmärtänyt tervehtiä. Mutta sääliäkin sitä miesparkaa piti; hän oli niitä, jotka maailma oli hylyikseen potkaissut ja joiden elämä vuoteen ja kapakan välillä ei suuresti eroa luontokappaleesta. Oli siinä, tiesi muudan, ennen kuulunut olleen miestä monenkin edestä, lahjakas ja toivorikas oli maisteri ollut nuorukaisena, -- tuommoisena nyt vetelehti, sijaisopettajana nakkelehti pikkukaupungista toiseen, pikkukoulusta toiseen. Tämän vuoden täällä, toisen toisessa maan nurkassa. -- Sattumoisshahan se on saukon ruoka, myönsi toinen, eikähän sen elämä mahda itsestäänkään olla kovin makeata, mutta kenen on syy, kun mies heittäytyy noin veteläksi ja saamattomaksi, kun ei pidä huolta itsestään edes vähää, -- ei sisäpuolestaan eikä ulkoasustaan.

Maisteri kumminkin olisi ollut tyytyväinen ja hänen mielensä olisi ollut makea, jos vain olisi yksikseen saanut sillallaan astella, jos olisi saanut olla rauhassa tyttärien soppityrskyiltä ja rouvien sääliviltä, halveksivilta katseilta. Ne häntä häiritsivät. -- Niiden rouvien viestiksi hän sitäkin arveli, kun rehtori eräänä päivänä ystävällisesti taputellen häntä olkapäälle tuumasi, että eiköhän olisi aika ottaa esille huopahattu ja lähettää tuo takki räätätille.

-- Kaksi nappia on jo aivan poissa ja kolmaskin tuossa kipperästi riippuu tipahtamaisillaan.

-- Niinpä on kolmaskin, näkyy.

-- Älä pane pahaksesi, veli, ne ovat näet naisväet varsinkin näin pikkukaupungeissa niin turhantarkkoja ja terävisilmäisiä.

-- Tietääpä sen, naiset, niille jos pitänee mieliksi olla.

-- Eihän niille mieliksi osaa olla kuolevaisista kukaan, mutta niinkuin sinäkin esimerkiksi haluat täällä sillalla usein kävellä...

Maisteri joi sinä iltana kapakassa totia usean lasin. Ne olivat taas pilanneet hänen hyvän tuulensa,

karkoittaneet tyytyväisen hymyn hänen karkeatekoisilta kasvoiltaan ja panneet epäjärjestykseen hänen mielensä. -- Hittojako ne oikeastaan hänestä tahtoivat, sekin nyt peeveliä lie, kun ei pitäne saada olla omillaan, kun ei kenenkään nokalle hypi. Niillä on senkin turkasen ilveet ja elkeet -- hänen napeistaan nyt pitävät murhetta, -- pitäkööt omistaan ja kakaroistaan. -- Pääsevät kai hänestä parin viikon perästä. -- Sillalla kun muka kävelee, -- raskii hän heittää ne kävelytkin, jos niikseen tulee, -- maisteri ryypäsi pitkän ryypyn, tottapa se ei ollut niinkään helppo raskia.

-- Mikäpä olisi, ettei hän voisi kävellä muualla, pitäkööt siltansa, aivan kai se saman hänelle teki -- melkein saman. Miksei hän voisi esimerkiksi kulkea tietä pitkin tuonne niemelle päin, metsän halki, oli sitä raikasta Jumalan luontoa ja ilmaa sielläkin, ja siellä sitä vasta olikin. No niin, kyllähän se tie oli likaista, vetelää oli näin keväiseen aikaan -- ei ole niinkuin sillalla, -- ja ajajia täytyy syrjätä tiepuoleen -- hänen moisilla kalosseilla, eikähän siellä näe koskaan sitä leipurin mamselliakaan ohi tipsuttavan ... no eipä näe muitakaan, siitä hyvä. Maisteri ryypäsi lasinsa pohjaan ja teki vielä uutta.

Seuraavina päivinä ei maisteria näkynyt sillalla tallustelemassa. Hän käveli lokaista maantietä niemelle päin ja poikkosi siellä metsikköön kävelemään paljasta maata, missä keväinen päivä jo oli mäen eteläisiltä rinteiltä sulattanut lumen. Mutta ei sillä kävelyllä nyt ollut entistä makua. Piti aina vahtia jalkoihinsa, varoa märkiä paikkoja, eikä siellä päässyt tuuli vapaasti puhaltamaan partaa heiluttaakseen, eikä... Maisteri istahti siellä kivelle pälvipaikalla, kolisteli kepakolla maata ja tuumaili, että eipä tämä nyt ole mistään kotoisin. -- Oli siinä muutamia vuokkojakin, kevään ensimmäisiä, jotka olivat laihoina ja kelmeinä erehtyneet ennen aikojaan kasvamaan kinoksien pariin. Niitä hän siinä joutessaan ja mietteissään poimi, tonki juurineen ja istutti sitten taas siihen mullikkoon kiven suojaan, suviselle kupeelle. Ja vasta ne siihen istutettuaan ja sovitettuaan hän huomasi, että hän niistä ajatuksissaan oli kuvaillut V:n mallin.

-- He, he ja höpsistä! Kaikkia sen sairaan mieli tekee! -- Vielä pois kävellessä tuo lapsellisuus nauratti maisteria niin, että ruumis hytkähti ja vedet tirahtivat silmälasien alta.

Palattuaan kaupunkiin hän käveli taaskin kirkon kiviaidan kuvetta ja pormestarin nurkkaan asti, siitä viistoon yli kadun pumpun luo ja niin taas rantakäytävää pitkin.

NUKU RAUHASSA.

Nuku rauhassa, sinä kaupunki, lepää huoletonna, ne, jotka turvallisuuttasi varjelevat, ovat valveilla.

Yö on pimeä, hiljaisuus kattaa kaupungin kuin kuoleman käsi, äänettömyys valtaa autiot kadut. Huminana voi väliin kuulua loitommalta rattaiden räminä, kiirehtien napsuttelee suorinta tietä se myöhästynyt kulkija, joka kotiinsa vuoteeseen ehättää; hänen askeleensa häipyvät yön hiljaisuuteen, taas ei kuulu risahdustakaan kotvaan aikaan. Kapakat ovat kiinni, ajurit ovat vetäytyneet kotiinsa, koko kaupunki nukkuu yön jälkeistä puoliseksiintä untansa.

Mutta nuku pois, kaupunki, nuku rauhassa, ne, jotka turvallisuuttasi vaalivat, ovat valveilla.

Yksin astuskelee poliisi pitkin äänetöntä, autiota katua, astelee verkalleen, vakavin, tasaisin askelin, suorana, tyynenä öisten varjojen keskessä niinkuin kuningas valtakunnassaan. Pää pystyssä, kädet selän takana hän pysähtyy kadunkulmassa, luopi tyynen mutta tyystin tutkivan katseen eteen ja kupeille kummallekin, viivähtää siinä hetkisen ja jatkaa taas vakaista, öistä vaellustaan. Kadun päähän asti hän kulkee, toista takaisin, sitä kiertoaan kiertää tunnin tuntinsa perästä, äänetönnä ja varmana. Kun milloin tulee vastaan pari juopunutta pikku rähinätä pitäen, hän vain seisahtuu ja katsoo: hänen persoonallisuutensa vaikuttaa heihin jo hillitsevästi ja rauhoittavasti. Ja jos hän enemmän metelöiville lausuu tyynen, varoittavan sanan, niin sillä hän melkein aina saapi lamautumaan kiihoittuneen luonnon.

Hän on herrana öisessä valtakunnassaan, mutta hän ei käytä valtaansa väärin. Hän on kaikkien ystävä, kaikkien holhooja, hänellä ei näytä olevan inhimillisiä intohimoja tekoihinsa vaikuttamassa, tyynenä ja tyytyväisenä hän kävelee tasaista marssiaan, satoiko vettä taivas tai paukuttiko nurkkia talvinen pakkanen. Ei hän ikävöi yön selästä lämpöiselle vuoteelleen, ei hän tunne mitään viettiä eikä kaipuuta.

Hän vaalii yleistä rauhaa himotonna, tunteetonna. --

Mutta välähtihän sieltä hehkuva kipinä hänen silmistään, kun hän kadunkolkasta loi katseensa oikealle. Tuli singahti siitä katseesta, syvän, hillitsemättömän, tyydyttämättömän intohimon vaarallinen välke. Erehdyskö? Ei. Se loisti niin läpitukevasti, niin kiihkeästi, niin leimahtavasti, siitä ei voinut erehtyä, siihen näytti kaikki elämän taistelujen, kateuden, toivon, äärimmilleen ärsytetyn sielun tuliset liekit lietsoneen hehkuaan, ja se hehku valtasi hetkeksi hänen koko ruumiinsa, koko olennon. Varsi vavahti eteenpäin, hartiat kohosivat, kaula kyyristyi, polvet notkahtivat juoksuasentoon, käsi tapasi ehdottomasti miekan kahvaa. -- Mutta hetkeksi ainoastaan, siunaamaksi silmänräpäkseksi: kohta oli mies taas entisellään, suorana, varmana, tyynenä ja vakavana; pää pystyssä, kädet rauhallisina hän seisoj minuutin, pari ja lähti taas mitatuin askelin jatamaan eteenpäin tasaista tahtiaan. Silmän lieska oli kadonnut, se tuli näytti vain yhdessä hetkessä leimahtaneen, samassa iäksi taas sammuneen.

Mistä oli kotoisin tuo tuli, missä oli sen ahjo? Oliko se siinä tuokiossa jo iäksi sammunut?

Ei. Se kyti yhä, eikä se ainoastaan kytenyt, se palaa roimusi täytenä liekinä kylmän ja rauhallisen kuoren alla. Sieltä se aina väliin salavihkaa vilahti, kun hän kulki katua ylös, toista alas ja yön hiljaisuudessa vaali kaupungin turvallisuutta.

-- Niin hiljaista kaikki, niin kirokun hiljaista ja rauhallista, niin viheliäisen työntä ja siivoa. Ei tapahdu mitään, ei vaikka uinisi. Ei yhtään rikosta, ei yhtään loukkausta järjestystä vastaan, ei niin mitätöntä mitään koko yön pitkään. Ei sen vertaa, että olisi aihetta äkkiä syöksähtää esiin syynalaisen eteen ja juhlallisella äänellä huudahtaa: »soh», ja sillä yhdellä tavulla musertaa multaa mureammaksi jos kuinka ylpiäs mieli. Ei minkäänlaista! Poliisi kulkee katua päästä toiseen ja taas toiseen kuin metsämies saaliin jäljillä, mutta turhaan. Kaikki siellä on siivosti, kaikki paikoillaan, järjestyksessä. Sietämätöntä!

-- Jos esimerkiksi, tuosta noin kun nurkan takaa kääntyy, näkisi miehiä murtautumassa kauppiaan viinikellariin. Jos niillä olisi jo lukot auki ja näkisi vain vilaukselta jalat, kun sisään puikahtavat, silloinkos ... voi sun hitto! Niinkuin kissa lentäisi lintusen niskaan, jalat ei kuin sivaltamalla maata pyyhkäisisivät, ja eikö nuo olisi siinä hetkessä konnat koivistaan kiinni! Olisivat! Ja sitten heille vain tyynesti ja vakavasti sanoisi, että kävelläänpästä tästä »kamariin» päin, siellä on yötä hyvä olla. Ja-a. Kas, se olisi jotakin.

Nurkkaan hän saapuu, katsahtaa kiihkoisasti puolelle ja toiselle silmän tulta iskiessä: ei mitään. Mitäs siellä vietävässä olisi!

-- Tai jos alkaisi kuulua tuolta edempää jonkinlaista vikinää, valituksen sekaista, jos tuolla porttikäytävässä pari herran-luuhkaa koettaisi väkisin kuljettaa tyttölasta ... siihen hiipisi hiljaa kuin kärppä, kunnes... Eivät ne olisi enää omalla asiallaan, eivät sen vietävät olisikaan. Ja huomenna jo luettaisiin kaikissa sanomalehdissä: »Inhoittavaa» jne., kunnes lopussa olisi, että »mutta kaikeksi onneksi meidän aina valpas poliisimme joutui väliin --».

Porttikäytävä oli hiljainen ja tyhjä niinkuin ainakin, kissain nau'untaa vain kuului takapihalta, sen epäilyttävämpää ääntä ei lähellä eikä kaukana.

-- Vilkkuu tuli ylhäältä, muutamasta kolmannen kerran ikkunasta. Mitähän jos sieltä äkkiä pörähtäisi tuskallinen, epätoivon huuto: »Tuli irti!» -- Taikka vielä paremmin, jos sieltä tai muualta äkkiä lyötäisiin lasi säpäleiksi ja »murhaaja, murhaaja!», kaikuksi yön hiljaisuuteen. Älä muuta kuin vihellä pilliin, kimakasti,

heleästi, miekka kouraan, ylös ja mies kiinni, rautoihin! Toisia tulisi, juoksisi hengästyneinä avuksi: kaikki toimitettuna, ei muuta kuin viedä mies talteen ja jättää raportti. Peijakas!

Ja komisarius kysyisi: K--ko nämä otti kiinni?

-- Joo, herra komisarjus, itse työssä...

Mutta mitäs tyhjää, mitäs täällä semmoisia tapahtuisi. Tuskin viikon pitkään löytää miehen makaamassa päissään katuvieressä tai yhyttää jonkun poikanulikan lankun yli hyppäämässä. Siinä kaikki. Ei tapahdu mitään, ei sen kuvallista.

-- Entäpä jos...

Kun milloin jostakin rapsahdus kuuluu tai näkyy jokin epäilyttävä varjo häämöttävän loitommalla, silloin aina silmä salamoi ja jäntereet nykähtävät. Mutta se ei ollut otus, ei viljaksi kelpaava, lammas se oli, joka pensaikossa hyppi, tai varis, joka lentoon lähtiessään latvoja rapisteli. Mitätön haaska!

Katua kävelee poliisimies yksin, vakavin, tyynin askelin, pää levollisesti pystyssä, kookas vartalo suorana, katua kävelee ylös, toista alas, päästä toiseen ja taas toiseen, kävelee tasaista tahtiaan vielä aamun valjetessa, kaupungin herätessä, liikkeen alkaessa. Hänen vaihtotuntinsa on kohta käsissä, hän lähtee lepäämään aloittaakseen ja jatkaakseen tointansa toisena iltana ja yönä. Hän on valvonut uinuvien turvallisuutta...

Nuku rauhassa sinä kaupunki, nuku pois, ne, jotka turvallisuuttasi vaalivat, ne ovat valveilla.

JUOPUNUT.

-- Ka, jopa se alkaa olla puoliyö, pitää lähteä, neljään pulloonhan se jo taas taisi noustakin juonti. Tuletko Ville?

-- Enkä tule, minä juon, pyhäpä tuo on päiväkin huomenna, niin miksen joisi.

-- Niin mikset -- juo vain. Yksinkö siinä aiot istua?

-- Yksinkö? Mitä se patajuoppo, semmoinen kuin minä, vielä muuta seuraa kaipaisi kuin olutta. Hih! Olutta!

-- Satut sille päälle, vihapäälle; mutta jos sittenkin lähtisit, johan ne kohta kumminkin ajavat.

-- Enkä lähde, ajakoot, on tässä siksi poikaa, saavat tulla ja saat sinäkin. Jottako lähtisin, ja mitä varten ja minne? Mene sinä, mene pian, että aamulla jaksat aikaisin nousta henttuasi halaamaan, minä en tule, miksikä tulisin, kun mulla kerta on lysti, hiuh, -- ja juon ja laulan ja reuhaan ja pauhaan ... moron, moron. Tämä poika ei ole köyhä eikä kipeä.

-- No, terveeksi sitten jää.

-- Terveeksi -- minuako pilkkaat, minä jään miksi tahdon ja sinä saat mennä vaikka...

Ville jäi yksin siihen pöydän ääreen istumaan, nojauti tuolin selkää vastaan, ja pää painui alapäin. Kädessä hän piti olutlasia ja katseli siitä tylsästi ympärilleen. Oli sakeata, harmajan savuista siinä kapakkahuoneessa, sotkuista oli, kaikki näytti olevan sekaisin. Siinä oikealla istui miehiä, jotka väittelivät ja rähisivät, vasemmalle taas supatti kaksi miestä, viekkaan näköistä, päät yksissä posmittivat -- toinen kehoitti myötään toista juomaan. Mutta sieltä edempää näkyi kaikki kuin usvan takaa, epäselvänä, häilyvänä: yksi sääri siinä selvästi roikkuili, kalossi on jalassa, mutta kenen jalka se oli, siitä ei saanut selvää -- ei vaikka... Ja muuan oli

paitahihoissaan, vaan ei näkynyt päätä, liekö ollutkaan. Mutta pulloja oli paljon, oikein lystisti paljon, ja laseja tyhjiä ja täysinäisiä -- ne näyttivät liikkuvan, heiluvan puolelle ja toiselle -- voipa peeveli, kuinka oli hauskan näköistä. Ja ryökkynä siinä yhä samettireunanutussa kantoi uusia, töksäytteli väsyneen näköisenä, kun komennettiin paikasta toiseen mutta kantaa sen piti, piti vissisti, eivät auttaneet juonet. Sen piti kantaa olutta, olutta...

-- Olutta! Hoi, te röökynä! Olutta.

-- No hiljempään ... vähemmälläkin kuuluu. Ja vastahan minä toin.

-- Mitä se siihen kuuluu, mulle pitää tuoda olutta, minä tahdon ja minä maksan, ja minä jaksan...

Ville sai oluen, kaksi oli nyt täysinäistä pulloa edessä, ja siinä hän istui yksin niiden ääressä. Palttoo oli auki yllä, auki oli takki ja liivikin, ja lakki oli vinossa päässä, toisella korvalla röhötti, jalat retkottivat kaukana pöydän alla. Aina hän maisteli väliin lasista, jota yhä kädessään piteli, mutta ei se enää oikein ottanut tyhjentyäkseen. Hän uhkasi siinä joskus, katsellen somasti pyörivään ympäristöönsä, mutta vähitellen alkoi lamautua luonto, herpautui repäisevä uhkamieli, vankka oma tahto lannistui, ajatus kangistui. Siihen hän oli lutistua istuimelleen ... mutta ei, ei niin sentään, vielä hän oli mies, joka olonsa tiesi ja voimansa, joka itsestään osasi vastata ... ei tässä niinkään sentään lutistuta.

-- Ja sitten me ryypättiin. Ja juo ja laula... Kenenkä se tuo on rakki, he, tiisti, tahdotko sinä olutta ... saat tilkan niskaasi, -- ka niin, päristele nyt.

-- Se on minun koirani, örähti muudan nousten suuttuneena.

-- Yhy. Ja juo ja laula...

-- Se on minun koirani, millä oikeudella te...

-- Ei oikeaan eikä vasempaan...

-- Ulos heti tästä huoneesta, päihtynyt sälli-rakkari holvailee...

-- So, ei tappelua. Ryökkynä ehätti siihen, erotti miehet, jotka kauluksista jo olivat tarrautuneet, ja talutti ulos Villen; tämä seurasi lakeana kuin lammas, hoippaili vain ja soperteli: ja juo ja laula.

Vasta kadulla, kun jo ovi oli takana suljettu, alkoi tuntua, että sitä vietävätä olisi pitänyt nokittaa. Hänen muka koiransa, äläs kelpo värkki, siitä haukkumaan ja kaulaan tapaamaan. Olisipa pitänyt sitä möhömahaa vähän heilauttaa. Ja röökynäkin heti minun kimppuuni, halvemman kun muka näköinen olin, niin tietysti se minua ulos taluttamaan, se tuhannen lutsukka. Ja oluttakin jäi juomatta kuinka paljon liekään maksettua. Kyllä minä vielä... -- Ville kopautti muutamia kertoja ovelle, sisään muka rynnistääkseen, mutta ajatteli sitten, että viittätoistako hän niistä koko herskapeista, pitäkööt oluensakin, kun kehtaavat ... eipähän ne köyhää petkuttane, kun häntä petkuttavat -- vietävän roistot. Kaksi pulloa maksettua olutta ... no sitä pitää kapakkainkin jollakin tavalla tienata.

Niin se Ville mukisi ja kiukutteli, kun siitä verkalleen vinttaroi katua ylöspäin. Takki leuhtoi auki, kädet olivat pistettyinä palttoon taskuihin, pää oli alaspäin kumarassa ja lakki toisella korvalla.

-- Niin -- minnekähän nyt siinä oikeastaan luikkikaan, niin minne, samapa se minne, tottapa siitä johonkin koituu, jonkin paikan shyttää. Tuttupa on tie tuonnepäin, on sitä kävelty joskus ennenkin... On kävelty, on roivattu, on juopoteltu ennenkin ... juodaan ja roivataan vastakin, kehenpä se kuuluu, kenelläpä on siihen sananvaltaa. Saarnatkoot raittiuttaan tyhmemmille, tämä poika ei vääjää eikä ole vääjätä pakko.

Semmoisia sekavia tuumiaan hän puoliääneen soperteli yksin yönselässä kävellessään. Mutta sakein huuru haihtui päästä raikkaassa, kylmässä ilmassa, tajunta palasi vähitellen juopuneen mieleen, selvää järkeä pilkisti pikkuisen samean hämärän keskitse. Pistipä mieleen ajatus, että taasko hän täällä yksin yösydännä päissään tallustaa autiolla kadulla, taasko on juotuna viikon palkka, taasko ovat tärvätyttyä hyvät aikomukset, taasko on voittanut himo miehen. Eikö yhtään kertaa enää jaksa pysyä aisoissaan, ei jaksa ... mennyttä miestä, mennyttä miestä! Kelvoton hylky, hylkyjen hylky sinä Ville oot, tämmöinen juuri hylky, hylky, hylky...

Sappeaan valatti noin hetkeksi tajuntaan herännyt mieli, katkeraa sappea omaa kelvottomuuttaan kohtaan. Roisto, kurja kapakan kulkija, yön koluaja, viheliäinen vetelys, mitätön tontti, semmoinen hän oli, hän itse, juuri sama Ville, joka tuossa toikkuroi kadunviertä ja sadatteli omaa kurjuuttaan, hän itse, eikä sitä toista toki semmoista ollutkaan. Eikä siitä omasta häijystä itsestään päässyt erilleen enää koskaan, siihen surkeuteensa piti hapata, juoppoheittiö nimenä, heittiön päivät edessä. Se kirveli, melkein itketti.

Siinä olivat muutamat puodin portaat nurkassa, niille mies istahti hetkeksi, sillä raukeiksi kävivät jäsenet ja uupumus voitti. Pään hän nojasi kättä vastaan, kumartui siihen, ja vedet tirahtivat silmiin miehisen miehen, niin oli katumusta, synkkyyttä täynnänsä sydän. Mieltä hän ei voinut asemaansa, ajatus ei juossut, mutta tuntui niin kolakalta, katkeralta. Siinä hän vaipuneena istui, ei nukkunut, mutta ei ollut valveillakaan. --

Kolme ylioppilasta laskeusi alas katua, palasivat iloisina ilvehtien öiseltä retkeltään, eivät olleet kurjia eivätkä surkeita. Kadunkolkassa näkivät yksin istujan; se oli merkillinen ilmiö, sitä piti pysähtyä katsomaan, tarkemmasti tutkimaan, saamaan selville, mikä siinä istui ja mitä varten se siinä istui. -- Taisi nukkua ... no, sitten kai sille piti laulaa kehtolaulu. Yks, kaks, kolme... »Uinahda sä vieno...»

Ville heräsi, nosti päätään ja katsoi tyhmänä, tuijottavin silmin noita outoja, ilvehtiviä laulajia. Hän ei käsittänyt, mitä ne olivat, katseli vain liikkumattomana, suu selällään. Ylioppilaat katkaisivat laulunsa, rämähtivät nauramaan, yksi heistä nosti kohteliaasti hattua ja kumarsi: -- Anteeksi jos häiritsemme, mutta miksi olet noin surkeana. Onko heilasi viety vai tahdotko ehkä paperossin?

-- En.

-- Vai et. Kuka sinä olet?

-- Heittiö.

-- Hauskaa tehdä tuttavuutta. Mutta sinähän itket, lapsiparka, annas kun niistä nokkasi. Mitä itket?

-- Minä olen heittiö, juopporenttu, koira minä olen, viheliäinen, ihmisten hylky... Sylkekää minua...

-- No, jos sillä voimme tehdä palveluksen, niin...

-- Pojat, so, oletteko hävyttömiä, näettehän, että mies on tosissa tuumissa, kovissa asessoreissa...

-- Ei näy olevan omalla asiallaan. Heitetään siihen kypsymään.

-- Jääkää terveeksi, suurimmalla kunnioituksella.

Ylioppilaat lähtivät, ja Ville jäi siihen istumaan ja katsomaan. Taisipa hän heittäytyä noitten vinttasäärien pilkaksi... Ka pilkatkoot, viisi niistä. -- Mutta nyt pois tästä --, kotiin nukkumaan. Vielä hän on mies, vielä hän tietää itsensä, tahtonsa ja tekonsa. Vielä hän osaa itseään hillitä, vielä hänessä on voimaa parantua, vakautua. Jo tästä hetkestä...

Hän kavahti äkkiä pystyyn, pani takin kiinni, korjasi lakin päähänsä ja lähti vakavin, kiireisin askelin

kävelemään kotipuolta kohden. Hän oli tehnyt lujan päätöksen...

HUONEEN HAUSSA.

Siinä oli omituinen uutuudenviehätyksensä, kun Villensaunassa taas aamuhetkenä istuttiin tupakka hampaissa ja selailtiin Hufvudstadsbladın viime sivulta asunnon ilmoituksia. Yö oli maattu hotellin pehmoisesti höllyvillä patjoilla, oli maattu kauan, nukuttu pois kaikki pitkän rautatiematkan rasitukset ja jysäykset, silmät oli pesty ja vaatteet oli harjattu, ja tuntuipa nyt sekä sielussa että ruumiissa suloinen levollisuus ja tyytyväisyys, kun aamukahvikin vielä oli saatu siematuksi vatsaa pohjustamaan. Taas oltiin Helsingin ilmaa hengittämässä, vanhaa tuttua, se tuntui oikein luissa ja lihoissa.

Ja nyt sitä piti lähteä kävelemään, asuntoa hakemaan, hakemaan kotia taas muutamiksi kuukausiksi, semmoista ylioppilaskotia, huonetta täyshoidon kanssa, taikka puolioidon, miten vain parhaiten passaisi. Ja olipa noita vara valita, koteja nimittäin, kolmatta palstaa oli Hufvudstadsbladın takasivulla ilmoituksia, parempia ja huonompia, jos minkälaisia -- ei muuta kuin tee kauppa ja asetu. Ja hyvillä mielin, varmana tuloksesta lähdinkin kera nuorimman veljeni, joka oli ensi retkellään nyt minun opastettavanani, matkaan, valitsemaan kotoa itselleni ja hänelle.

Lähdettiin, alettiin kierros kaupungin toisesta laidasta, Santalahden rannalta. Paperille oli näet valmiiksi järjestettyinä ne kortteerit, jotka inhimillisesti katsoen ja ilmoituksista päättäen näyttivät otollisilta, järjesteltyinä varman kaavan mukaan, paikan mukaan, laadun mukaan. Oltiinhan kotoa valitsemassa, piti hän sen siis täyttää ainakin muutamia niistä vaatimuksista, joita ihminen, luonnollista kyllä, asettaa paikalle, jossa hän aikoo elää. Olisihan niitä ehtoja ollut paljonkin, mutta eihän niitä kaikkia saisi täytetyksi, sen tiesi jo ennestään, kunhan nyt edes olisi asunto jokseenkin huokea, huoneet puhtaat ja kalustot eheät, kunhan ei emäntä olisi kovin hapannut, kunpa ei olisi aivan paljon »läpikäymistä», kunhan ei tarvitsisi viidettä kerrosta ylempäs kiivetä, kunpa vain ei olisi kovin kosteata eikä taas kylmää, ja kunhan...

-- Tässäkö on ilmoitettu olevan huonetta asuttavaksi?

-- Tässä, olkaa hyvä, käykää sisään. Huonetta on ja hyvää, siisti sisustus, aivan noin hienoja herroja varten.

-- Entä hinta?

-- Siitä sovitaan, me ei nyljetä ylioppilaita. Tämmöinen hauska sisäänkäytävä, ja noin avara näköala, ja siitä pyydän huomauttaa, seurustelua on perheen keskuudessa. -- Rouva, lihava ja likainen, näytti ihan yksinäiseltä, joten pahoin pelkään, että hän siihen perheeseen ei lukenut muuta kuin oman itsensä.

-- Jaa, sehän tuntuu hyvin lupaavalta.

-- Niin luulisin, ja huone vanhassa puutalossa on aivan kuiva ja lämmin, niinkuin ymmärrätte. -- Oli siinä jokin outo haju, mutta eipä se olisi kauppoja katkaissut, ellei nuorin veljeni, viitaten seinänvierustalle lattiaan, olisi ajattelelmattomuudessaan puhjennut lausumaan:

-- Ja tuoko on torakka?

-- Vai torakka, vai ... meidän huoneessa... Minä soisin, etteivät tuommoiset herrat tulisi tänne vanhasta ihmisestä pilkkaa tekemään, koiruuttaan koettelemaan...

Lähdimme häntä koipien välissä toiseen taloon. Kiipeiltiin kivirappuja, tavailtiin ovileimoja, soitettiin...

-- Huonettako herrat hakee? Se vietiin tunti sitten.

Toiseen paikkaan. Pimeässä eteisessä haettiin kauan tulitikun valossa ovea ja oven ripaa, ja suurella vaivalla osuttiin vihdoinkin vanhan neitosen eteen. Mutta siellä alkoi tutkinto. Mitkä nimet olivat? Oltiinko veljeksiä? Mistä kotoisin? Mikä mies isä oli? Mitä luettiin? Kauanko on oltu ylioppilaina? Missä ennen asuttu ja miksei nyt siellä?

-- Niin, näettekös, kun ottaa vieraita ihmisiä huoneihinsa ja hoitoonsa, pitää myöskin tietää, kenen kanssa joutuu tekemisiin. On meillä täällä huone, pienenlainen tosin ... mutta vielä minun täytyy kysyä, -- tähän aikaan sitä on nuorisoakin niin monenlaisia --, mitä herrat ovat noinkään mielipiteitään...?

-- Jottako oikein periaatteen kannalta?

-- Niin, sitä on näet sen pahempi niin monenlaista ... ja katkeraa olisi, jos sittemmin huomaisi pettyneensä, jos ottaisi jumalankieltäjiä ja kevytmielisiä saman katon alle asumaan.

-- Oikein me olemme ristityitä ihmisiä, kastetuita ja ripillä käyviä.

-- Jaa, se on niin hyvä, kun tietää. Tässä on meillä huone ... mutta maksavatko herrat säännöllisesti, kuukausittain.

-- Joo, säännöllisyys on meidän puolelta periaate.

Huone oli keittiön takana, pieni epättö, hajanaiset ikkunat, ja tuolit ja pöydät olivat jalkavihalliset. Ei siitä ollut meikäläisille, pois piti lähteä. Olisihan eukko saattanut näyttää huoneensa jo ennen tuota tutkintoa, jottei olisi koko elämäkertansa tarvinnut luetella eikä uskontunnustustaan. Mutta täytyihän sitä kärsiä kaikkea, kun oltiin huoneen haussa.

Nuorin veljeni alkoi jo kyllästyä. Hän oli kuvitellut mielessään, että kodin valitseminen olisi hyvinkin huokea juttu, että siinä itse olisi herrana ja määrääjänä, valitsisi niinkuin housuvaatetta räätälistä, ja kun sopivan löytäisi, sanoisi vain: tuosta mulle, ja kaupat olisi tehty. Hän oli käsittänyt tuon kodin valitsemisen hyvin hauskaksi asiaksi, melkein niinkuin tytön pyytämiseksi ranseesiin yksinkertaisissa maalaistansseissa, että muka hän vain kulkisi pää pystyssä rivien ohitse, katselisi tutkivin silmin kupeille kummallekin, jossa hienohelmat istuivat sydän kurkkuperässä varroten, että ottaakohan se nyt minut tuo komea poika. Mutta, -- niin hän oli kuvitellut -- hän kulkisi välinpitämättömänä ohi kaikkien vanhojen ja rumien, jättäisi ne muille myöhästyneille, ja vasta kun missä silmä iskisi nuoreen, hymyilevään punaposkeen, vasta silloin hän vaalinsa tekisi ja vaatisi, että tule sinä siro tyttö kumppanikseni nyt vähäksi aikaa elämän tanssissa pyörähtämään. Ja hätäkö olisi tuolleen valitessa, kun otettavia oli paljon ja ottajia vielä vähän, parhaan hän veisi joukosta, semmoisen, jonka seurassa aika kuluisi rattoisasti ja hauskasti.

Niin hän sanoi sitä arvelleensa, nuorin veljeni, mutta huomasi jo saaneensa ensi kurituksen niistä ihanteellisista elämän unelmista, joita hänen kokematon mielikuvituksensa oli luonut. Poika parka, monta kolahdusta hän vielä tulisi saamaan! Kävellessämme pidin hänelle tuosta pienen esitelmän, huomautin, ettei sitä kotia niinkään ostettu kuin leikkikalua joulunäyttelyn pöydältä -- ei. Kolmisen tuntia olimme jo kulkeneet, talosta taloon, kadulta kadulle, eikä ollut vielä asunnosta tietoa ensinkään. Jos jokin sattuikin vähänkään sopiva, niin oli siinä kumminkin aina siksi paljon vikoja, että päätettiin kävellä edelleen, hakea parempaa. Sitä nuorta, kaunista tyttöä ei tuntunut löytyvänkään. Milloin sillä oli ruumis vino, huone kovin monen mutkan takana, milloin ei näyttänyt silmiltään puhtaalta, seinät ja kalustot olivat öljyisen tahmeat, milloin se oli liian suuri, milloin liian pieni, ja mikä pahinta oli, sillä oli aina matkassaan joku vanha, rypistynyt tantta, joka ei malttanut olla hinnasta tinkimättä, utelematta miehen avuista ja asioista tai muuten epämiellyttävällä olemuksellaan tympäisemättä kerrassaan ja turmelematta vaikutusta, jonka tyttö itse teki.

Toinen puolisko kaupunkia oli jo käyty ja kelpaamattomaksi nähty, toinen oli vielä jäljellä. Mutta jo oli päivällisenkin aika sivu siirtynyt, vatsassa jo murteli ja väenteli ja jalat pyrkivät omituisesti seisahtelemaan ja

lepopaikkaa hakemaan. Toverini istahti päättäväisesti Esplanaadin penkille.

-- Heitetään jo vähäksi aikaa, minua suoraan sanoen väsyttää ja tympäisee.

-- Niin minuakin, mutta pitäähän se asuntokin saada.

-- Pitäisi se peijakas ... niinhän tämä on kuin kerjuulla kulkua ... raha kourassa pitää huoneen puutteessa tirppoa, ja sen ne ovat sitten näköisetkin, että niistä viitsisi rahaa maksaa. Mennään syömään; minulla on nälkä.

-- Kapakkaanko?

-- Ka, syötävähän se on, lähteehän se vähemmälläkin henki.

Syötiin, ja syötiin kovasti, juotiin kahvit ja pistettiin sikariksi. Mutta silloinpa ei enää tehnyt mieli katuja kiertelemään, joka ovelle kolkuttamaan ja aina kysymään: onko huonetta, mikä hinta? Kyllästytti jo kysellä, mitä se valon kanssa maksoi ja mitä ilman, kenen sänkyvaatteet piti olla ja pyyheliinat -- kaikki muuten tarpeellisia kapineita, mutta mitäpä niistä, kun ei kumminkaan puhetta edemmäs päästy. Siinä istuttiin, toinen odotti toisensa sanovan, että eikö sitä jo lähdetä, mutta ei virketty mitään. Ja ilta tuli ja yö.

Seuraavana päivänä aamusta alkaen uusi kierros, uudet kysymykset, uudet tutkinnot ja selvitykset, ja siinä juostessa paikasta toiseen parasta valitessa vietiin jo nekin, jotka olivat vähänkään otollisilta maistuneet. Ja kun tuli toinen ilta, kun uupuneina, epätoivon partaalla vihdoinkin tehtiin hurja päätös, otettiin summassa se, mikä väsyneille lähimmäs osui, silloin tiedettiin, ettei ollut tyttöä tanssiin kävelty valitsemassa, tyttöä hoikinta ja verevintä, vaan että oli juostu täydessä tolkussa -- huoneen haussa.

SILTÄ VÄLILTÄ.

Kun Eetu pienenä poikaressuna tallusteli pihamaalla yksin syrjässä toisten lasten leikeistä taikka rimpuii maantien veräjän alimmilla puolapuilla, niin ilvehtivät ohikulkijat hänelle toisinaan. Kysyivät: »Mikäs on tytöllä nimenä», taikka: »Kenenkä se tämä on poika, vai tyttökö lie?» Mutta Eetu ei puhunut mitään.

Hän seisoj töllistellen kuin puusta pudonneena, seisoj ääneti katsellen alas pitkin pitkää punaista puseroan, pureskeli peukaloaan ja kaiveli varpaalla hiekkaa. Ilvehtijöille ei puhunut halkaistua sanaa. Vasta jos pitemmälti kiusasivat, hän pirautti kimakan itkun. -- »Mitäs te kiusaatte», lohdutti silloin aina joku, »näkeehän tuon tytöksi koko asennolta ja kaikista tuumistaan.» -- »Ole väkättämättä», väitti toinen, »poika se on sittenkin, ja Eetu-niminen onkin, lautamiehen poika, tiedähän minä.» -- »Liekö tuo kumpaistakaan», sovitteli kolmas matkaa jatkaen, »eikö lie siltä väliltä.»

Vaikea olikin tuota Eetusta sen varmempaan päättää enempää luonteesta kuin käytöksestään, vaikea vielä sittenkin, kun hän jo vähän varreltaan yleni. Hän ei pelehtinyt toisten ikäistensä poikain parissa vetisillä jokirannoilla, ei siis koskaan sekaan tipahtanut eikä saanut äitimuorilta »kuka-käskä». Ei hän juosta viiletellyt vauhkona pitkin vainioita, ei tärvellyt kylvöheinää eikä päästänyt isäänsä tukkansa kimppuun. Kärkkäämpikin hän oli keräilemään koreita tilkkuja ja lasin sirpaleita ja olemaan tyttöjen kanssa vieraisilla. Vasta kun housut laitettiin, näki Eetusta, että siinä taitaa ollakin miehen taimi.

Niin, -- Eetu oli lautamiehen poika, ja kummakos siis, jos hänet puuhattiin kaupunkiin kouluun, kun hän siihen ikään pääsi. Siinä talossa oli varaa yksi poika vaikka papiksi asti kouluttaa, ja kun Eetu oli heikko ja hontelo ruumiiltaan ja kun hänestä siis ei näyttänyt paisuvan kuvallista työmiestäkään, niin arveltiin, että joutihan tuo, olihan noita sikiöitä kasvamassa ja toisia tuli. Ja lukemaan hän oli ovela, -- niin ainakin akat arvelivat, kun Eetu kernaammin istuskeli tuvassa jotakin kirjaa tavailemassa kuin lähti toisten ikäistensä tapaan nuotalle yökuntiin taikka talvella havun vetoon.

Ja niin sitä luultiin ensin koulussakin, että siinähan se nyt onkin oikea lukumiehen alku. Läksynsä hän osasi puhtaasti ja oli siivoimpia koko joukossa. Kun toiset välitunnilla telmivät ja huutelivat, Eetu istuskeli sormet korvissa ja käänsi vielä kertaan läpi latinan kappaleen, eikä hän iltapäivälläkään malttanut lähteä lumisille taikka torille linnapallille särkemään kauppaneuvoksen vintin ikkunoita, niinkuin muut. Hän luki. Ja luultiin, että tuossahan se on tiedemiehen alku, siitähän se paisuu nero.

Jo aikaisin toverit tosin alkoivat epäillä hänen tieteellisyyttään ja arvelivat, että Eetun neronkin laita saattoi olla hieman niin ja näin, kuin leppävirtalaisen autuuden. Sillä vaikka hän luki enemmän kuin kaksi muuta yhteensä, niin ei osaaminen sentään ollut samassa suhteessa; ja kun sattui esiin asia, joka ei ollut päivän läksyssä, pyöri Eetulla piankin turpa. Huomasivat sen vihdoin opettajatkin, mutta pitivät vanhaan tapaan häntä kumminkin etevänä, tai arvelivat ainakin, että hän nyt oli, kuten moni muu, -- siltä väliltä.

Eetusta tehtiin ylioppilas, ja elämän ura oli valittava. Vanhukset ja muut toivoivat hänestä pappia, ja mietti hän sitä itsekin: sitenhän pikimmin olisi päässyt leipään käsiksi ja lukuhommista erilleen. Mutta ei se Eetusta oikein vedellyt, ei tyydyttänyt se papin paikka, se oli hänestä liian vaatimatonta, oli vähän liian -- halpaa. Muuhunkaan hänellä ei tosin ollut halua, mutta ei siihenkään. Sitä kesti punnita kauan aikaa, ruvetako papiksi vai muuksiko: sillä välillä nakkeli. Vihdoin Eetu päätti papin arvon liian halvaksi ja rupesi lakimieheksi.

Ylioppilaselämään ja sen rientoihin astuessaan oli Eetun tietysti toveriipiiri ja puoluekanta valittava. Hän eli siihen aikaan, jolloin jo oli käynyt vanhanaikaiseksi olla suomenmielinen. Mutta eihän nyt taas, herra Jumala, sopinut hänen, kansan lapsen, joka ruotsia tuskin taisi lauseen mongertaa, eihän hänen sopinut ruveta ruotsinmieliseksikään, ja sitä paitsi oli jo vanhanaikaista olla ruotsinmielinenkin. Olihan niitä vielä valitettavasti kumpiakkin, ja oli paljonkin, mutta niitä ei enää pidetty järkensä kannalta oikein terveinä, eikä Eetu suinkaan tahtonut joutua siinä suhteessa epäiltävien lukuun. Puolueeseen, kumpaan tahansa, kuulumisesta olisi sitä paitsi ollut kovin paljon vaivaa ja vastusta; olisi aina pitänyt olla valmis puolustamaan mielipiteitään, ja hiidestäkö ne aina otti mielipiteet ja vielä niiden puolustukset. Ja sitten olisi joskus voinut sattua tilaisuus, jolloin olisi ollut hausکمپی ja hyödyllisempi kuulua vastakkaiseen puolueeseen eikä siihen, johon jyrkästi oli liittynyt. Ei. Niin tyhmä ei Eetu ollut, sillä joskaan hän ei ollut mikään nero, niin hän oli kumminkin siltä tyhmän ja viisaan väliltä.

Ja pakkoko hänen oli liittyä mihinkään jyrkkään puolueeseen eli jyrkästi suomenmieliseen -- ruotsalaisiin esti luonto häntä yhtymästä, -- kun jo oli olemassa puolue, joka ei ollut toista eikä toista, vaan oli siltä väliltä. Ei Eetu tiennyt, oliko tuo mikään varsinainen puolue, vaan sama se hänelle: paljon niitä oli semmoisia. Ja niihinpä oli turvallinen liittyä, ei tarvinnut ainakaan pelätä joutuvansa puoluekysymyksissä tappiolle, kun saattoi kuulua mihin puolueeseen milloinkin näytti parhaalta. Sitä paitsi vanhimmat ja vaikuttavimmat väsymiinsä saarnailivat tuon välikannan etuja, ja vanhojen neuvoja täytyy aina totella, vaikka ne tympäisisivätkin nuoren mieltä, -- eivätkä ne Eetua toki tympäisseetkään.

Siihen ryhmään päätti Eetu liittyä, ja hän huomasi pian tuumailleensa hyvin järkevästi: ei totta vieköön hän olisi uskonutkaan itseään niin ymmärtäväiseksi. Hän omisti heti saman periaatteen kaikkien muidenkin kysymysten ja liikkeiden suhteen, joista myötään tuli puhetta, kun niitä viime aikoina oli siinnyt kuin sieninä sateella: raittiuskysymyksiä, naisliikkeitä, uskonnon vapausaatteita -- mene tiedä kaikkia! Sen Eetu vain tiesi, ettei hän aikonut olla niiden puolustaja eikä vastustaja, vaan aikoi aina pysytellä kahden äärimmäisen välillä.

Siitä oli ensiksikin se etu, että hänellä nyt todellakin oli jokin periaate. Niitä on näet paljon ihmisiä, joilla ei ole edes sitäkään, vaikka sellaisia täytyy surkutella. Mutta Eetulla oli periaate.

Hänen asemansa vapautti hänet kaikista agitationijuoksuista -- suuri etu ensi ylioppilasvuosina. Eihän sellainen muita yllytä, joka ei itse kuulu mihinkään puolueeseen.

Vielä se suuri etu, että Eetu periaatteeseensa nojaten saattoi sanoa itseään itsenäiseksi. Kun näet joskus sattuu ihmiselämässä sellaisia tilaisuuksia, että kysytään: kuulutko tähän joukkoon, vai toiseenko, niin siihen on

vaikea vastata: olen siltä väliltä. Se kuuluisi rumalta. Mutta silloin voipi rykäistä ja sanoa:

-- Niin, hm, minulla on tästä asiasta omat, itsenäiset mielipiteeni.

Ei niistä tarvitse tehdä selkoa, vaikkei niitä olisikaan. Mutta sillä sanalla saa aina kysyjän suun kunnioituksella tukkeutumaan.

Tuon edun Eetu havaitsi kerran muutamassa pienessä pulassa, jommoiseen hän ei olisi arvannut joutuvansaakaan. Hän oli silloin jo parin vuoden ylioppilas.

Eräänä aamuna, kun Eetu juuri oli noussut vuoteeltaan, peseytynyt ja asettunut vakavin päätöksin »siviiliään» lukemaan, soitettiin kelloa ja sisään astuu ylioppilas, outo keltanokka. Katsoo paperiinsa, änkyttää:

-- Tekö olette herra Kemppainen?

-- Joo. Istukaa, olkaa hyvä.

-- Kiitoksia. Minulla on täällä suomenmielisten ehdokaslista hoitokomiteaan, pyytäisin nimeänne tähän vaalilippuun.

-- Jaha, jaha, jaha. Ketä siinä on ehdolla ... vai niin. Ja vaali on huomeniltana?

-- Seitsemän aikana.

-- Vai niin, pankaa tupakka, tässä tulitikkuja.

Eetu oli kahdella päällä. Hän oli siihen asti koettanut pysyä erillään noista vaaleista, eikä ollutkaan kukaan vaivannut häntä lipuillaan. Nyt asema oli hiukan kiusallinen, kun oli epäjohdonmukaista ja vaarallista kirjoittaa, paha myöskin olla kirjoittamatta. Vihdoin hän tarttui kynään piirtääkseen nimensä...

Silloin soi kello taaskin, ja sisään astui toinen ylioppilas, outo keltanokka sekin, vähän hienompaa tekoa kuin toinen. Tämä rupesi myöskin vetämään esiin paperia, mutta kun havaitsi toisen siinä jo istumassa, muljautti silmiään, siirteli jalkojaan ja soperti:

-- Onko minulla kunnia puhua herra Kemppaisen kanssa?

-- Juu. Tehkää hyvin, käykää istumaan.

-- Niin, kiitoksia, minulla olisi vain pieni asia -- hän luimisteli pahasti toisen puoleen, -- pyytäisin teitä hyväntahtoisesti kirjoittamaan nimenne tähän keltaiseen vaalilippuun.

-- Jassoo, jaha ... pankaa tupakka. Näyttäkääs ... teillä on ruotsinmielisten lista.

-- Niin on. Ja pyytäisin vielä huomauttaa tuosta kehoituksesta, joka on lippuun liitetty...

-- Hm ... vai niin. -- Ettekö polta? Niin minä en varmasti ..., minä en suoraan sanoen... Niin, minä olen aikonut itse tulla siihen kokoukseen. -- Eetu nousi seisomaan. -- Minulla on, nähkääs, tästä asiasta omat mielipiteeni, minä en äänestä kumpaakaan herrojen listaa. Pyydän huomauttaa, että minä olen itsenäisellä kannalla enkä tahdo enkä aio kallistua puolelle enkä toiselle. -- Niin, hyvästi, hyvästi, minulla on niinkuin sanottu, omat mielipiteeni...

Keltanokat lähtivät peräkkäin pois allapäin ja kääntyivät portilla toinen oikealle ja toinen vasemmalle. Mutta

Eetu istahti taas mukavasti keinutuoliinsa, viskautui selkäkenoon, puhalsi tyytyväisenä kattoa kohden pari sakeata savua ja hoki itsekseen:

-- Jaa, minä olenkin itsenäinen. --

Ei Eetun tarvinnut puolueasemastaan eikä kannastaan suuria haittoja pelätä. Jos joku hurja puoluekiihkoisen joskus vähin veisteli ja pilkkaili, että Eetu muka oli yhtä sileä joka puolelta ja taipuisa kuin hiiren nahka, niin olipa varsin sopivata häntä yli olan silmäillä, silmäillä halveksumisen ja säälin katsein: veistelijä vaiken.

Mutta vuodet vierivät ja parta kasvoi, Eetu vanheni ja varsi patvi. Hän suoritti tutkintonsa ja osti silkkihatun, mitteli muutaman vuoden ylimääräisenä Helsingin katuja, kävi kumarrusretkillä ja sai viran.

Ja Eetu oli, niinkuin virkamiehen tulee, notkea ylemmilleen ja kopea alemmilleen ja yleisön edessä asianhaarain mukaan. Mutta vanhassa periaatteessaan hän pysyi lujana. Jos kävit kysymässä hänen mielipidettään asiasta mistä tahansa, niin hän puristi kyllä lämmintä kättä ja esitti sinulle sen asian aivan laveasti ja perinpohjaisesti. Mutta tuolla asialla oli aina kaksi puolta, toinen puoli ja toinen puoli, etkä tiennyt Eetun luota lähtiessäsi, kumpi niistä oli oikea, -- ellei oikeus ollut sillä välillä.

Nyt on Eetu nimitetty jäseneksi erääseen korkeaan keskusvirastoon, ja hänen yhteiskunnallinen asemansa on tärkeä ja arvokas. Mutta hän kantaa pystypäisenä kunniakkaasti ja kepeästi tuon arvonsa, ja on syytä otaksua, että hän jaksaa kantaa vielä suurempaakin arvoa.

Ihmiset pitävät häntä erinomaisena ja etevänä, eivätkä suotta, sillä kuinka hän muuten olisi voinut omin voimin kohota semmoiseen asemaan. On ainoastaan joku haaksirikkoinen lapsudentoveri, joku myrkkymielinen, kateellinen koiransilmä, joka kokemuksiinsa nojaten väittää, että Eetu muka aina on ollut noin ikään »siltä väliltä».

Olkoon. Mutta sitä tietäpä hän on tiennyt kohota korkeammalle kaikkia kadehtivia kilpailijoitaan.

VIIMEISESSÄ TINGASSA.

Eemeli oli parhaita miehiä, mitä tavataan, oli vain hiukan hidas ja huoleton tuumissaan ja toimissaan. Kun hän jotakin sai ruvenneeksi tekemään, niin se luisti kyllä, ja luisti hyvästikin, sillä Eemeli ei ollut mikään tuhma mies, päin vastoin. Mutta ennenkuin hän sai ryhtyneeksi mihinkään, niin -- pane pois, siitä ei tahtonut koskaan tulla alkua. Hän mietti, punnitsi, hidasteli ja vitkasteli niin, että toinen, paljon tyhmempi, mutta vähän sukkelampi aina meni hänen edelleen missä tahansa.

No -- istuskelihan se kyllä Eemeli mielellään kapakoissakin, istuskeli jörönä ja puhumattomana illat pitkät niinkuin aikaa ei olisi ollut olemassakaan, väenteli viiksiään ja hämmenteli lasiaan, välittämättä mitä muut tekivät, tulivatko vai menivät. Mutta ei sekään hänen lukujaan olisi niin suuresti estänyt, sillä moni ylioppilas palveli viinan jumalaa paljoa hurjemmin kuin hän ja valmistui kumminkin. Ja se tietiinkin, että hän luki ja osasi.

Mutta ei saanut menneeksi tentteeraamaan. Kului lukukausi ja kului toinen; nuoremmat ikäluokat kulkivat hänestä ohi, raha-asiat huononivat ja luotto loppui, ja luultiin jo, ettei siitä Eemelin tutkinnosta tulekaan koskaan mitään. Mies vanheni ja jurottui yhä, ja takki kävi nukkavieruksi. Ja arveltiin, että siihen se tentteeraus nyt on jäänyt.

Mutta eipähän jäänyt. Muuanna keväänä, kun toverit jo tuumailivat laittaa pois koko miehen Helsingistä vetelehtimästä, suuttui Eemeli, katseli tulisessa vauhdissa vielä kerran kirjansa läpi, ja meni tenttasi niinkuin tuiskussa. Ei uskonut kukaan, kun hän sanoi, että nyt hän aikoo valmistua, sillä sen hän oli sanonut jo kymmenen kertaa ennen. Mutta siinä ei ollut kuin yksi pyöräys, -- hän oli vain muutamia viikkoja

näkymättömissä -- kun jo neljästä aineesta kolme pahinta oli kunnialla suoritettuna.

Mutta silloin Eemeli arveli, että »tpruu»; hänen hidasta luontoaan rupesi vauhti arveluttamaan, hän ei tuntenut itseään tuona kovin toimeliaana miehenä -- hän päätti seisahtua. Ja taas kului kuukausia niin, että ei Eemelin tutkinnosta kuulunut mitään. Ja talon hyyryt jäivät maksamatta, vaatteet jäivät pesettämättä, kengät irvistelivät ja housunlahkeet repaloivat. Kun hän sai jostakin viitosen tai kympin, niin hän maksoi pienimmän velkansa, joi jäännöksen suuhunsa ja makasi sitten taas kotona miettien, mistä saisi tupakkarahat ja millä ilveellä matami saataisiin vähäksi aikaa tyynnytyksi alituisista kättämistään.

Hänellä ei ollut kirjoja lukeakseen tuota neljättä ainetta, eikä saanut aikaiseksi mennä mistään lainaamaan. Kolmas kuukausi kului lopulleen, tenttamina-aika oli menossa sivu.

Silloin hänet nykäisi horrostilasta taas eräs nuori tuttava, joka tarvitsi tutkintotoveria.

-- Joo, kyllä minä tulen, kun kirjat annat, käyhän vain ilmoittamassa.

-- Ensi viikollako mennään?

-- Milloin tahansa, kyllä minä joudun.

Mutta hän ei joutunutkaan sen nuoren miehen matkaan. Lukenut hän kyllä oli, mutta -- ei ollut frakkipukua enää, se oli kiinnitettyä, eikä hän viitsinyt lähteä lainailemaankaan, ei mielestään ilennyt, tuumasi vain, että kun saisi omansa lunastetuksi, niin...

Istuskeli kotona ja mietti, että kun saisi siksi rahaa jostakin ... mutta ei viitsinyt mennä hakemaankaan, sillä tiesihän tuon jo ennestään, kuinka lujassa se oli, -- ei sitä saisi kumminkaan... Hän oli jo ennestään velkaa joka ikiselle ja koko maailmalle.

Vasta kun se nuori mies tuli kertomaan tutkinnostaan ja tarjosi omasta ehdostaan pukuaan lainaksi, tuumasi Eemeli, että jos sitä menisi... Oli viimeinen määräpäivä juuri täpärimmillään ohi luistamassa.

Pieneksi se nuoren miehen puku kävi hänelle, housut pingoittivat reisiltä kuin makkaran kuoret, ja vanhoista kengistä jäi pari tuumaa varttakin näkymään lahkeitten alta, takki likisti hartiat kokoon, eikä nappiin menemisestä ollut puhettakaan. Mutta kun toinen mies sanoi, että hyvä on, ja kun puhtaan kaulustan vielä kaulastaan lainasi, niin ajatteli Eemelikin, että antaa mennä.

Meni, tentteerasi ja läpäisi.

Kaikki oli ohitse, tutkinto saatu ja hyvä, ei muuta kuin se virallinen julkinen tutkinto jäljellä. Mutta siinä teki vielä viimeisen tingan.

Siihen julkiseen tutkintoon on rahamaksukin, 39 markkaa, joka samassa on suoritettava. Jos et sitä suorita, niin älä otakaan tutkintoa, sen tiesi Eemeli erinomaisen hyvin. Ja hän istui taas kotona ja ihmetteli, että mistähän vain nuokin saanee ... saaneeko mistään...

Ja hän tuli jo vähän levottomaksi, kenties ensi kertaa elämässään. Se olisi joutavata, hän tuumi, jos niitä ei nyt saisi, se olisi jonninjoutavata... Ja hän ponnisti vihoviimein mielensä jännityksiin, keräsi kokoon kaiken päättäväisyytensä ja lähti vielä kerran »vippaamaan.» Kulki ensin tuntikausia ja mietti, että mistähän sitä yrittäisi, kävi jo muutamassa porstuassakin ja palasi takaisin, toisella ovella jo soitti, mutta ei tavannut hakemaansa miestä kotona, ja arveli silloin jo lähteä kotiin, sillä mistäpä sen nyt siihen kiireeseen enää ehti saada semmoisen rahan, parasta lie kun jättää semmoisekseen.

Oli jo ilta, ja seuraavana aamuna oli julkinen tutkinto määrätty pidettäväksi, siksi olisi rahat pitänyt saada, mutta eipä noita näkynyt saavan...

Eemeli alkoi painua kotiin päin.

Mutta samassa tuli vastaan tuttu mies, joka tervehti, paiskasi oikein kättä. Vaistomaisesti Eemeliltä pääsi silloin kysymys:

-- Onko sulla kolmekymmentä yhdeksää markkaa?

-- Kolmekymmentä yhdeksää, miksei neljäkymmentä?

-- Sen kun vain tutkintorahoja tarvitsisin.

-- Ja milloin sinulla olisi se tutkinto?

-- Aamulla, yhdentoista aikaan.

-- Eikä rahoja ole?

-- Ei penniäkään.

-- Eikä tiedossa mistään?

-- Mistäpä ne ... jos ei sulla sattune...

Sattuihan sillä, ja oli myös halukas auttamaan, mutta ei mukaan sattunut. Käski Eemelin aamulla käydä hakemassa, niin saisi.

Soo -- noinhan se selviää, niinhän se menee kuin rasvatuilla rattailta. Eemeli käveli kotiin sangen tyytyväisenä itseensä ja koko maailmaan.

Lainahousut tuntuivat aamulla jalkaan vedettäessä hävittömän pieniltä ja takki ahtaalta, ja se valkoinen kaulaliina, jota viime aikoina niin usein oli pitänyt edestakaisin kaulaansa näperrellä, oli jo siivottoman likainen... Nuo asiat vähän miettivät Eemeliä, kun hän aamulla rupesi pukeutumaan tutkintoa varten, sillä jos nuo yksityisissä tenttäminoissa hät'hätää olivat menetelleetkin, niin taisi olla niin ja näin niissä mennä julkiseen, jossa oli muitakin useita sekä tutkittavia että tutkijoita ja kuuntelijoita. Ne epäilyttivät häntä hyvin, kun hän katseli pitkin säärenvartta alas kenkiin ja käänteli hyppysissään mustanpuhuvata kaulaliinaa.

-- Housuja ei nyt enää ole mikään mahdollisuus saada toisia, hän tuumi ja koetti pingoittaa lahjetta alemmas ... mutta jos ottaisi yhteen otteeseen rahaa koko neljäkymmentä ja ostaisi puhtaan liinan...

Sen hän päätti tehdä ulkonaisen ihmisensä vuoksi, ja saikin koko neljäkymmentä. Mutta kohta hän katui, kun ei ottanut vielä paria markkaa ..., liinaa näet ei saanut minkäänlaista markalla, se maksoi puolentoista...

Ja kun se raha kerta vaille jäi, niin hän meni olutkauppaan juomaan janoonsa seidelin ja miettimään, mitä nyt olisi tehtävä. Aikaa oli vielä vajaa tunti, rahaa oli markkaa vailla määrä...

Harvoin Eemeli mietti elämänsä surkeutta, mutta nyt se astui kovin selvänä hänen eteensä, että tämä elämä todella on surkeata. Hänen siinä istuessaan oluthaarikko edessään tuntui hänestä hetkisen siltä, kuin hän olisi ollut yksi ihmiskunnan marttyyrejä, niitä yhteiskunnan lapsipuolia, jotka vain olivat määrättyt kärsimään ja puutteissa kitkuttamaan elämänsä läpi ja joita toiset onnellisemmat saattoivat pilkata ja häväistä ja polkea ja

sortaa minkä verran ilkesivät, joilla ei ollut mitään oikeuksia eikä mitään mahdollisuuksia...

Mutta ainoastaan hetkisen hän niin mietti, siunaaman silmänräpäyksen vain. Aika riensi, hänen täytyi joutua. Taas äskeisen tuttavan luo. Hän ei ollut enää kotona. Siis muualle, toiseen taloon markan hakuun...

Hiki valui päästä, kun hän astui tutkintoon. Mutta silloin hänellä jo olikin täydet rahat, ja helpotuksen huokauksin hän laski ne asianomaisen sihteerin kouraan.

Ja kun sieltä pääsi, oli Eemeli taas tyyneenä ja tyytyväisenä itseensä ja koko maailmaan. Nyt oli taas aikaa laskeutua rauhaan ja suloiseen huolettomuuteen lepäämään noista tavattomista, hänen luonteelleen vieraista ja vaivalloisista ponnistuksista. Nyt oli arvo saatu, nyt meni jo nimi vekselissä...

Eemeli ei ollut enää köyhä eikä surullinen, kaikkein vähimmän hän oli yhteiskunnan lapsipuoli.

YSTÄVÄNI ULKOLAINEN.

Minun ystäväni on nähnyt paljon maailmaa. Hän on kulkenut useimmat Euroopan suurimmat pääkaupungit, matkustanut merkillisimmät paikat ja laajentanut näköpiirinsä, niin että hän nyt pystyy katselemaan kaikkia asioita yleisemmältä, laajemmalla kannalta. Minä en voi muuta kuin ihaila tuota ystäväni suurta etevämyyttä, ja -- kadehtia sitä.

Minä näet en ole nähnyt maailmaa paljon ensinkään ulkopuolella kotimaan ahtaita nurkkia. Sanon tahallani »paljon ensinkään», vaatimattomuudessani minäkin vähän kerskaillakseni, niinkuin sopii minun ahtaammalta näkökannaltani. Sillä Tukholmassa minäkin olen käynyt, -- pistäytymällä tässä muuana kesänä. Mutta sielläkään en ehtinyt laajentaa paljon mitään, niin ettei minun pitäisi iletä mainita koko Tukholmassa käyntiäni, -- niin vähäarvoista se oli ystäväni matkojen rinnalla. Mutta mainitsen kumminkin, koska minulla siitä on ollut suurta suoranaista hyötyä -- jäljestäpäin.

Se matkani näet auttaa minua houkuttelemaan ystävältäni hänen arvokkaita ulkomaan kertomuksiaan, joita kuunnellessani minäkin, vaikka vaillinaisesti, hiukan saan laajennetuksi ahdasta näköpiiriäni. Minä voisin melkein vakuuttaa, että siinä on ollut suurin hyötyni koko Tukholman-matkastani, ja minulla on syytä olla iloinen, että sen tulini tehneeksi.

Minä viekoittelen hänet aivan tietämättään juttelemaan näkemiään ja kuulemiaan Pariisista, Berliinistä, Wienistä, milloin mistäkin, ja sitten kun hänet kerta olen saanut alkuun, en muuta kuin äänetönnä kuuntelen, joskus vain pistän väliin jonkin »älä!», »johan nyt!» tai »ohoh!»

Menettelytapani on tämmöinen.

Me kävelimme esimerkiksi Aleksanterinkatua ja katselimme ohimennen puotien lasi-ikkunoista sisälle. Silloin minä niinkuin sivumennen mainitsen:

-- Johan niillä on täälläkin noita suuria laseja. Mutta olivat ne kaksi kertaa suurempia, joita näin Tukholman puotiloissa, siellä käydessäni.

Silloin hän hieman naurahtaa, hymyilee pilkan ja säälin sekaisesti ja alkaa:

-- Mitä lie ollut sielläkin. Mutta kun esimerkiksi Euroopan suurissa pääkaupungeissa näkee laseja, niin ne ovat sentään laseja. Pariisissa esimerkiksi boulevardien varsilla, ja entä Brysselissä...

Hän on päässyt alkuun, ja minä olen tyytyväinen. Saan noin aivan ilmaiseksi ihan uuden käsityksen maailmasta, mitä tulee lasi-ikkunoihin.

Tulee sitten meitä vastaan neitonen nuori ja kaunis, hieno hipiä ja kukkeat kulmat. Minä innostun heti.

-- Kylläpä oli jumalallinen ihminen, sanon, säännöllinen ja samalla hempeä, aivan kuin muudan vahatyttö tuolla Tukholman panoptikumissa.

-- Niin, mutta olisitpa nähnyt esimerkiksi Berliinin vahamuseossa... Se on ensimmäinen laatuaan maailmassa, Pariisissakaan ei ole semmoista. Siellä kun liikut, niin et erota elävää ihmistä vahakuvasta, kunnioituksena nostaisit lakkia vaha-Bismarckille, ja yksin jos olisit, et malttaisi olla vahatyttöä suutelematta. Mutta kun useammin käypi...

Me kävelimme alas Unioninkatua, muka Esplanaadille. Mutta sattuihin olemaan jokin ylhäinen nimipäivä, paraati oli torilla. Ihmisiä oli siellä kuin helluntainepistolassa, ja siksipä me emme viitsineetkään nyt lähteä joukkoon tungeskelemaan, -- onhan tuo tuommoinen jo nähty. Minun jos olisikin mieleni tehnyt, niin en ilennyt ystävääni pyytää, sillä kummempiakin tuo toki lie ollut paraateja katsomassa. Seisoskelimme siellä syrjemässä hetkisen, ja minä otin ohimennen vähän arvostellakseni marssivain sotamiesten juhlavormuja.

-- Puku sittenkin on sotamiehen koristus. Mutta ei niillä täällä meidän väessä sentään ole niin komeita koristuksia kuin kuuluu olevan ulkomailla ja kuin jo muutamilla Ruotsin kaartinkin osastoilla näkyi olevan.

-- Eiväthän nämä ole pukuja eivätkä mitään sen rinnalla, kuin esimerkiksi Saksassa husaareilla ja ulaaneilla ja muilla. Kun ne ovat paraatipuvussa, niin se on vähän toinen kiilto ja toinen helinä. Kypärät välkkyvät kuin tulen liekit, vyöt paistavat hopealta ja vaate on hieman erilaista tekoa, sen vakuutan. Kun niitä näkee ohi marssivan, niin oikein äkkinäiseltä silmät huikkaa.

-- Johan sinä nyt taidat... -- Minä uskalsin hiukan epäillä tuota, niinkuin on luonnollista minun ahtaammalta näkökannaltani. Mutta sitä minun ei olisi pitänyt tehdä, ainakaan ääneen.

-- Käypäs katsomassa, jos et usko. Niin seisot siellä kuin maalainen apteekin edessä suu auki, ja ällistyt niin, jottet ymmärrä pitkään aikaan niskojaasi kääntää. Mutta kun vähän on saanut liikkuneeksi Euroopan eri maissa, niin siihenkin kiiltoon pääsee tottumaan.

Ystävänä vähältä suuttui, niin tyhmä oli hänestä minun epäilemiseni. Ja minä jo pelkäsin, että nyt häneltä ei enää tule kertomusta mitään; mutta sattui samassa niin onnellisesti, että ihmisliuta rupesi sotaväen jäljestä vetäytymään meihin päin, tunkeilemaan ja ehättelemään. Huomautin silloin, että onpa tässä rahvasta kerraksi, tämmöisessä ihmistungoksessa olen harvoin ollut.

-- Mitäs tungosta luulet tämän olevan. Olisitpa joskus Pariisin kaduilla, kun kansaa syystä tai toisesta on tulvinut kokoon. Siinä sitä on rahvasta, on hämminkiä. Se on kuin yksi tuhatpäinen eläin, joka kippurehtaa kadulla tai torinpaikoilla, aaltoilee kuin meri ja kihisee kuin koski. Mutta järjestys siinäkin pidetään, ei mitään metakkaa pääse syntymään. Jos voisit aavistaa, minkälaiset siellä on poliisit...

Enhän minä sitä voinut aavistaa, omalta näkökannaltani, mutta koetin olla tarkkaavaisen ja viisaan näköisenä niinkuin ainakin, ettei hän arvelisi kuvaamisensa turhaan menevän.

-- Sinne sitä kyllä äkkinäinen sotkeutuisi ja hämmentyisi, niin ettei lopulta tietäisi missäpäin hänellä on silmät ja missä selkä. Mutta pariisilaiset ovat siinä tungoksessa kuin kotonaan, ovat leikkisimmillään silloin juuri. Ja kun maailmassa jonkin aikaa on liikkunut, niin siihen tottuu ja on levollinen kuin ainakin. Ja samanlaista se on muissakin Euroopan suurimmissa pääkaupungeissa.

Hän kieraisi tyytyväisen näköisenä hienoja pariisilaisia viiksiään ja teki sitten liikkeen kädellään, ikäänkuin osoittaakseen, että siellä tuo oli jotakin, mutta mitäs täällä. Jos minulle oli mieluista kuulla hänen muistelmiaan, niin mieluista se tuntui olevan hänellekin kertoa. Niissä muistoissa viivähtää hänen mielensä

kernaasti, usein ja kauan, hän ikäänkuin märehtii tarkalleen yksityiskohtia myöten kaikkea, mitä on nähnyt ja kokenut maailman keskipisteissä, elää ne ajatuksissaan uudelleen ja yhä uudelleen. Ja silloin aina leviää ylhäinen, hieno, voisipa sanoa ulkomaalainen hymy hänen kasvoilleen, ja hänen liikkeissään tuntee silloin selvästi kokeneen ja elämään tottuneen maailmanihmisen. Minullehan se kaikki tietysti käypi kateeksi -- eikä kummakaan --, mutta en puhu mitään, itsekseni vain katson ja kadehdin.

Mutta sattui tässä tuonaan niin, että oli tuo kateellinen mieleni vähällä päästä ilmi purkautumaan. Me istuskelimme, ystäväni ja minä, Seurahuoneen täyteen ahdetussa salissa ja katselimme tanssivaa »Svea balettia», jota sekä sanomissa että yksityisesti oli paljon kehuskeltu. Mutta meitä se ei tyydyttänyt kumpaistakaan, liian oli kömpelöä, liian kankeaa ja liian rivoa. Minäkin olin nähnyt Tukholmassa käydessäni »Mosebackenilla» tanssijattaria paljon sorjempia ja liikkeiltään notkeampia ja sirompia, enkä tietysti malttanut taas olla puheen aluksi huomauttamatta, että -- »kaikenlaista muualla jo kelpaamatonta ryönää ne tänne Suomeen lähettävät. Kun minäkin olin Tukholmassa ja siellä näin tanssijattaria, niin aivan ne olivat kuin henkiä tai keijukaisia näitten rinnalla...»

Mutta silloin ystäväni vähän jo tuskaantui.

-- Sinulla on aina hampaillasi nuo Tukholman näkemäsi. Äläs kelpo Tukholma, eihän se ole sen kummempi kylä kuin tämäkään Helsinki, ainakin hyvin vähän kummempi. Kun näkee jotakin tähän laatuun esimerkiksi Berliinissä ja esimerkiksi Pariisissa, niin eihän sitä voi verratakaan; siellä tulta, siellä makua, siellä mehua. Huonoinkin tanssijattarien esiintymispaikka siellä on siksi paljon etevämpi sinun tukholmalaisiasi, ettei sinulla voi oikeasta tanssista olla käsitystäkään. Sitä ei voi verratakaan sinun Tukholmiisi.

Näin hän sanoi kiivastuen, ja suoraan sanoen se minun pisti vihaksi. Olin näet aina kaikessa vaatimattomuudessani ollut itsekseni hieman ylpeä Tukholman-retkestäni, -- niitä on näet paljon, jotka eivät ole käyneet edes sielläkään -- ja ymmärrettävästi loukkasi siis tunnettani pahasti, kun ystäväni noin säälimättä repi palasiksi kaikki ylpeyteni ja hiljaisen iloni syyt. Ja sitäpaitsi näytti nyt siltä, kuin ei minun enää kannattaisi ruvetakaan Tukholman-tiedoillani houkuttelemaan häntä kertomiseen. Hän jo nähtävästi halveksi kaikkia minun vähäisiä kokemuksiani sieltä.

En puhunut mitään, mutta hiljaisuudessa kaiveli sydäntäni. Katselin, kuinka hän istui varmana ja ikäänkuin anteeksi antavin ja armollisen suvaitsevaisuuden katsein seurasi näyttämöllä tapahtuvia, hänelle kovin vähäpätöisiä seikkoja. -- Koskahan minä pääsisin tuolle kannalle? Varmaankaan en koskaan.

Ihan leppyneinä ystävinä me lähdimme pois, mutta minun oli mieli haikeana. Ja silloin kirjoitin tämän.

Mutta äärettömän hyvästi voin mielessäni kuvailla, kuinka hän, jos sattumalta näkisi tämän painettuna, kieraisisi pystyyn pariisilaiset viiksensä, hymähtäisi itsekseen pilkan ja säälin sekaisesti ja tuumailisi:

-- No onhan tuo nyt tämäkin. Mutta kun kirjoitetaan esimerkiksi Euroopan suurissa sivistysmaissa...

KUMMITUKSIA.

Ilta oli sateinen ja pimeä niinkuin syksyllä ainakin. Ilkeätä lorinata piti vesi, joka räystäskourusta roiskuili maahan, ja epäsointuisasti säästi sitä etäämpää ojatulva valuessaan maantienojasta viemäriin. Maantiellä oli isoja lätäköitä, rattaat räiskyttivät alituisesti soravettä ajajan niskaan ja silmille, ja ken jalan sortui kulkemaan, sai visusti varoa, ettei häntä niljakka savi livauttanut nokalleen rapakkoon. Kopeloimalla sai eteensä koetella tiellä pysyäkseen, sillä niin oli pimeätä kuin säkissä.

Tuo oli oikein kamalata säätä Hilma-rouvasta, kun hän teki poislähtöä postineidin luota. Ja myöhäksikin oli vielä mennyt ilta, aika oli kulunut siinä rupatellessa niin, ettei sitä huomannutkaan. Kahden kesken olivat istuneet, voudin nuori rouva ja postineiti, jälkimmäisen luona ja jutelleet illan kuluksi tämän maailman asioita.

Ja hyvähän tuo oli, että oli saanut iltansa siksikin menemään, sen vihattavan perjantai-illan, jolloin muuten aina piti itsekseen istua, kun pitäjän herroilla oli vistipäivänsä ja totinjuontipäivänsä. Niinä perjantai-iltoina istui sentähden neiti Roosa, postineiti, tavallisesti voudissa, rouvan huvina. Mutta nyt hän oli päivällä sanonut: »Tule sinä Hilma nyt kerran minun luokseni, niin istumme siellä. Minä kun en ole oikein tervekään, niin juodaan nyt kerran ihmeeksi siellä meillä teetä. Laita poika ajoissa nukkumaan ja tule». Ja Hilma-rouva oli ajatellut, että miksipä hän ei lähtisi, ainahan vaihtelu hauskuttaa.

Istuttu oli oikein lukon takana -- joulukin läheni -- ja syvässä hiljaisuudessa puhuttu asiat poikki ja pitkin, niin että posket lopulta hehkuivat ja päätä kivisti; ainahan sitä on puheen ainetta, kun nuori rouva ja neitonen suuksatusten yhtyvät. Kello viilti yli yhdentoista. Sentähden lähti Roosa-neiti itse palvelijoiheen lyhty kädessä saattamaan vierastaan kotiin, vaikk'ei ollutkaan sitä heidän väliä kuin satakunta syltä kylänkeskeistä taivalta.

Lähtivät ja kiertelivät lyhdyn häilyvässä valossa maantien syvimpiä rapakoita, kohottelivat hameitaan puolelta ja toiselta aina vain ylemmäksi, etteivät helmat pääsisi kastumaan; eipä tuossa ketään lie ollut näkemässä. Kuollut oli yö; veden loisketta kuului askelten alta, mutta elävän ääntä ei läheltä eikä kaukaa. Pimeys oli kätkenyt luonnon, maantieltä lähimmät rakennuksetkin tuskin hämärtivät epäselvinä ja valottomina.

Roosa-neitiäkin jo peloitti, he värisivät molemmat kävellessään käsikynkitysten varovasti edelleen.

Kirkon valkea seinä kuvautui kalpeana mustan männikön rinnassa. Naiset painautuivat lähekkäämmäs, kulkivat ääneti, tuskin hengittivät, kun portin ohi menivät. Jokin akkuna lepatti ilman vedossa. Heitä puistatti, tuntui kylmältä.

Mutta Hilma-rouva koetti olla rohkeana.

-- Peloittaako sinua? Palaa takaisin, kyllä minä yksinkin jo uskallan kävellä.

-- Hyi, mitä puhut. Sinäkö jäisit yksin tässä yössä maantielle -- ei.

-- Mitä manalaisia sinä täällä luulet olevan?

-- En minä aaveita pelkää. Mutta sattuisi joku ilkiö olemaan kätkössä nurkan takana...

Puolen matkaa he olivat kulkeneet, kun saapuivat kapteeni vainajan talon kohdalle. He ihmettelivät sitä pimeyttä, kun ei koko taloa paljon haamoittanutkaan, vaikka se oli aivan maantien varrella. Silloin juuri piika, joka edellä kantoi lyhtyä, kiljaisi, säpsähti, niin että lyhty oli pudota.

-- Sieltä näkyy tulta akkunasta.

-- Tulta autiosta talosta! Johan sinä nyt...

Mutta Hilma-rouva näki sen itse, kun astui kaksi askelta. Kapteeni vainajan huoneen akkunasta talon päätypuolelta näkyi himmeä valo, kalpea kuin kuutamon paiste. Pienen puutarhan puitten lomitse se loisti kuin ilmassa häilyvä liekki valaisten lehdettömän pihlajan hoikat oksat. Mutta siihen se rajoittuikin.

-- Tuli autiossa talossa ... huih, katso! -- Roosa-neiti värisi kuin lapsi tarttuessaan kaksin käsin ystävänsä käsivarteen. Hänen silmänsä olivat kuin juotetut siihen häilyvään, kelmeään liekkiin.

-- Se ehkä heijastaa lyhdystä.

-- Vai lyhdystä, hätäili piika, katsokaa. -- Hän peitti lyhdyn hameittensa alle, ja tuli näkyi sittenkin.

-- Mutta eihän siellä voi olla ketään, puhui rouva, koettaen näyttää miehuuttaan. -- Avaimet ovat kaikki meillä, maalarit toivat menneellä viikolla.

-- Siitäpä juuri, kuiskaili piika. -- Kas kun leimuaa, nyt vilahti kuin varjo ohi...

-- Lähdetään, huokasi neiti tuskin kuultavasti. Hän ei itse päässyt liikkeelle, jäsenet olivat kuin jäätyneet!

Kapteeni oli ollut vanha eläkkeellään eläjä, siivo mies, vaikk'ei vailla omituisia vanhanpojan tapojaan. Oli peloittanut lapsia tuuheilla viiksillään ja ankaralla muodollaan, oli kauhistuttanut eukkoja uskonkiellollaan ja tyttöjä naurattanut ja kutkuttanut vapaapuheisuudellaan. Ja hänenkö rauhaton henkensä nyt liiteli vainajan asunnoissa ja poltti virvatulia yön pimeässä? Tiesi, mikä salaperäinen eläjä hän lie ollutkaan...

-- Mutta olethan lapsellinen, Roosa, meidän valistuneella vuosisadalla! --

Mutta samassa taas leimahti kirkkaaksi tuo sinervä valo, ja ikkunaan ilmestyi todellakin musta, muodoton varjo. Niin, niitä näytti olevan kaksi, ne liikkuivat siinä edestakaisin, milloin hämärtäen valoa, milloin vetäytyen syrjään. Taas tulivat esiin, sulivat yhdeksi, tuli tupsahti ja sammui.

Nyt oli rohkeus lopussa. Piika kiljaisi, hytkähti ja lähti vilistämään lyhty kädessä. Toiset jäljessä. Helmat hulmusivat pitkin rapakoita, vesi roiskuili korkealle, kastellen kasvoja myöten. Lyhty palvelijan ojennetussa kädessä heilahteli ja muodosti kummia kuvioita yön mustaa pohjaa vastaan: tuli siinä läähätti, sammui vuoroin, vuoroin liekitsi ja leimusi vauhdin viimassa. Juostiin tulisesti. Rohkeus oli poissa, poissa valistunut vuosisata, poissa järki ja varovaisuus: aave oli mielessä ja sydämessä kummituksen kauhu. Takaa maantieltä kuului kolinaa, hermot ärtyivät äärimmilleen; vauhtia lisättiin, talo oli lähellä. Pinnistettiin viimeinen ponnistus, hyppy poikki rapakon ja -- läiskäys...

Lyhty oli leimahtanut ja sammunut.

Se oli tapahtunut vouden veräjällä. Samassa ajoivat veräjälle naapurin isäntä ja vouti, jotka palasivat vistin peluusta. He löysivät ojasta kolme puolikuollutta, likomärkää naisihmistä ja hajanaisen lyhdyn.

* * * * *

Tätä juttua kertovat erityisellä mielihyvällä kylän herrat jokaiselle uudelle vieraille, joka ensi kertaa on muassa perjantai-iltoina heidän vistipöytänsä ääressä, kun rouvat ovat kotona odottamassa. He kertovat sen toiseen kertaan ja kolmanteen, ja nauravat aina yhtä herttaisesti, yhtä makeasti, ja joka kerta siitä kummitusjutusta saa kuulla hiukan uudemman toisinnon, entistään kuvaavamman. Ja loppu, arvoituksen selitys, se kerrotaan matalammalla äänellä, naurua pidättämällä, viittailemalla ja evästelemällä.

Maalaripojat, veitikat, olivat edellisillä viikoilla viimeistelleet kapteenin talossa muutamia siistimistöitä, joita tarvittiin uuden asukkaan varalle. Avaimet vietiin sitten kyllä voutiin, mutta poikaviikarit olivat ajoissa huomanneet, miten noita vanhoja lukkoja sai avaimittakin sen verran aukeamaan, että sisälle päästiin.

Kaupungissa ne olivat käyneet opissa, vekkulit, ja oppineet siellä ammatin sivultakin yhtä ja toista. He tiesivät, mitenkä ikäviä iltoja hauskaasti vietetään.

Työn lomaan he joivat joskus mielellään viinatilkan ja olivat pahoja pelehtimään kylän piikatytöiden kanssa. Mutta kun rapakoita ei ollut ja kun ulkona törmillä ja luhillakin kävi syyspuoleen kylmäksi istua, menivät he omia teitään yön aikaan pullojensa kanssa kapteeni vainajan keittiöön, sulki ikkunat, tekivät tulet ja huvittelivat mielin määrin. Väliin viekoittelivat pari piikatytöäkin lämmittämään liedellä kahvipannua.

Niin perjantai-iltanakin. Mutta lämpimässä innostuksessaan he olivat, varomattomasti kyllä, unohtaneet

hetkeksi välioven sulkematta, ja tuli leimusi tietysti akkunasta himmeänä, kalpeana ja kaameana yön pimeään. Mutta kuka sen nyt arvasi, että siitä sillä hetkellä juuri sattuisi kulkemaan ohii kylän hienoja, hermoheikkoja naisia, jotka säikähtivät heidän varjojaan, kun he hiljaa sukkasillaan pistivät pieneksi tanssiksi --?

Rouvat eivät kuulu kärsivän ensinkään tätä kummitusjuttua kerrottavan. Mutta siksi juuri herrat kertovatkin sen sitä maukkaammin ja innokkaammin.

HUONEMIES.

He olivat, äiti ja poika, tulleet Viertolaan eräänä syysiltana, eli äiti oli tullut ja kantanut viisivuorokkoista poikaansa riepukäärössä rinnoillaan. Kirkolta oli tullut, oli pyytännyt asuntoa joksikin aikaa Viertolan pirtissä, ja sinnehän tuo sitten oli jäänytkin poikineen huonemieheksi elämään, -- oli siellä jo vähilleen vuoden asuntoa pitänyt. Kesällä Marketta raateli kasakkana talon töissä, heinässä ja elonleikkuussa, talven kehräsi villalankaa kirkonkylän kauppiaalle ja keinutti kätkyessä lepävää poikaansa.

Ei niitä juuri siihen olisi viertolaisista kukaan kaivannut, kun kylliksi oli omankin talon väkeä niille ainoan pirtin pienille tiloille, mutta eihän niitä taas mikä hirvinyt siitä ruveta poiskaan ajamaan, minnepä nuo olisi ajanutkaan, ja vähän niistä sentään oli vastustakin. Äiti oli säveä ja hiljainen, aina myöntäväinen, istui äänetönnä nurkassaan ja kehräili omia aikojaan olematta kenenkään jaloissa, ja poikakin makasi siinä vieressä niin tasaisena ja tuppisuuna, ettei päästänyt kuin joskus ihmeeksi pahempaa älää. Ja oli siitä Marketasta aina apuakin; kun milloin tarvittiin neljäs mies nuotalle tai muualle ulkotöihin, hän oli aina valmis lähtemään, kunhan emäntä otti hänen Villeään sill'aikaa katsoakseen.

Yleensä eivät ihmiset olleet kovinkaan ilkeitä Marketalle, nuorihan tuo olikin vielä, raukka, hentoinen ja surullinen, niin että säälihtäkään ei häntä paljoa pilkata iljennyt. Emäntä se vain joskus sätkäytteli joitakin sukkeluuksia »vahingon sattumisesta», kun näet, vaikka suotta, pelkäsi, että isäntä ja muut talon miehiset miehet liikanaisella mielihyvällä katselivat Marketan hienohipiäisiä kasvoja ja tummahtavia silmiä.

Kun sattui joku kaukaisempi vieras talossa käymään ja kätkyeen viitaten kysäisemään, että kenenkä lapsi se tuo on, niin emäntä oli hyvin herkkä tokaisemaan:

-- Tuonhan se on meidän huonemiehen. Onhan sillä äiti ääressä, isästä ei taida olla tietoa.

-- Jottako lehdosta on löytänyt?...

-- Niin nuo sanovat sen pehkon juurelta varvikosta tavanneen, minä en tiedä...

-- Voipihan niitä sieltäkin tavata, kun niikseen sattuu.

-- Ja sattuuhan se, kun sattuakseen on, vahinko viisaallekin.

Mutta silloin Marketta nurkassaan aina nojautsi etukumaraan kätkyen yli -- sitä ei nähnyt, itkikö hän vai mitä teki, -- korjasi peittoa ja alkoi hiljalleen liekuttaa, laulellen kuiskailevalla äänellä:

»Nuku, nuku, nurmilintu, väsy, väsy, västäräkki.»

Lauloi sen kerran kertansa perään ja alkoi sitten taas rukkia polkea katsellen koko ajan nurkkasilmällä hellästi kehtoon ja pieneen eläjään siinä. Katsoiko tuo muuten vain noin vaistomaisesti siihen vai seurasiko ajatuskin noita silmän liikkeitä, sitä ei tiedä. Ajatteliko hän ehkä, että tuossa lepääät sinä minun onnettomuuteni ja onneni, minun köyhyyteni ja kurjuuteni ja ainoa kallis omaisuuteni, minun häpeäni ja minun alentumiseni, ja minun rakkauteni ja elämäni määrä. Ajatteliko hän ehkä, että mikä onkaan kerran tuleva sinusta, pieni peipposeni, kun varreltasi ylenet ja vuosiltasi vanhenet. Mikä on tuleva piian pojasta? Tuleeko sinusta mies,

joka kykenet arvokkaana ja suorana käymään kunnialla elämäsi läpi ja pesemään pois sen pilkun, minkä äitisi häpeä on syntymääsi leimannut, tuleeko sinusta mies, joka maksat äidin vaivat, itkut ja huolet ja annat hänelle vielä sen aseman ihmisten seurassa, jonka syntymäsi häpeä riisti piialta... Vai tuletko varttuneena ehkä kelvottomaan, kevytmieliseen sukuusi, tuleeko sinustakin viheliäinen raivaaja, joka elämän varjopolkua astelet, turmelet oman onnesi, kukistat minun toivoni ja tarvelet muita viattomia, niinkuin isäsi teki... Ajatteliko hän näitä vai eikö, kun polki rukkia, kehräsi villaista lankaa ja katseli hellästi lasta kätkyessä, vai tunsiko hän sen ainoastaan hämäränä sielunkuvana? Lapseen vain näytti siinä koko hänen sielunsa huomio alituisesti kiintyneeltä.

-- Olisi kai se Marketta miehen saanut hyvänkin, jollei kovin nuorena olisi vinon tielle eksynyt, puhuivat talon ihmiset toisinaan iltapuhteina, kun Marketta ei tupaan sattunut. -- Hyvinhän se on laatu ihminen, hiljainen ja työteliäs, ja näköpäästään siksi soma, että vertaista vain saapi hakea.

-- Ihan se on ollut niitä valikkotyttöjä aikoinaan ja on vieläkin. Se tuon lieneekin ojaan kaatanut. Piikako hän lie siellä kirkolla ollut, ennenkuin tuon lapsen teki?

-- Piikaihminen. Sitä minä toisinaan olen oudoksunut, että miksei tuo ole ruokkoa vaatinut keltään, tottapa se lapsen isä tuon olisi maksaa joutanut, kun ei vihille taipunut viemään...

-- Tokko tuolla siitä isästä lie kovinkaan vissejä tietoja, tokaisi silloin emäntä, joka aina oli kärkkäin Markettaa panettelemaan. -- Puhuvat, että se siellä yhden jos toisenkin kanssa on vesakoissa virunut ja luhilla lepäillyt, ketäpä se sitten ruokosta osaisi ahdistellakaan.

-- Ja vaikka olisi siitä ollutkin tieto, niin saattoi arastella kärjäjäinkäyntejä ja muita jutkuja, nuori kun on vielä ja ujo. Pesusen Hannuahan nuo isäksi hokevat, mutta menepäs niitä isoisia ja rikkaita siitä haastamaan ja vielä toteen näyttämään. Pakeni tänne salolle tyttöparka koko ympäristöönsä ja häpeätään, heitti ruokot ja muut.

-- Kovin se onkin noloksi mennyt ja surulliseksi, mutta tietääpä sen, kun maailma joka kolkalta hylkää ja häpäisee häntä...

Aamusta iltaan Marketta istui ahkerana rukkiaan polkemassa, ja aina kun kehruunsa oli saanut valmiiksi hän lähti niitä kirkolle viemään. Silloin hän puki pyhähameen ylleen, vyötti vyön solakan vartalonsa ympäri ja suki tuuhean tukkansa paksulle palmikolle. Sitä tehdessään hän katseli kuvaansa pienestä peilistä, ja talonväki näki hänen usein siihen hetkeksi jäävän seisomaan kuvastin kädessä. Tarkasteliko hän siinä hukkaan kuihtuvaa kauneuttaan, joka ennen oli ollut hänen ylpeytensä ja hänen vallattoman uhkamielisyytensä aiheena, ja ajatteliko, että olisipa siitä voinut nauttia kauemmin ja nauttia paremmin? Kenties hänen mieleensä muistuvat ne onnelliset tyttövuodet, jolloin hän iloisena lintusena viserteli töitä tehdessään ja kaikissa kylän kekkereissä oli kaikkien suosima kukkanen, jonka ympärillä aina poikia monittain liehakoi, vaikka hän olikin vain köyhä piikatyttyö... Kenties hän mietti sitä onnea, mikä hänenkin osakseen olisi voinut tulla, jos hän ajoissa olisi ymmärtänyt suostua niihin, jotka hänellä silloin olivat miehiksi tarjolla, eikä olisi vallatonna antautunut vaaran tielle ..., jossa hän menetti onnensa, iloisuutensa, kauneutensa, kunniansa -- kaikki. Kenties hän kuvastin kädessään siinä kaihoili sitä elämän haaksirikkoa, johon hänen kauneutensa oli hänet syössyt... Kenties. Sillä entistään murheellisempänä hän heitti peilin kädestään, käveli vielä kehdon luo, jossa lapsi rauhassa lepäsi, kohenteli sen vuodetta ja lähti.

-- On sillä vielä vanhoja metkujaan jäljellä, koreilua ja ylpeilyä, puhui emäntä viitaten Marketan kuvastintarkastukseen.

-- Mutta onkin sillä silmät, jottei toisella, vastasi isäntä ähmästäänkin eukkorahjustaan pistelläkseen.

-- On sillä -- lutsukalla...

Illalla, kylältä palattuaan, oli Marketta useimmiten vielä entistään alakuloisempi ja surullisempi. Hän oli tavannut entisiä, onnensa aikaisia tuttavita, oli taas saanut kärsiä pilkkaa ja nöyryytystä ja tunsi itsensä vielä entistä hylätymmäksi, vielä entistä yksinäisemmäksi, vielä entistään viheliäisemmäksi. Silloin hän astui kiihkoisesti kehdon luo, jossa se ainoa lepäsi, jota varten hänen enää kannatti elää ja joka oli hänen ainoa omaisuutensa ja ainoa turvansa, nosti hellästi pojan rinnoilleen ja ruokki sitä siinä katsellen käsivarrellaan lepäävää pienokaista tavattoman hellästi, lempeästi ja rakkaasti. Silloin hän tunsi, että vaikka kaikki maailmassa häntä vastaan nouskoon kukistamaan häntä vieläkin suurempaan kurjuuteen ja häpeään, niin onpa jäljellä aina yksi toivo ja yksi tehtävä...

Kun hän oli taas lapsen kehtoonsa laskenut ja peittänyt, soudatteli hän sitä uneen tuuditellakseen, ja katse lepäsi lakkaamatta pienokaisen viattomilla kasvoilla. Ja vaikka poika oli jo aikoja nukkunut, hän soudatti sitä siinä vielä kauan aikaa, laulellen hiljalleen omituisen surunvoittoisella äänellä uudelleen ja yhä uudelleen:

»Nuku, nuku, nurmilintu, väsy, väsy, västäräkki...»

Hän lauloi hyvin hiljaa, tuskin kuuluvalla äänellä, mutta siinä äänessä oli sittenkin sellainen sointu, siinä kuvastui sellainen vieno, lämpöinen rakkaus ja alttiiksiantavaisuus, että se pakostakin vaikutti kaikkiin Viertolan tuvassa olijoihin. Heidän puheensa katkesi, heidän raikas naurunsa väsähti, yhdessä kohdin he istuivat kauan, äänettöminä ja hartaina kuunnellen tuon yksinäisen huonemiehen hiljaista hyräilemistä nurkassaan. He tunsivat siitä soinnusta, että siinä nuori onneton äiti tuuditti lepoon lehtolastaan.

VIELÄ SIIHEN MITÄ RAKKAUTTA...!

Kolmatta vuotta se jo Jehu apteekkarilla oli. Pienestä poikaressusta asti hän oli kasvanut patruuna-vainajan konnalla, ja kun hänet sitten, pariinkymmeneen päästyään, huomattiin toimeliaaksi ja luotettavaksi mieheksi, oli nuori patruuna ottanut hänet kaupunginrengikseen, -- hevosta hoitamaan, katua lakaisemaan ja juoksemaan apteekkiherrojen asioilla. Juho hänen nimensä oikeastaan oli, mutta reviiisorit olivat hänet Jehuksi ristineet, hän kun oli koko veitikka tohtorin piikoja riiailemaan.

-- No jo se on täysi Jehu, he hänelle ilveilivät, -- kun kaupungin pulskimpia tyttöjä alkaa kopistella.

-- Mutta eipä paljon mies uskaltanut niihin katsellakaan, kun maalta moukkana tuli! Nyt se vain jo tohtorin silkkihuivi-, juppahame-piikojen kanssa kynkitysten kulkee.

-- Nehän, näetsen, hyvin soveltuvat yhteen: apteekkirenki ja tohtorin piiat, -- molemmat kuuluvat lääketieteeseen.

-- Ja terveydenhoitoon. Heistä sitten potra pari tulee!

-- Mutta minkä se Jehu niistä kolmesta ottaa? Tiinanko? -- Pulskaa ovat kaikki.

-- Ottaa kaikki kolme, niin piisaa!

Silleen ilveilivät roviisorit ja muut apteekkiherrat Jehulle, kun tämä milloin kantoi sisälle puita tai vettä tahi muuta apteekissa puuhasi. Jehu se vain myhähteli sanoen: »Jo ne on leikkisiä nuo roviisorit! Mitä minä niistä letsukoista...!»

Mutta kumminkin hän aina sunnuntai-iltoina asteli uljaasti pitkin katuja verkatakissa ja varsianturoissa, talutellen kynkästä milloin mitäkin tohtorin piioista, ja apteekin sivu marssiessaan hän hymyili veitikkamaisesti sille roviisoreista, jonka vuoro oli olla sisässä ja joka yksin ikävissään apteekin ikkunoista katuliikettä katseli.

Eräänä talvipäivänä Jehu astui hyvin mieltäväisen näköisenä apteekin varastohuoneeseen, jossa apteekkarikin silloin oli. Heti huomasivat herrat, että miehellä oli jotakin sanottavana, kun niin vakavissa ajatuksissa kulki.

-- No, mikä nyt Jehun sydäntä painaa? Puhu pois, kehoitti muuan.

-- Rukkaset lie poika parka tohtorin piioilta saanut, virkkoi toinen.

-- Eihän toki kaikilta, lohdutti kolmas.

Mutta hämillään ja lakkiaan pyöritellen Jehu kääntyi apteekkarin puoleen:

-- Minä tuota lähdin kysymään ... pistäysin ... että paniskohan se patruuna hyvin pahaksi, jos tuota minä niinkuin kesken vuoden...

Kesken jäi lause.

-- Mikä päähäsi nyt on pistänyt? Pois palveluksestako pyrit? kysyi kummissaan apteekkari.

-- Niinhän minä sitä olen vähän tuumailut, että jos ei patruuna pahastuisi...

-- Mistä sinä nyt niille tuumille olet tullut? Tuskin toivonetkaan muualla missään saavasi helpompaa työtä, ja mitä palkkaan tulee, niin voisihan sitä vielä lisätäkin, sillä olen sinuun tyytyväinen enkä pidä muuttelemisista.

-- Enhän minä muualle palvelukseen... Itsekseni olen aikonut ruveta elämään.

-- Itseksesi! Yksinäinen, tyhjä mies!

-- Yksinkään en aivan... Tuumat olisi, että jos akan ottaisi. -- Melkeinpä punaisiksi karahtivat Jehun ohimot ja posket. Lakkiinsa hän pää kenossa katseli.

-- Vai akoittua aiot! huudahtivat herrat melkein yhteen ääneen. -- No kenen sinä niistä kolmesta ... Tiinanko?

-- Täältä se olisi puheissa Kiviniemen puolesta, jos vain patruuna...

-- No koska sinulla niin vakavat aikomukset on, niin enhän minä tahdo estellä, sanoi apteekkari. -- Joko sinä kuinka pian pois pyrit?

-- Niin sitä on arveltu, että ehkä ensi pyhänä kuulutettaisiin, -- tai vastako toisena.

Epäillen Jehu katseli patruunaa kulmain alta. Suoraan ei kehdannut, kun siinä kaikki irvistelivät...

-- Heitähän se nyt toiseen! Eihän tässä niin kiirettä liene. Mutta onnea vain toivotan! -- Patruuna hymyili ystävällisesti ja meni toiseen huoneeseen.

Nytkös rupesivat roviisorit utelemaan, oikeinpa hätistelivät Jehua:

-- No sinä Jehu olet, kiusasivat he. -- Tuota päätä vain naimisiin, edeltäpäin mitään virkkamatta!

-- Ja mihin se semmoinen kiire on? Eihän lie vain oravan poika matkassa?

-- Milloin sinä jo Kiviniemessä olet ehtinyt kuupittaa?

-- Enhän minä siellä vielä ..., sai Jehu vastanneeksi. -- Tapani-eno sitä minulle puhui, ja jo se oli sitä Kiviniemessäkin esiteltyt, että minut kotivävyksi hankkisi.

-- Ja sikseenkö tohtorin Tiinan heititkin?

-- Uusi lintusipa vasta komea lienee!

-- Mikä nimi?

-- Kuinka vanha?

Niin ne herrat kysymyksillään Jehua hätyyttivät, ettei hän paljoa vastata ehtinyt.

-- Liisa-niminen se... Parisen kymmenissä kuuluu olevan, tokaisi hän kumminkin väliin.

-- Minkä näköinen se on? Tummako vai vaalea?

-- En minä häntä niin tarkoin tiedä.

-- Et tiedä? Tottapa se komea tyttö on.

-- Tottapa se komia... En minä häntä vielä ole nähnyt.

-- Et nähnyt! -- Sekös herroja ihmetytti. -- Et nähnyt morsiantasi! Kuinka sinä sitten saatat häntä tuntea ja rakastaa?

-- Hyväluontoiseksihan nuo tuota hokevat, eikähän siihen mitä rakkautta... Jo ne on leikkisiä nuo herrat! -- Jehu hymyili ja meni ulos, pilaksi kun herrat hänen naimisensa tekivät.

Sitä ne eivät herrat kummastelleet, että Jehu omilleen pyrki. -- Tukulatahan se on toisen orjana olla. Eikä sitäkään, että hän naimisiin aikoi. Tunsivathan he kaikki, kuinka ilottomat usein poikamiehen päivät ovat: ei häntä, hänen töistään päästyänsä, armaan syli odottele, ei lievitä hänen ikäviään eikä huoliaan oman, hellän naisen hempeys, ja kylmäksi jääpi vuoteellakin hänen kylkensä. Mutta sitä ne herrat ihmettelivät, kun ei Jehu sanonut morsiantaan rakastavansa eikä tuntevansaakaan.

-- Joko ne ensi pyhänä kuuliaiset pidetään? kysyi viikkoa myöhemmin muudanna aamuna eräs roviisoreista Jehulta, kun tämä tulta apteekin uuniin teki.

-- Ensi pyhänähan ne ..., vastasi Jehu vähän ujostellen.

-- Kai olet jo Kiviniemessä käynyt henttuasi katsomassa.

-- Ei siitä kiviniemeläisten kanssa tolkkua tullutkaan.

-- Vai jo ne hommat ovat lopussa!

-- Miten sinulla sitten ensi sunnuntaina kuuliaiset on?

-- Kuka ne kaupat purki?

Taasen utelivat Jehulta kilvan herrat lääketaikinaa vanutellessaan ja pulloja punnitessaan.

-- Niin tuota se Tapani-enokin arveli, että kun siellä vielä molemmat vanhukset elävät, -- eikä kuolemastakaan ole tietoa, ja kaksi poikaakin kuuluu olevan, niin sattuisi appiukosta tai muista vielä vastuksensa saamaan. Ja se jo kävi Kiviniemessä peruuttamassa.

-- No siinä minun uneni! Mutta miten nyt kuuliaistesesi käypi?

-- Nyt on, näettesen, puheessa ottaa eukko tuolta Olhavan kylästä. Siellä on talo, toista paljon vauraampi, eikä elä enää kuin muori, sekin jo kuolemata tekee. Ei velimiehiä, ei muita. Heti isännäksi pääsee.

-- Se on Jehua! Äsken tytön kihlasi -- hylkäsi -- ja nyt on jo toinen onnessa. Kovin sinä Jehu aloit hätäillä.

-- No se kun niin kerran tuli patruunan kanssa puhutuksi...

-- Entä minkälainen nyt olhavalainen henttusi on? Oletko häntäkään nähnyt?

-- Kävinhän minä siellä menneen yön seudussa. Roteva ihminen ... ja viisissäkolmatta. Työtä julma tekemään, vaikka vähän äkäiseksi haukkuvat.

-- Vai äkäinen! Mutta siitähän sinä Jehu ikuisen ristin saat! Heitä jo ajoissa!

-- Kyllä minä yhden akan hoidan. Jos kovin sydämiköksi rupeaa, niin heilautan köyden päätä. -- Jehu oikaisi suoraksi kookkaan vartensa.

-- Siinä miestä! Jota rakastaa, sitä ruoskia aikoo. -- Vai etkö olhavalaisista morsiantasikaan rakasta?

-- Rakast... Pyhyh! Vielä siihen mitä rakkautta tarvitaan! Eihän sitä näin talonpoikaisissa... -- Jehu yritti jo tuskaantumaan, kun ne herrat myötään siitä rakkaudesta jankuttivat. -- Siihen rakkaudet ja muut ..., höpisi hän vielä ulosmennessään.

Ja seuraavana sunnuntaina kuulutettiin pyhään avioliittoon »toimellinen ja siivo renkimies Juho Heiskanen, tästä kaupungista, ja neitsyt, kunniallinen ja siveä talon tytär Kaisa Kokkonen maaseurakunnan Olhavan kylästä».

Kolmen viikon perästä kirkosta palattuaan Jehu korjasi arkkunsa apteekkarin pirtistä, heitti jäähyväiset patruunalle, reviisorille ja piioille ja istahti rekeen morsiamensa viereen, joka sillä välin kadulla hevosta piteli.

-- Ja noin vain ilman rakkautta, mutisi itsekseen se roviisoreista, jonka vuoro sinä pyhänä oli apteekissa olla ja joka yksin ikävissään sieltä ikkunasta heidän lähtöään katseli.

* * * * *

-- Kas Jehu, ja ihka elävänä, huudahti eräs apteekkiherroista, kun turkkipäällinen mies ovesta astui ja laski pullon ja paperin tiskille. -- Oletko sairas, vai eukkosiko?

-- Anoppihan se vielä kuolemantekoaan jatkaa, vastasi Jehu, lunta saappaistaan kolistellen.

Kaksi vuotta oli kulunut siitä, kun Jehu Olhavaan läksi. Patvinut hän oli hiukan ja muutenkin isännöitynyt. -- Mutta herrat olivat entisellään. Joku vanhempi vain oli poissa, joku uusi sijassa. Muudan oli poskiparran kasvattanut, toiselle, ennen parrattomalle, olivat viikset versoneet.

Herrat kyselivät Jehulta hänen elämäänsä ja vaiheitaan. -- Pian siitä oli eukolta liika korskeus laimistunut... Poika oli heillä jo vuoden ikäinen, toinen tekeillä... Maa oli nyt hyvässä kunnossa, vaikka se Jehun taloon

tullessa olikin ollut huononlaisessa hoidossa akkaväen käsissä.

-- Mutta eikö ne herrat lähde meillä käymään, esitteli Jehu. -- Ei tätä ole kuin yhdeksän virstaa; pian minä oriillani teidät sinne nakkaan, ja taas takaisin.

Mielelläänhän ne toki herrat lähtivätkin, kaksi heistä kun oli irti sinä iltapäivänä. -- Kun Jehu oli kaupungissa ostoksensa ostanut, hän ajoi apteekin edustalle, roviisorit istuivat rekeen, ja raikkaassa talvi-ilmassa he ajaa karauttivat leikkiä laskien ulos kaupungista.

Jehun talon uudella puolella, lämpöisessä vierastuvassa he kohta istuivat ja juttelivat. Ropsa emäntä kahvin keittoa puuhasi.

-- Näin vapaa ja onnellinen on nyt elosi, virkkoi roviisoreista toinen. -- Ja me siellä yhä saamme päivät päästään vieraan tiskin takana juoksennella.

-- Miksette ota eukkoa ja rupea kotivävyksi taloon, kuten minä, kysäisi Jehu.

-- Ei se meille näy sopivan, eikä sitä valittuakaan tunnu löytyvän.

-- Mitäpä hänestä niin paljon valitsee. Ottaa porauttaa yht'äkkiä -- siinä se temppu.

-- Niinhän se tuntuisi, mutta...

-- Mutta mitä? Ottaa eukon mistä saapi.

-- Aivan oudon, tuntematta ja rakastamatta häntä. Niinkö?

-- Niin, miksei? -- Niinhän ne meikäläisetkin tekevät.

-- Ja hyvin menestyvät rakkaudettakin?

-- Hyvin. Vielä siihen mitä rakkautta...!

Jehu istui kätkyen laidalla ja hypitti hymysuin käsiensä välissä tervettä poikaansa.

Onnellinen hän oli, ja hän tunsu sen täydelleen.

KUUN PIMENEMINEN.

Pohjoisesta puhalsi jäinen viima, virtasi vihaisena pitkin katua, ja kun se ei seinänvierustoilla päässyt täyteen vauhtiinsa, niin puski torin paikoilla kahta äkäisempänä kiukkuaan ja puri terävästi.

-- Onpa oikein tulipalopakkanen, sanoivat tuttavat tuttavilleen, kun kadulla vastakkain sattuiivat ja tavanmukaisesti arvelivat, että piti jotakin lausua.

-- Niinpä puree kuin puukon kärki.

-- Mutta niikseen se olikin hiki mätäkuun kuumuudessa.

-- Sen se nyt kostaa.

Kauaksi he eivät jääneet siihen juttuamaan, eihän sitä mikä semmoisessa säässä. Kohauttivat hartioitaan, joita vilu ahdisti, vetäisivät kaulan lyhyeksi, solauttivatpa leuankin takin kaulustan alle ja jatkoivat kiireistä kulkuaan. Kenellä turkit oli, se koetti kiireesti kohauttaa karvaista kaulusta korvilleen ja painautti sitten taas käsivarret syvemmälle hiain sisään, eikä hänellä siinä ollut hätääkään. Mutta ne, joilla ei ollut turkista haaraa, kärvistelivät kylmissään ohkaisissa päällystakeissa; harppasivat pitkään ja tiheään narisevalla tantereella ja varastivat tuon tuostakin toisella jalalla, kun eivät suorastaan juosta viitsineet. Vuoroin toisella, vuoroin toisella kädellä he painahuttivat korviaan, mutta nykäisivät pian taas kätensä pois siitä korvallisesta ja pistivät ne takin taskuun niin syvälle kuin suinkin. -- Hevoset nurkissa seisoivat paksussa kuurassa ja arastelivat kuolaimiaan, ja issikkapojat siinä vieressä kävelivät edestakaisin, lopsuttivat jalkojaan vastakkain ja korjasivat usein hevosen lointa samalla lämmitellen käsiään hevon lämpöisessä ihossa. Väliin tarrasivat kiinni toisiinsa ja ponnistelivat hetkisen rakkaassa sylipainissa.

Illan suussa helpotti viima, mutta eipä lauhtunut ilma. Taivas oli kirkas ja kylmä, pakkanen oli kuiva ja salainen, se uhkasi kerrassaan pitkittä kidutuksitta jäädyttää siihen yhteen paikkaan, jos ken hetkeksikään seisomaan jäi. Vähäksi kävi liike kadulla, issikat vain ajelivat siellä, sen tuhannen kyytiä porauttelivat, ja niistäkin moni ohjasi ennen aikojaan koninsa kotiin.

-- Tuohan se oli vietävää, kun piti sattua moinen sää, ja juuri oli aikomus kävellä tyttöjen kanssa kuun pimenemistä katsomassa. -- Niin tuumaili Ero, kun kahdeksaa käydessä puoli juoksua riensi alas Aleksanterinkatua. -- Olisi tämä nyt kyllä kirkasta säätä, taivas selvä kuin peili ja kuu kuin juusto, mutta eihän ne tytöt varsinkaan hirveä lähteä tämmöiseen ilmaan ulos, eikä täällä kauan tee mieli ilman aikojaan kärvistellä miehisenkään miehen. Hitto kun selkääkin kylmää, ja eivätkö nuo liene korvat jo selvässä jäässä, koska noista ei enää tiedä mitään ... niin on, kuin ei olisikaan koko korvia. Mutta mikäpä niitä osaa koetellakaan vantuttomin käsin. Jokohan pitänee katkaista taival ja pistäytyä johonkin kapakkaan ..., vaan eipä taida viitsiä, painaa häntä yhteen kyytiin, niin tuosta kerralla pääsee.

Eero painoi menemään hyvää vauhtia, ja kun pääsi Heikinkadun puistoon, jossa taas viima vapaasti kävi, juosta hilkkasi hän aina kolmisen askelta yhteen kyytiin, ja niin taas käveli väliin. -- Ihanhan kangisti suunpieliä, ja harvat parranhiuteet ylähuulessa olivat yhtenä tönkkönä jäässä. Mutta tuossahan tuo olisi jo talokin. Kun häntä vähäisen matkaa vielä kärsisi nousta vastamaata Vladimirinkatua, niin pääsisihän sitä lämpimään. Siellä perillä hän ei olisi milläänkään koko pakkasesta, sanoisi vain, jotta raittiinlainen on ilma, muuten selkeä ja kaunis. Vielä hän ne tytöt sieltä ulos puijaisi ja nauraisi sitten, kun viluissaan inuisivat... Mutta jos ne juuttaat eivät sattuisikaan kotiin ja pitäisi taas lähteä yhteen puuhkaan takaisin viiltämään ... paleltuisihan ne jo silmätkin päästä. Se olisi joutavata, jos ei Almakaan... Mutta tottapa ne nyt kotona ovat, olihan sitä jo puhettakin vähän, ja eivätpähän ne kauas ole tarjonneet juosta... Senkin vietävätä se sentään olisi, -- no, lämmitellä pitäisi sitä sittenkin pikkuisen aikaa, -- ja missäpä ne ovat kuin kotona.

Nyt oli hän jo ovella, -- siinä hän nyt seisoi ja soittaa, helistellä. Ja nyt piika peeteli ei tule avaamaankaan ... painaapa häntä toisen kerran, oikein emäheläyksen... Ka jo, jo tulee toljana, ka, nyt ei löydä avainta...

-- Onko täällä herrasväki kotona?

-- Eivät ole.

No nyt sen päätti. Siinä hän nyt seisoi, ja piika hoppuili ovea sulkeakseen, kun kylmä, raaka ilma vastaan tunki.

-- Missä ne ovat? Eikö ne tulekaan?

-- Vasta lähtivät.

-- Eikä ketään kotona?

-- Ei muita kuin Alma neiti, hänkin vähän sairaana.

Ähäs, jopa kerran nykäisi sittenkin. Alma yksin. -- Liekö pahastikin sairaana. Pistäyn vähän sisälle ... asiatani ajamaan ... lämmittelemään hetkeksi.

Sisälle meni Eero, ja suloisesti sieltä lämmin lehahti vastaan; piika jäi ovea sulkemaan ja katseli vähän kieroon tuota väkisin pakkautujaa, jotta tuopa vasta tollo lie. -- Saattoihan se olla hiukan tukkeumisen näköistä, arveli Eerokin takkia riisuessaan, mutta mikäpä siihen ilmaan ... ja kun puhettakin oli ollut, kyllähän Alma tiesi...

Eikä Alma ollutkaan pahasti sairaana, vilustanut vain oli päivällä pikkuisen ja päätä särkenyt, nyt se oli jo melkein ohi. Mutta kumminkin hän oli -- selitti hän Eerolle tervehdyksen jälkeen -- päättänyt pysyä huoneessa sen iltaa, kun vielä hiukan hervotti. Hauskaa oli, että Eero sattui siihen juuri tulemaan pakinata pitämään, sillä yksin kun oli, kävi aika pitkäksi, ja hän oli siinä hämärässä ollut jo vähän surullisella tuulella.

-- Ja tästä ikkunasta me näemme kuun pimenemisenkin ihan selvään. Kas kun se nyt onkin kirkas ja täysi, himmentää tähdetkin ympäriltään. Mihin aikaan se alkaakaan pimeneminen?

-- Yhdeksän ja kaksi minuuttia se vasta... Ehkä olette väsynyt ja tahdotte jo aikaisemmin mennä levolle. Älkää minun tähteni valvoko ... pistäydyin vain hetkeksi lämmittelemään.

-- Ei, ei. Olen nukuskellut pitkin päivää, istun mielelläni tässä, nojaan tuohon sohvan nurkkaan. Siihen näkyy kuukin ihan selvästi, akkunan ääressä voisi vetää.

-- Mutta kun on valoa sisällä, niin ei näe hyvästi ulos.

-- Lampun voimme sitten siirtää edemmäs, mutta vielähan ei ole mitään katsottavaa puoleen tuntiin. Käykäähän istumaan.

Siinä he puhelivat hetkisen. Alma kertoi, että heiltä kaikki muut olivat lähteneet syntymäpäiville jonkun sukulaisen luo; mutta kun siellä kai tulisi olemaan isompi seura, niin Alma ei viitsinyt lähteä, vaikka hän olisi juuri jaksanutkin. Myöhäiseen aina vetää isoissa seuroissa, ja ikäväksi niissä käypi. -- Eero sanoi huomanneensa, ettei piika olisi mielellään suonut hänen tulevan sisälle, estellyt oli ja Almaa oikein sairaaksi sanonut, jotta häntä ilman pakkasta olisi hyvin epäilyttänyt koko tulo. -- Tuo oli piian puolelta hyvin luonnollinen heikkous, selitti Alma; pieni anteeksi annettava viekkaus. Hän näet kai oli toivonut isäntäväen poissa ollessa pääsevänsä ulos omien tuttaviansa pariin ja pelkäsi nyt vieraan tullessa, että pitäisi jäädä teetä keittämään. -- Ei millään muotoa Eero sitä tahtonut, että hänen tähtensä palvelijan harvoin sattuva vapaus sitoutuisi, ja naurahdellen he päättivät molemmat, että piika menköön omiin iloihinsa, he eivät välittäisi koko teevedestä.

Puhetta punousi pitemmältäkin. Eero kun oli maalainen ja nuori, niin hän oli hieman ujo ja arka, ja sentähden olivat talon neitokset, pääkaupungin ilmassa kasvatetut, aina toisinaan vähin veistelleet hänen kömpelyyttään, mutta pitivät muuten paljon hänen suorasta luonteestaan. Eikähän se kumma ollut, jos Eerokin hyvin viihtyi tyttösten parissa, Alman varsinkin -- eipä niitä ole Helsingissä ylioppilaalla naistuttavia kovinkaan valita. Hyvinkin se tuntui hauskalta nyt, kun kerran kahden kesken pääsi pakinoimaan, -- mutta samalla tuntui sekaan vähän oudoltakin ja tukalalta.

Tyttö olikin kerrassaan miellyttävä, kun noin nojaavassa asennossa lepäili siinä sohvan nurkassa hieman väsyneenä ja hervotonna ja hienoilla hoikkasilla sormillaan hypitteli rannerengasta sylissään. Hitto kun oli sulavan mallinen! Pehmoinen villavaippa kierteli taipuisana solakan vartalon notkelmia ja valahti lanteilta

syrylle; jalka polki pehmoisesti jotakin vallatonta tahtia. Pää oli vähän taapäin vaipuneena, puhuessa vain sujahti sorea kaula suoraksi. Silmät hän piti viekkaasti puoliummessa, niin ettei niistä saanut selvää, mitä ne miettivät; kasvot olivat hiukan kalpeat, mutta sitäpä sirommilta ja valkoisemmilta ne näyttivät.

-- Kerrassaan miellyttävä, tuumi Eero ja jäi joskus kesken sanan äänettömäksi katselemaan. Elävä taideteos. -- Puhe ei tahtonut Eerolta oikein luistaa, mutta ainahan sitä piti koettaa jotakin sanoa, jutella aivan tavallisia asioita, vaikka ne siinä tilaisuudessa tuntuivatkin hyvin tyhjiltä ja tyhmiltä. Tyttö vastasi verkalleen, hienoisella, levollisella äänellä, mutta silmät, ne kun joskus vilahtivat, niin niissäpä vasta oli senkin tuhannen peli ja ilve, niistä tuntui singahtavan tultakin, aivan tyynen kuoren alta.

Eero kävi hajamieliseksi, hänen oli toisinaan melkein paha olla tuota kuvaa katsellessaan. Hän koetti pysytellä vapaana, koetti jutella ja laskea leikkiäkin, koetti toisaallekin katsella, mutta ei saanut silmiään erilleen tuosta työstä, siihen vain piti tirkistellä, ja taas katkesi puhe.

-- Mitä joutavia, oliko hän hypnotiseerattu vai mikä ihme... Eero nousi äkkiä, melkein äkäisesti, käveli akkunan luo ja taas takaisin, katsoi kelloaan rauhattomasti useita kertoja peräkkäin ja istahti taasen.

Sama juttu. Silmät olivat kuin naulatut siihen sohvaan.

-- Joko kohta alkaa olla aika kuun pimetä? kysyi Alma, kohahtaen hiukan sohvassa.

-- Ei se vielä ... tai kohta on, viiden minuutin perästä ... tai neljän. -- Eero katseli kelloaan oikein tiukasti!

-- Pitäisi katsoa kuuta kiikarilla. Salin pöydällä se on kaukoputki luullakseni.

-- Istukaa, kyllä minä käyn hakemassa.

-- Löydätteköhän te?

-- Löydän, varmasti.

Mielellään meni Eero toiseen huoneeseen, jos minuutiksikaan, vapautuakseen tuosta omituisesta vetovoimasta, -- mutta mielellään hän taas palasikin. -- Hiljaista oli koko talossa, seinäkello vain kävellä napsutteli tasaista tahtiaan, ja joskus paukahtivat nurkat pakkasessa. Harvoinpa ulkoakaan helähtivät ohiaajan kulkuset tai naukui kitisevä lumi jalkamiehen kadulla kiirehtiessä. Sisällä oli kaikki äänetöntä, ei siellä ollut elävää henkeä muuta kuin he kahden.

Eero toi kiikarin salista, katseli sillä itse ensin akkunasta ja ojensi sen sitten Almalle.

-- Eipä täältä todellakaan hyvästi näe, kun on valo noin lähellä.

-- Siirrätkö lampun tuonne etäämmälle?

-- Niin siirtäkää, pienentäkää liekkiä ja pankaa vielä varjostin eteen.

Puolihämärä oli nyt huone, kuu vain paistaa loimotti sisälle. Nyt se tyttö vasta oli soman näköinen, kun muodot ja varjot noin melkein sulivat toisiinsa himmeäksi, ärsyttäväksi kuvaksi. -- Eero siirsi tuolinsa akkunan viereen, asettui melkein selin tyttöön. Ja niin he katselivat kauan aikaa ääneti kirkkaalle taivaalle, katselivat, kuinka kuun syrystä vähitellen lähti kappale kulumaan, aina suurempi ja suurempi, ikäänkuin siitä olisi näkymättömällä taltalla hierretty hienoja viipaleita tai niinkuin jokin happo olisi syönyt ohkaista levyä. -- Olihan se tuo nyt katsottavaakin noin juhlallisessa äänettömyydessä! Eerosta tuo tuppisuus oli ihan naurettavaa, mutta mistäpä hän otti siinä keskustelunaiheenkaan, pää tuntui ihan ontelolta, ei sanaakaan

löytynyt varastosta. Ruvetako selittämään tieteellisesti, kuinka toinen kiertotähti... Hiiteen kiertotähdet! -- Mutta eipä tahtonut uskaltaa kääntyäkään, silmät eksyvät ja takertuvat taas siihen sohvakuvaan... Mutta näinkin tuo selin on typerätä -- ei...

Eero hypähti taaskin äkkiä, käveli pöydän luo ja asettui äskeiselle paikalleen Alman viereen, joka vielä nojasi entisessä asemassa kiikari silmillä.

-- Onhan tämä kummaa katsottavaa, vajaalaitasta kuuta.

-- Eikö ole sitten?

-- Miksei, varsinkin tämmöisessä juhlallisuudessa...

-- No niin, jutelkaa jotakin.

Tavallinen asiahan se oli, mitä Alma sanoi, mutta minkä tähden nuo silmät taas noinikään suikahtivat. Ja minkä tähden tuo käsivarsi noin kaarevasti koukertui, jättäen varren vaipan alle selvemmin näkyviin, minkä tähden tuo jalka noin vallatonna keinui, ja puolihämäräkö sen kaiken teki noin salamiellyttäväksi ja viekoittelevaksi. Eihän se Alma muuten nyt mikään niin kumma otus ollut... Oliko hän, Eero, hermoheikko, vai miksi hän tuntui nyt noin levottomalta, mikä häntä ärsytti? Ja miksipä ei tyttököön sanaakaan virkkanut, oli kuin kiusoillaan noin vaiti, noin levollinen, noin liikkumaton. Eeroa hervotti, melkein vapisutti. -- Jospa tyttö sanoisi sanankaan, tahi jos itse keksisi jotakin järkevätä...

-- Ei se ole vielä puoleksikaan pimennyt.

-- Ei hetikään. -- Tyttö laski kiikarin syliinsä ja katsoi Eeroa. -- Onko teillä kylmä?

-- Mitä hulluja ... päinvastoin. Miksi niin? -- Hyvinhän täällä on lämmin.

Eeron ääni näet oli värähtänyt. Huomasi hän sen itsekin, ja sitä kai se oli tyttökin tarkoittanut, mutta miksei sanonut... Hm. Noin vain istui levollisena, pää kenossa ja katseli puoleksi suljetuin silmin viistoon Eeron ohi ulos. Sopi se siitä näkemään Eeronkin, mutta ei siitä tiennyt, katsoiko se häntä vai eikö. -- Mutta hurmaava hän oli, kun häntä noinikään kiireesti katsahti yhdellä silmäyksellä koko vartaloa pitkin, ihan lumoava. -- Kummallista! Siitä äskeisestä pakkasesta olostakaan ne vielä Eeron posket paloivat ja korvat kuumensivat ja veri noin kiireesti virtasi. Tuntuipa melkein, että häneltä itsestään voisi käsivarsi oieta tempaamaan tyttöä vyötäreiltä kiinni ja nykäisemään rintaansa vasten. Olisikohan se sittenkin yhtä äänetön ja liikkumaton ja levollinen, ja pää hänen olallaan noinikään kenossa... Ei, siinä ei ollut hyvä istua, taas Eero lähti mitteleämään lattiata edestakaisin. -- Poskia poltti ja selkääkin kuumotti, -- tautiko lie ruumiissa.

-- Jopa se alkaa olla kuu niinkuin turkkilaisen vaakuna.

-- Mutta eipä toinenkaan laita ole aivan pimeä.

-- Ei, vaskenkarvaiselta läpikuultaa.

-- Istukaa ... miksi te olette noin rauhaton?

-- Enhän minä juuri rauhatonkaan... Kuka siellä kulkee keittiön ovesa?

-- Ei meidän ovissa kuljettu.

Missä ovesa lie kuljettukaan, mutta sitä Eero oikein säpsähti. Kävi taas istumaan ja oli puolipimeässä

albumia tähtäilevinään. -- Olisivat ne saaneet toisetkin olla kotona, tuumi Eero, näin kahden kesken hän jäi niin tyhmäksi ... tottumaton oli. Peto, kun ärsytti tuo tytön olo siinä vieressä; tyynenä se istui kuin kirkossa, mutta mielessään Eero oli kuulevinaan, kuinka sydän hänelläkin raivoisasti tykki, juuri kuin hänellä itsellään, ja henki läähätti; oli tuntevinaan sen kuuman hengityksen lehahtavan ihan omalle hipiälleen, oli näkevinään hienon kuumeenpunan leviävän tytönkin ohimoille ja liekkiä leimuavan sen silmistä. -- Taudin jälkiähän se saattoi olla, sairaana kun oli Alma ollut. -- Mutta mitä jos hän tempaisi kiinni tuon käden, joka hervotonna riippuu, jos painaisi pään rintaansa vastaan ja suutelisi ... tunnit pitkät lepäisi tyttö hänen rinnoillaan -- sepä olisi autuutta, hekumaa... -- Höpsis, ettäkö kosisi! Mitä hullutusta, ihanhan hän oli pyörällä, järki sekaisin. Mikä hornan henki puhalsi häneen nuo kiihkeät tunteet, mikä häntä tenhosi? Irti täytyi hänen siitä repäistä itsensä, muuten...

-- Nyt se alkaa taas jo kasvaa kuu. -- Eero sai taas ajatuksensa erilleen siitä lumouksesta ja rupesi lähtöä tekemään. Kuu oli jo ollut pienimmillään, vähäisen sakaraa vain oli vilkkunut yhdestä laidasta, ja taas kävi siitä peitto syrjälle siirtymään. Kulussaan kuu jo lähti nousemaan ikkunan yläpuolelle.

-- Niin, se näytelmä on kohta lopussa. Mutta mihinkä te kiirehditte, istukaa nyt vielä.

-- Kiitos, kyllä lähden. Tekin olette kai väsynyt, ja itse olen tänään niin kumman tyhmänä, en tiedä miksi. Huvittava en voi olla, lienen siis ikävystyttävä.

-- Miten niin, vika taitaa olla minussa.

-- Eikö mitä. Tässä olen vain ääneti jörötellyt koko illan.

-- Mitäpä niistä aina pitkistä puheistakaan...

Olihan siinä Alman suupielessä ikäänkuin pilkallinen hymy, ja äänessäkin värähti leikkiä, -- vai erehtynytkö lie Eero. Hän häpesi, loi alas katseensa, vaikkei tiennyt miksi. Ojensi sitten kätensä hyvästiksi -- kuuma oli tytönkin kämmen, hän viiväytti sitä hetkisen kourassaan. Mutta ei, ei hän muuta kuin puristi sitä hienosti ja kumarsi samalla syvään, ettei tarvitsisi silmiin katsoa. Ovelle asti tyttö saattoi häntä, käski tulla pian takaisin -- kun muutkin ovat kotona.

Ihanhan se oli tavallinen vieraissa käynti, eihän siinä ollut mitään sen eriskummallisempaa, mutta kumminkin Eeron poltteli poskia, ja ikäänkuin häpeissään hän riensi alas katua, arkana, juuri kuin olisi paha tekoa paennut. -- Perh... Oliko hän mikään kuutamosenkari, joka tähysti taivaalle ja uneksi ja haaveksi ja kuvitteli ja oli mielenliikutuksessa! Senkö vietävä häntä villitsi ja hölmöksi teki! Jo vain hän oli mahtanut olla tyhmän näköinen siinä tuolilla tirppoessaan, kumma kun ei tyttö nauranut ... mutta olikin sillä pila silmässä. Niin hän oli ollut juuri kuin koulupoika -- hitto kun hävetti.

Pakkanen porahteli, rasahteli nurkissa, ja puut puistossa paukahtivat, lumi narisi kalossien alla. Mutta Eeron poskia poltteli ja hengitys oli vieläkin kuumaa, vaikka hän koettikin tyynnyttäidä ja naurahtaa poikamaiselle huumaukselleen. Vasta matkan kuluessa hän alkoi jäähtyä.

Eihän Alma ollut mikään tunnettu kaunotar, aivanhan se oli tavallinen tyttölapsi, mutta se kun oli niin salamielisenä ja vakavana istunut nojautuvassa asennossaan, niin se oli Eeroon äkiksestään tuolleen vaikuttanut. -- Mutta pitää sitä ollakin tökerö, kun silleen typeryy ... , mutta sitä kun harvoin on naisten seurassa, niin käyttäytyy juuri kuin suutari. Tuossahan hänellä olisi ollut hauska tilaisuus leikkiä laskea ja vaikkapa varastaa yksi suukkonenkin ... ja tokko tuota olisi paljon tarvinnut varastaakaan, löyhässäkin olisi saattanut olla. Mutta kun ei mies älyä, ei kuin istuu vain ja haaveilee! Perhana kun laiminlyöpi tilaisuuden, tärvää hauskan illan, ei niitä toki niin usein olekaan tarjona, ja tyttökin katseli niin pilkoillaan ja sääliväisesti ..., eihän nyt, juutas soi, hänkään suorastaan...

Suututtipa nyt Eeroa jäljestäkäsini ja hävetti, että oli istunut niin juuri kuin kuivettunut puujumala, sävyisänä ja jäykkänä kuin mikähän apostoli. Toisekseen, olihan se taas hyvä, kun niilläkin kaupoilla irti pääsi, siksi oli siellä kumma istua tuppisuuna ja tyhmänä ..., sitä kun on äkkinäinen ja härkäpoika. --

Kuu oli melkein entisellään, kun Eero Senaatintorin poikki viiletti menemään kotiinsa Kruununhakaan. Vihaisesti puhui mereltä vihuri, kylmää oli kuunkin valo. -- Tuota kuutahan siellä oli niin juhllisesti tähystelty kuin kirkossa ... oikein kuumensi ..., no kuumensi sitä toki tyttöäkin ... siltä ainakin näytti! -- No niin. Olkoon nyt jo tuo asia. -- Eero koetti karkoittaa ajatuksiaan pyörimästä tuon yhden ainoan asian seutuvilla -- eihän tuo nyt sentään ollut niin mikään kovin merkillinen juttu, on sitä joskus oltu kummemmissakin...

Mutta eivät ne ajatukset sillä yhdellä yrityksellä sentään huppenneet, vielä niitä kotonakin piisasi pitkin iltaa ja maatakin pantua. Ja se se siinä varsinkin pisteli, kun niin kylmänä oli ollut, ei hellää sanaa tullut sanoneeksi, -- ei niitä tilaisuuksia toki hänenlaisillaan niin usein ollutkaan tarjona.

MATALASSA.

»Laine» uiskenteli kuin vesilintu sulavasti ja liukkaasti alas virtaa, tykytti ahkerasti pienellä koneellaan ja tuprutti harmaata savua, joka jäi jäljelle virran ylle leijuilemaan ja vähitellen sekoittui iltapäivän hienoon autereeseen. Kirkkorahvasta oli »Laineen» täydeltä; kirjavina loistivat naisten kepeät kesäpuvut ja miesten puhtoiset paidanhiat, ja ohiajettaessa kajahti rantatörmästä takaisin hanurin hilpeä ääni ja nuorten helkkyvä nauru. Juhlallinen kirkkonaika oli ohitse, sunnuntain iloinen iltapäivämieli vallitsi kotikylään palaavassa Suorannan nuorisossa.

Laskettiin juuri Siikakosken vuolasta korvaa kohden, kierrettiin väylän mukana suvantopuolta pitkin Mansikkaniemen hiekkaisista kuvetta. Perämies istui huoletonna kunniasijallaan, käänteli peräsintä melkein vaistomaisesti tuossa joka päivä kuljettavassa, tutussa reitissä; joskus hän vain pikimmiltään silmäili matkan juoksua ja laski muuten leikkiä tyttölauman kanssa, joka oli keräytynyt perään hänen ympärilleen. Hän oli komea poika -- perämies Ville --, iloinen veitikka ja suustaan sukkela. Tytöt viihtyivät hänen parissaan yhtä mielellään kuin hän tyttöjen, ja joka pyhä, kun kirkolla kävivät, oli tytöillä »Laineessa» ilonhetki rupallessaan Villen kanssa.

-- Laskepa vain nyt matalaan, Ville, niin uitetaan perämiestä, he ilveilivät.

-- Vaikkapa laskisinkin. Vähemmin pääsisitte Suorantaan huveihin, kun en minäkään pääse, saisitte tässä istua iltakauden.

-- Ei ainakaan perämiehen ansiota lie, jos raapaisematta päästään, puuttui eräs miespuolinen puheisiin, -- häneltä ei näy silmät joutavan muuta kuin tyttöjä katselemaan, eikä niistäkään kuin yhtä.

-- Mutta sepä tyttö onkin Suorannan ruusu. Kyllä vene väylän löytää ja silmät tytöistä rakkaimman.

Tyttö istui siinä toisten tavallisten piirissä, sievä ja sokea kuin kukkanen nokkosten keskellä. Väljä, ohkoinen huivi sulki puitteina nuo pienet, sirotekoiset kasvat, joita päivä ei ollut kuin parahiksi saanut paahtaa. Sinervät silmät vilahtivat vilkkaina, kun hän lempinimeä lausuttaessa loi katseensa alas, ja huulet, jotka hienosti nauruun suipistuivat, olivat mehevät kuin mansikat; pehmoisena peitti vaalea kesäpuku notkean vartalon nuoruuttaan pyöreitä muotoja. Häntä kutsuivat kylän pojat toisten tyttöjen kiusalla Suorannan ruusuksi, joksi joku kulkijapoika hänet kerran oli ristinyt. Tätä kukkasta nyt vahtaili perämies hellin katsein, häntä hän koetti naurattaa ja hyvillään pitää, niin että oman kylän pojille vähältä kävi kateeksi.

-- Rakkaaksipa tuntuu käyvän.

-- Eihän silmä osaa ota, lohdutti tytöistä eräs pilkallaan.

-- Eipä tiedä, vaikka jo tällä matkalla ottaisi teiltä koko otuksen, uhkaili Ville.

»Laine» solui sievästi alaspäin kiihtyvässä virrassa, kierti koreasti niemekettä kosken niskassa. Aalto kohosi notkeasti keulan alta ja hajausi kahtaalle leveinä lainevöinä virran kiiltävään kalvoon, kunnes tapasi rannan ja loiskahti pärskähtäen törmäksiville. Nauru helähti juuri kirkkaimmillaan »Laineen» perästä, kun vauhti äkkiä pysähtyi, vene töksähti, heilahti ja tarttui hietikkoon kiinni. Kone iski takaisinpäin, mutta turhaan. Vene oli seisahnut eikä hievahtanut paikoiltaan. Virta painoi sitä yhä kiinteämmästi pehmoiseen pohjaan, se oli lujassa kuin juotettu. Siinä istui rahvas ällistyneenä ja ääneti.

Kaikki katsoivat perämieheen hämillään. Tämä istui paikoillaan aivan tyyneenä hätäilemättä; hetken kuluttua hän selitti, että minkä tälle vahingolle nyt osaa, vesi on joessa laskenut, niin ettei vanha väylä enää näy olevan luotettava, kun laiva on kovin lastissa. Eikä hän tiennyt muuta neuvoksi kuin nousta maihin ja odottaa, kunnes »Ilma» illemmalla tulee alhaaltapäin ja vetää kilpailijansa karilta.

Luonnollisena, päivänselkeänä asiana hän selitti tätä, ilman vilppiä ja petosta. Mutta silmän nurkassa näytti veitikka vallattomasti ilkkuvan, ja huuliparran omituiset liikkeet osoittivat, että häntä tässä jutussa jokin huvitti. Kekseihin ei ole turvautumista, neuvoi hän vielä varmuuden vuoksi niitä, jotka aikoivat ruveta työntämään, pohja on siksi huonoa. Mutta senkin hän lausui, vaikka varmalla, kumminkin niin kälmimäisellä äänellä, että aivan siltä kuulosti, kuin hän olisi koettanut nielaista naurunsa.

-- Niin se käypi, kun herkeämättä tyttöä vahtii, muistamatta väylää katsella, moitti joku nuristen.

-- Väylällä ollaan ... eikähän tässä ole hätää mitään. Tunniksi, pariaksi noustaan tuohon törmälle ... kenelläpä tässä lie sellaista kiirettä... Ja vaikka lieneekin, eihän se vahinko tule kello kaulassa.

Hellitettiin höyryä vähemmäksi, vingautettiin pilliä, ja rannasta tuli vene noutamaan maihin matkustajia. Kohta oli koko matkue Mansikkaniemen törmällä. Perämieskin nousi maihin, jätti koneenkäyttäjän ja lämmittäjän »Lainetta» katsomaan.

Vanhemmat ja lapset nousivat taloloihin syömään ja lepäämään, nuori väki jäi törmälle istumaan. Ryhmittäin heittäytyivät toiset loikomaan pehmeään nurmikkoon, juttelemaan ja tupakoimaan, toiset astelivat verkalleen pitkin rantaa viskellen kiviä koskeen, taikka hajautuivat aholle hakemaan päivän puolelta kesän ensimmäisiä kypsyeitä mansikoita. Viritettiinpä väliin taas hanurikin soimaan, ja joku suruton poika tempasi tytön vyötäreiltä ja pyöritti häntä hetkisen polkan tahdissa tasaisella nurmikolla.

Luonnossa ja ihmisten mielissä oli valloillaan herttainen pyhäillan mieliala. Hopeavyönä virtasi joki alhaalla törmäin välissä, kosken laineet loiskahtivat ja kimaltivat helmikirkkaina päivän valossa, ja suvantorannalla kaislikon rinnassa kylpi sorsan poikue rauhallisesti ja sopuisasti perhekylpyään. Kullankeltaisina hohtivat toisella rannalla laajat, kypsymäisillään olevat viljapellot, ja niityltä levitti kuiva heinä ympärilleen suloista, hienosti huumaavaa tuoksuaan. Taloissa ja mökeissä oli aivan äänetöntä, kuin olisi elämä niissä hetkeksi uinahtanut; niistä olivat ihmiset joko lähteneet ulos kyläilemään taikka he nukkuivat todellakin tuvissa ja siimeksissä, leväten viikon rasittavista töistä ja kooten voimia taas huomenna aikaisin alkaviin ponnistuksiin. Pari poikaa seisoj käärityin lahkein vesikivellä alempana kosken rannalla, käsissä pitkät onkivat, joita he hiljalleen kuljettivat vastavirtaan ja nykäisivät aina, kun harri tapaili ongen perhoa. Yli virran ja rantojen lepäsi hienoa, himmeäsumuista auerta, joka antoi koko luonnolle lämpöisen, tyyneen, vähän väsyneen värityksen.

Lempeä sopusointu vallitsi luonnossa, mutta samalla siinä oli jotakin raskasta ja veltttoa, jotakin ärsyttävää. Ja koivikko mäelläkin, jossa nuorisoo odotti matkan jatkamista, kuvastui sen keskusteluista pilan ja hilpeyden seasta jonkin verran painostavaa ja pakotettua. Leikkipuheita laskivat pojat ja tytöt ja väistelivät toistensa

hyökkäyksiä ja kompia uusilla, sukkelammilla. Mutta ne tuntuivat tarpeettoman useinkin ärtyneiltä ja vihaisilta. Pojat näyttivät varsinkin olevan huonommalla puolella, ja kiusallaan pistelivät heitä tytöt. He väittivät poikia siitä nolostuneiksi, että heidän yhteinen, yleinen lemmikkinsä, Suorannan ruusu, oli poissa joukosta ja tyytymättömänä silmäilikin moni poika pitkin tietä ylöspäin, jonne »Laineen» nuori ja komea perämies oli lähtenyt kävelemään ja kuhertelemaan heidän kukkasensa kera.

-- Ne on miehiä, ilveilivät tytöt, -- kun eivät pystyneet korjaamaan kotikylän koreinta tyttöä, vaan jättivät sen vennon vieraspitäjäläisen kynsiin. -- Tietysti tytöt olivat kateellisia, mutta siitpä juuri heitä kutkuttikin kiusata poikia.

-- Nämäpä pojat eivät välitä paljon koreimmista eivätkä namimmistakaan. Eikä sitä tyttöä vieras vielä ole vienyt eikä viekään, jos vain omassa kylässä tahdottaneen pitää.

-- Senpä nyt näkee jo nääveleistäkin. Miksi te sitten istuisitte noloina ja alla päin ja huulet mutrullaan, jotta sääliksi oikein mieli käymään.

-- Säälikää omaa naimattomuuttanne. Meistä nähden viekään kuka huolinee Suorannan tytöt vaikka järjestään kaikki, viekään ja viruttakoon ... kangas ei meillä olekaan niin yhden langan varassa.

-- Ka kun sapettaa miehiä, kun ei koko laumasta yksikään piisaa yhdelle perämies Villelle.

-- Piisaaminen nähtäneen kun koetettaneen, mutta ei viitsitä, eikä kannata.

-- Sen te olette näköisiäkin.

Pojat olivat tyytymättömän näköisiä, luimistelivat pahasti toisiaan, mutta eivät hievahtaneetkaan. Hävettihän heitä, että olivat päästäneet vennon miehen heidän oman hempukkansa pariin, mutta keskenäänkin kun olivat riitaisia, ei kukaan kehdannut käydä vieraan kanssa kilpailemaan. Siksipä heitä suututti koko tämä retki ja matalassa käynti, eivätkä he kateudessaan voineet olla epäilemättä, että Ville ihan tahallaan oli pannut toimeen koko jutun, ja se kaiveli sitäkin enemmän, vaikkeivät he siitä toisilleen mitään virkkanee.

Ja ilta kului siinä kiukuteltaessa, eikä pariskuntaa kuulunut palaavaksi kylältä. Siellä he vierailivat taloloissa, joivat kahvia ja kuhertelivat kahden kesken kyläteillä... Kuka tiesi, mitä tekivät koivikossa, vaikka jo kihloja vaihtanevat... Mutta ei yksikään lähtenyt katsomaan sitä leikkiä ... ei iljennyt toiseltaan.

Jo tulla tuprusi »Ilma» alhaaltapäin vasten virtaa, työnsi piipustaan sakeata savua, potki tiukasti, mutta nousi hitaasti ylöspäin kosken kiinteissä korvissa. Vähitellen se pääsi »Laineen» kohdalle ja laskeutui kylkeen; köysi kiinnitettiin, ja yhdellä nykäisemällä vene oli irti selvällä vedellä. Pojat tuumailivat rantaan laskeutuessaan, että olisipa tuo kohtalaisella työntämiselläkin irtautunut, jos Ville vain ei olisi omia aikojaan puijannut...

Pian oli rahvas taas keräytynyt »Laineeseen», ja silloin vasta näkyi perämies laskevan veneessä ylhäältä päin tyttönsä kanssa, poika pikkuinen saattajana. Kun joku siitäkin odotuksesta mieli nurisemaan, selitti Ville aivan tyyneesti, mutta tytöille silmää iskiä, etteihän tässä jäniksen selässä istuta. Rauhallisesti hän asettui perään kunniasijalleen ja lähti laskemaan alas vuolasta virtaa.

Samainen pilkallinen hymy oli hänellä huulillaan ja silmästä virnisteli vallaton veitikka. Hän katseli laivan katoksen yli suoraan eteensä väylää pitkin, mutta laskeutui toisinaan silmänsä tytön puoleen, joka istui sivummalla penkillä, ja silloin tätä aina nauratti: tottapa Ville oli hänelle kertonut jotakin sukkelaa, mikä nyt mieltä kutkutti. Pojat eivät olleet tuota näkevinäänkään, luimistelivat vain kulmain alta ja tupakoivat tuimasti; tytöt nauraa tiristivät. Enemmän osan taipaleesta Suorannan laiturin valli »Laineessa» miltei täysi äänettämyys, isännät ja emännät vain juttelivat verkalleen heinänteosta ja rukiin leikkuusta. Nuorten äskeinen hilpeys oli tyrehtynyt. He istuivat ja katselivat ylös rannoille, jossa maisema myötään vaihteli, milloin jyrkkinä,

metsäisinä hiekkatörminä, milloin loivina rantamaina, joissa ruis hiljaa nuokkuili illan tuulessa ja heinälapoot seistä töröttivät vakavina niitetyllä vainiolla.

Päivä lähti laskeumaan alemmas, ja vilpoisempi illan henki karkoitti vähitellen luonnosta harmajan autereen ja uuvuttavan kuumuuden. Korkeat hongat rannalta loivat jo pitkiä varjoja tyynesti vierivään virtaan. Lohi loiskautti purstollaan veden kalvossa. Törmäpääskyselä liitelivät nuolina yli joen ja pitkin rantoja, suhauttivat sukkelina »Laineen» kupeitse ja siristelivät siivillään aivan läheltä veden pälyilevää pintaa. Ylhäältä männiköstä kuului karjankellojen ääniä ja paimenten iloista toivotusta.

Vähitellen sulii taas »Laineessakin» raskaaksi käynyt mieliala kepeämmäksi ja hilpeämmäksi. Poikien kasvoilta poistuivat hiljalleen happamet piirteet, ja kotikylän lähetessä he alkoivat jo iloisempina veistellä perämiehen kummista väylän kuluista, jopa kohta pilkkailivat toistensakin äskeisiä pahoja tuulia. Ja kun »Laine» laski Suorannan laituriin, oli mieliala jo virkeimmillään. Kirkkorahvas nousi maihin; tytöt paiskasivat kättä perämiehelle, ja yhden tytön kämmen viivähti hänen kourassaan pitemmänkin hetken.

Väki nousi jo ylös kylätietä taloihin päin, mutta »Laine» viipyi vielä laiturissa. Sen perämies istui mietteissään ja katseli, kuinka kepeästi ja notkeasti tuo muuan tyttö nousi törmälle ja kuinka vallattomasti hän tuon tuostakin silmäili taakseen ja hymyili rantaan päin suloisesti kuin koittava päivä. Mutta se tyttö olikin Suorannan ruusu. --

-- Eteenpäin.

Keula kääntyi myötävirtaan, ja »Laine» lähti lipumaan täyttä vauhtia alas joen suuhun. Ilta oli vilpoinen ja tyyni; päivä paistoi vielä läntiseltä taivaan rannalta, mutta ei enää kuumasti eikä raukaisevasti, vaan lempeästi, kirkkaasti ja rohkaisevasti. Luonto oli tuoretta ja pirteätä, se loi ihmismieleenkin elämänhalua ja toivoa.

Matkustajia ei ollut enää »Laineessa» muita kuin vanha rouva poikineen. Perämies istui tyynenä ja liikkumatonna paikoillaan ja näytti nyt tarkoin ja huolellisesti tähystävän katoksen yli eteensä väylän tietä. Hänen kasvoillaan kuvastui tyytyväisyys ja mielen rauha, ja kun hän aikansa kuluksi vihelteli vanhaa lemmenlaulua, tuntui sydäimestä lähteneen tuo vieno, mutta koruton sävel.

Koneenkäyttäjät istui kahdenreisin tuolillaan lakki takaraivolla ja katseli kauan ja liikkumatta perämiestä tutkivin katsein. Silmäin ja suun liikkeillä hän koetti saada tätä viekoitteluksi nauramaan. Mutta ei. Toinen vain istui ja vihelsi, niinkuin ei huomaisikaan toverinsa tarkoittavia silmäyksiä. Vihdoin tämä kysäisi:

-- Jo taisit leipoa kihlat valmiiksi matalassa olon ajalla?

-- Jospa en juuri valmiiksikaan...

-- Niin hyvälle alulle. Nähtiinhän tuo ja ymmärrettiin se yskä muutenkin, vaikkei ryittänyt. Ne ovat hyviä toisinaan matalatkin taipaleella.

-- Ovatpa toisinaan...

-- Kun sattuu matkaan tyttö siro ja valkoinen ja suopea ja rakas.

Jo sulivat perämiehenkin kasvot, joissa tähän asti ei ollut vähintäkään värähdystä näkynyt, lempeään, onnelliseen nauruun, ja tyytyväisenä hän pyyhkieli partaansa virkkamatta mitään. Toinen jatkoi:

-- Joko tällä viikolla aiot käydä hänet morsiamaksesi varmistamassa?

-- Enpä tiedä. Mutta jos ei kihlatuksi tällä viikolla tule, niin käydään ensi pyhänä taas matalassa.

End of the Project Gutenberg EBook of Iltapuhteeksi I, by Santeri Ivalo

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ILTAPUHTEEKSI I ***

***** This file should be named 26141-8.txt or 26141-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in: <http://www.gutenberg.org/2/6/1/4/26141/>

Produced by Tapio Riikonen

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.org/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the

collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any

alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. **LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND** - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. **INDEMNITY**

- You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500

West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information: Dr. Gregory B. Newby Chief Executive and Director gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

Itapuhteesi I, by Santeri Ivalo

A free ebook from <http://manybooks.net/>